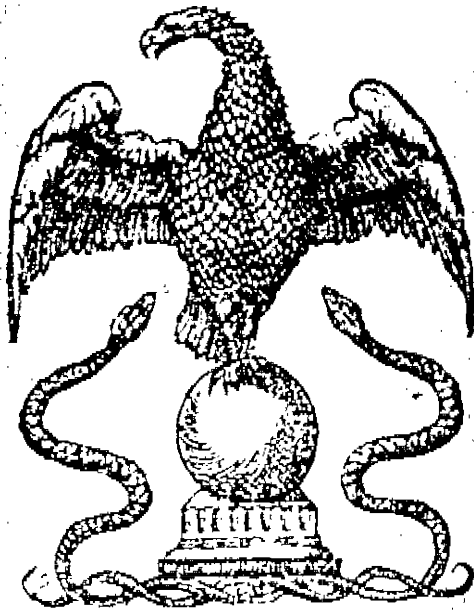

IOANNIS

FERI, CON-
CIONATORIS MO-
guntini explicatio doctissima in
PSALMVM trigesimum primum,
qua aptissima breuitate ostenditur,
quàm necessaria sit peccatorum
confessio, quæ delictorum veniam
impetrat.

*Eiusdem in Psalmum sexagesimum sextum
breuissima simul ac utilissima
interpretatio.*

I
N
V
I
R
T
V
T
E

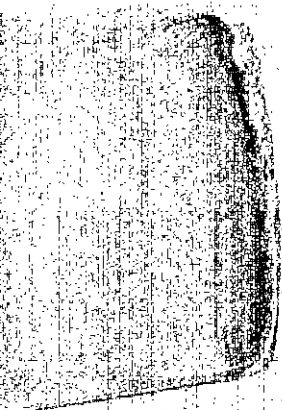

E
T
F
O
R
T
U
N
A.

LVGDVNI,

*Apud Gulielmum Rouillium,
sub scuto Veneto.*

1557.

REVERENDO ET

NOBILI DOMINO IOAN-

ni Fock à Valstat, Metropolitanae Mo-

guntinae Scholastico meritisissi-

mo, &c. Domino & Patro-

no suo gratioso

S. D.

*

VANDO contempletur turbulentam istam rerum nostrarum faciem, Reuerende Domine, vir fortuna dotibus ornatissi. superiorum seculorum, ad qua nos comparatione quae abortiu sumus, amoenitatem admirari satis nequeo. Quid enim hodie in omni ordinum vita habemus ita beatum, quod cum iusto senio conferre rite possimus? Si tranquillitatem, si concordiam spectemus, nullus ferè locus, nulla orbis portio est, in qua non arma calamitosè perstre-pant. Si fidem, quam ita extinctam in cordibus hominum atque adeo Christianorum cernimus, ut e contra omne vitium loco precipiti & regio stare omnibus cernere liceat: Si religionem, qua ita friget, ut nemo hominum amplius de priuata, (publicam lubens praterco) salute cogitet. Non ergo est, cur quis miretur malorum mare indies magis magisque in capita nostra excrescere. Miremur potius, quòd iustus Deus homines vi-

iis ita sordidatos tandiu tolerauerit. Si Deus omnipotens, ut sacra Biblia testantur, olim mundum diluuioparavit, quod coeperat deprauari, quod creuerat contemptus Dei, adulterium & tyrannus, quam omnis generis libido & petulantia comitari solet. (Sic enim textus habet. Sanctorum filij tyranni esse coeperunt super terram, &c.) quid nobis opinamur euenturum, si nosmet ita contra legem Dei ad omnem turpitudinem, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, prostituimus? Meminerimus itaque, quanta sit ira Dei erga peccata & mandatorum diuinae voluntatis prauaricatores. Patres nostri annuntiauerunt nobis, cum omnia saluis rebus starent, cum concordia fide & religione uiuerent, quam bene formatae fuerint res publicae, quantus hominum feruor in uestiendis Ecclesiis Dei: de quo pio studio, & Dauid suum laborem commendat: quanta denique omnium ciuium mutua societas: ita ut nos, in quos hora mundi uespertina deuenit, priora secula recte aurea, nostra uero tota lutea esse fateri cogamur. Voluit autem Deus commemorata iam Patrum nostrorum uirtutes etiam singulari diuinae suae bonitatis munificentia ornatas lucere, quod uere ac perpetuo agnoscerent, pios habere propitium Deum. Quae ad communem tranquillitatem, defensionem publicam, quotidianam uitaesustentationem necessaria desiderabantur, caelestis clementia ita abunde largiebatur, ut omnia in pleno & pingui perpetuoque, quasi copia cornu, possiderent, Pestilentia, ut rariores, ita mitiores, bella & pauciora & sedatiora. Plena rerum ubertas & abundantia. Hoc uero est, quod ipse filius Dei, Matthaei 6. de patris sui bonitate testatur, Primo quarentibus regnum Dei, & iustitiam eius, omnia cooperari in bonum. Hinc creuit & multiplicatus

plicatus est numerus hominum. Hinc pulcherrima ita
 aedificiorum mundi fabrica. Hinc infiniti isti agrorum,
 & vinearū termini. Cū erga ista omnia piis atq; uni-
 tis fide & charitate largitus esset Deus, nos quoq; ad cō-
 templationem harum rerum in hanc postremā aetatem
 vocavit, ut ex tali meditatione perveniamus ad agnitio-
 nē diuinae voluntatis erga eos, qui unanimi, & equo Ca-
 tholicae doctrinae consensu conuictitant, qui priuatim &
 publicē communi paci student, qui causam fidei & reli-
 gionis toto mentis affectu, nullo non in loco promotam cu-
 piunt. In hac pia atque deuota contemplatione animus
 Christianus perpetuō versari debebat. Ad hanc inui-
 tat nos D. Paulus vas electionis, legis & sanctarum scri-
 pturarum promptuarium, cū inquit: *Superna quari-
 te ubi Christus est, ad dexterā Dei sedens. Et mox: Si-
 tis induiti, tanquam electi Dei, sancti & dilecti, viscera
 miserationum, comitatem, &c.* Ad hoc speculum nos
 contemplari conueniebat, si Ecclesie Dei, si salutis publi-
 cae, & priuatae, si nobis ipsis & temporaliter & spirituali-
 ter cōsultum cuperemus: sed tantum abest, ut necessariā
 istam cogitationem ineamus ipsi, ut vim etiam patrie
 inferre, atque adeo ipsam, qua omnes nauigamus, nauē
 perforare non quiescamus. Diuus Augustinus ali-
 ter de constituenda Rep. sensit. Nolite existimare (in-
 quit) maiores nostros armis rempublicam magnam ex
 parua fecisse: si ita esset, pulcherrimam nos haberemus.
 Quippe sociorum atque ciuium praeter ea armorum &
 equorum maior copia nobis, quā illis. Sed alia sunt, quae
 illos magnos fecerunt, quae nobis nulla sunt. Domi indu-
 stria, foris iustum imperiū, animus in consulendo liber,
 neq; delicto, neq; libidini obnoxius. Pro his nos habemus
 luxuriā & auaritiā: publicē egestatē, priuatim opulen-

Col. 3.

6
tiam. Laudamus diuitias, sequimur inertiam: inter bonos ac malos nullum discrimen: omnium virtutum premia ambitio possidet. Ita verò nostro euo constitutos esse homines, quis tam sapiens qui non desleat. Languet omnis res publica, friget charitas publica. Quia verò publici commodi tanta est negligentia inter homines, sit ut & priuata amplius tueri nequeant. Agnoscimus omnes dolorem, quo premimur, vulnera verò nemo curari desiderat: Aegrotos nos esse sentimus, interim nemo est, qui medicum quesitum eat. Quid tandem de Deo statuemus? Clamat ipse: Nolo mortem peccatoris. Nos verò nosmet in mortem precipites agimus. Quid autem de animarum nostrarum salute? Quid enim aliud, quam quod ego subuereor: ut quia cæci sumus omnes, omnes simul perituros. Hanc sententiam probat Christus, cum Iudeis suam cecitatem exprobrat: Vos non vultis venire ad me, vitam ut habeatis. His & similibus comouefacit nos Deus, ut non differamus conuerti ad Dominum, ne tandem pœnitendi occasio nobis subtrahatur. Sed ut reuerenda D. tua intelligat, quid velim hac satis proluxa cum paternitate vestra consultatione. Postquam nature dotes, quas mihi Deus cum reliquis hominibus communes dedit, beneficio lectionis excoluissem, ut iam ad aliquod certum vite & professionis genus vitam adplicarem, totum, voto religioni præstito, me Theologiae, ut summe discipline, dedi. Cum ergo iam in lectione Biblica versarer, inter reliquos omnes libros, quos sacra pagina, maxime veteris Testamenti, continet, nullo modo postremo loco censendam Hymnologiam Davidis esse comperi. Continet enim, quicquid humano generi, de essentia Dei, de iustitia, misericordia, de incarnatione filij, de
resurre

resurrectione scitu necessarium est: item, quomodo homines fideles in hoc mundi tabernaculo vivere debeant, quo Deum propitium habere possint, & tandem in montem sanctum habitationem coelestem ascendere valeant. Sed quia mundus totus in maligno positus est, neque huiusmodi acie mentis penetrare potest, opera pretium arbitrabar, cum in publica functione versarer, ea plebi credita proponere, quae animos eorum ad poenitentiam non fucata, fidem verae & precatione feruida excitarent. Cernebam ego summo animi dolore ex novata doctrina, novum quotidie hominum genus exoriri, crescere iniquitatem, refrigerescere charitatem, nullam fidem, neque modestiam, neque humilitatem hominibus Christianis dignam, in hominum cordibus versari, sed omnia frigida, inflata, languida, dissoluta, & lubrica. His ut pro virili mederer, delegi aliquot Psalmos ad huiusmodi negotium non inconcinnos. Neque est in tota hominis vita, in quo non usui esse possit Davidica letitio. Si sunt res aduersae, erit solatio, si prosperae, dulci sunt oblectamento. Sed cum nulla vera esse possit precatio, quae non e corde contrito & spiritu, ut David ait, contribulato proficiatur: & certum sit, Deum impoententes non exaudire, mihi vero incumbibat, ut iuxta prescriptum Pauli arguerem, obsecrarem, & instarem cum omni precipiendi studio, ut agnito peccatorum onere, per poenitentiam grauem sarcinam delictorum decycerent, ad Dei misericordiam tribuncl per feruidam orationem confugerent, qui mihi commissi erant, & ouile verum Christi sequebantur: (nam omnia omnibus fieri debemus) Psalmum Davidis ordine apud Latinos 31. pro publica concione explicandum sumpsit. Coplexus enim est David breuissimo cope die

in eo ipso Psalmo, atque id suo exemplo, ut si quid inho-
 neste, aut nefarie ab hominibus commissum fuerit, id non
 tegant, neque conspectum Domini fugiant, neque aliqua
 excusatione celebant, sed mox ad Domini misericordiam
 confugiant. Docet præterea errantibus salutarem medi-
 cinam esse poenitentiam. Optima sanè ratio perueniendi
 ad Dominum. Sic D. Ioannes præcursor Domini or-
 sus est prædicandi munus ad præparationem Euangelij,
 Poenitentiam agite, &c. Christus proponit singulis exem-
 plum in Euangelio, Poenitens cor Deo placere, cum Pha-
 risæum & Publicanum inducit. Similiter cum fatetur
 angelis in cælo esse gaudium super uno peccatore resipi-
 scente. Quod si angelis sit gaudium conuerso uno pecca-
 tore, quid futurum, ubi hominum agmina resipuerint?
 Hunc itaque Psalmum in eum finem publice in aede
 Moguntina explicui: quem quidem nunc nulla priua-
 ta temeritate euulgo, sed quia antehac qualiacumque mea
 in hominum manus emissa circumferuntur, nolui hunc
 laborem meum plane interire. Optarim, qui meliora da-
 re possunt, non cessarent: sed optimum talentum, in fœnus
 multo melius exponerent. Expositio simplex & plana
 est, ut quæ non egeat faleratis coloribus, cum per se res sa-
 tis constet, quam Dauid hic prosequitur. Hunc verò
 laborem meum tuæ dignitati dicare volui, ut qui inter
 augustiss. Ecclesiæ Moguntinæ Prælatos primas con-
 tinere cerneris, illi debito honore & hanc opellam conse-
 crarem. Primus enim atque adeò solus occurrebas, cui
 præcipua Ecclesiasticæ Reipublicæ apud Magunti-
 nos, tam in Basilica maiore, quam in toto secundario
 Clero gubernacula sunt commissa. Non enim tibi satis
 est, adis primariæ sollicitam curam gessisse, nisi & in se-
 cundario clero omnia rite, appositè, & cum omni reue-
 rentia

9
rentia succedant. Quare haud immerito ad Vicarium
generalem Reuerendiss. in Christo Iesu Archipresu-
lis Moguntini Principis electoris ampliss. D. nostri
gratiosissimi adscitus est, ut ipso absente alter quasi ocu-
lus domi speculetur, ut ab omnibus rectè, piè, & laudabi-
liter viuatur. Cui ergo potius conueniebat, etiamsi
nihil aliud fuisset, studiorum meorum foetum offerre,
quàm tali, qui ita affectus est erga rempublicam, ut nul-
lis, neque laboribus, neque vigiliis parcat: præterea etiã,
qui multis iam annis magno fauore & amore me meos-
que fratres persecutus sit. Quæ quidem virtutes celebri
nomine tuo in eum commendabiles erunt, & nomen
eternum conciliabunt. Ut autem apud omnes extent,
(quemadmodum nullius virtus occulta iacere debet)
ego hoc paruum munusculum apud te perpetuè quidè
obseruantia Symbolum, apud omnes verè amplissimo
virtutum testimonio extare volui, quale quale sit, T. P.
obnixè rogans placidè suscipiat, mèque ac mea studia
cum fratribus in clientelam paternitatis suæ adscribe-
re dignetur. Vale optimè, 4. Augusti, Anno 1554.

D. T. deuotus, Ioan-
nes Ferus, Concio-
nator Moguntinus.

SERMO PRIMVS.

Vandoquidem quadragesimale tempus iam dudum nobis illuxit, in quo Ecclesia canere solita est, Dies absoluti prætereunt, dies obseruabiles redeunt, tempus adest sobrium: quæramus puro corde Dominum: videor mihi operæpretium facturus, si charitati vestræ, etiam in speciali aliquid proponam huic tempori conueniens. Quandoquidem & Ecclesia, omiſſis consuetis canticis, & admonitionibus, quibus per annum vtitur, hoc vnum agit, quomodo scilicet filios suos ad Deum, miseros peccatores ad pœnitentiam, errantesque oues ad gregem & caulas reducere possit. Quid ni igitur & Concionatores ad eum scopum verba dirigerent? Et quamuis verbum pœnitentiæ nostro tempore malè audiat, reuera tamen non est, quòd quenquam pudeat prædicare pœnitentiam: quandoquidem Christus ipse, à prædicatione pœnitentiæ officium suum auspiciatus est. Ipse, inquam, Christus met errantes oues quæsiuit. Ipse met diuino suo ore pronunciauit, se non propter iustos venisse, sed vt vocaret peccatores ad pœnitentiam. Denique, in cœlum ascensurus, Apostolis nihil aliud mandauit, quàm vt prædicarent pœnitentiam, & remissionem peccatorum per nomen eius in omnes gentes. Nec est, quòd quisquam cupere velit pœnitentiam ab Ecclesia sublatam esse. Nihil enim pœnitentiæ vtilius

Mat. 4.
Luc. 15.

Luc. 5.

Luc. 24.

lius

lius, nihil magis consolatorium aut etiam necessarium. Per pœnitentiam enim recuperamus, quod per peccatum perdidimus. Per pœnitentiam enauigamus, alioqui submergendi, perpetuòque perituri. Per pœnitentiam Niniuitæ euaferunt periculum subuersionis suæ ciuitatis. Per eandem David recuperauit gratiam & spiritum prophetiæ, quem per peccatum amiserat. Per pœnitentiam Manasses liberatus fuit è carcere. Per eandem Israëlità liberati ab omnibus malis. Per pœnitentiam & peccatrix gratiam, & Petrus gradum & statum pristinum recuperauit. Per pœnitentiam prodigus ad domum patris, & in gratiam eius receptus est. Per eandem seruus debitor audiuit, sibi remitti decem millia talenta. Et quid opus multis? Pœnitentia ipsum Deum placat. Loquor autem de vera & Euangelica pœnitentia, nõ quomodo eam docuerunt Pharisæi Iudæorum, nec quomodo eam seruant: imò simulant, hypocritæ nostri. Euangelica pœnitentia non est res iocosa, aut ridicula, nec est externa species tantum, aut prætextus, sed valde seriosum negotium, quod totum hominem requirit, totum hominem scrutatur, concutit, alterat & immutat. Euangelica pœnitentia non peragitur tristitia vultus, extortis lacrymis, ficta confessione, inuoluntario ieiunio, tædiosa oratione, sed longè alia & maiora exigit: nempe, perfectam sui ipsius cognitionem, cor contritum, spiritum humiliatum, anxios clamores, humilem confessionem, seueram emendationem, & ante omnia firmam fidem & fiduciã in misericordiã Dei per Chri

Iona 3.

Iona 3.

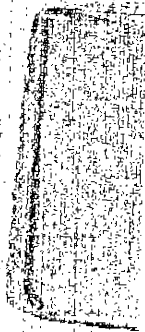
Psal. 50.

L. PAR. 33.

Luc 5.

Luc. 15.

Matt. 18.

Christum. En Charissimi, hic est scopus, ad quem Ecclesia tēdit hoc tempore. Hic igitur n obis opus esset egregio aliquo oratore, qui de hac re pro dignitate, & necessitate loqui posset, imò nedum loqui, sed persuadere. Quis autem ad plenum disserere potest de re, quam nunquam expertus est? Nemo satis de pœnitentia loqui potest, nisi qui & peccati grauitatem & gratiæ Dei magnitudinem in seipso sensit. Hinc est, quòd plerique nostrum tam frigidè de pœnitentia loquātur & scribant. Dauid de hac re dignè loqui potest, expertus scilicet. Imò idem Dauid tam insigniter, tamque Euangelicè de pœnitentia locutus est, vt si quis alius. Huius si cupis experimentum, lege saltem Psalmos ipsius pœnitentiales, & videbis mirabilem feruorem. Hanc ob causam, quia omnino necessarium est, vt semel perfectè ad Deum conuertamur, multum autè refert, vt pœnitentia non hypocriticè, sed Christianè doceatur, decreui vnum ex pœnitentialibus Psalmis vestræ charitati proponere. Quod vt melius fieri possit, primò mihi viam præstruam, ac paucis ostendam, cur potissimùm ex Dauide, ac eo maximè Psalmo, mihi placuerit pœnitentiæ veræ doctrinam assumere. Primò igitur nemo nescit, septem esse Psalmos pœnitentiales, quos Ecclesia ex omnibus selegit, & sic nominauit, quasi aptissimos pro agēda & prædicanda pœnitentia. Horum in ordine secundus (cùm aliàs in ordine Psalmorum sit tricesimus primus) hæc verba habet.

P S A L M . X X X I .

BEati, quorum remissa sunt iniquitates,
 & quorum tecta sunt peccata. Beatus
 vir, cui non imputauit Dominus pecca-
 tum, nec est in spiritu eius dolus. Quo-
 niam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem
 tota die. Quoniam die ac nocte grauata est super
 me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum cõ-
 figitur spina. Delictũ meũ cognitum tibi feci: & iniu-
 stitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduer-
 sum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti im-
 pietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis
 sanctus in tempore opportuno. Veruntamen in dilu-
 uio aquarum multarum ad Deum non approximabũt.

Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circunde-
 dit me: exultatio mea, erue me à circumdantibus me.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua
 gradieris: firmabo super te oculos meos. Nolite fieri,
 sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. In cha-
 mo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approxi-
 mant ad te. Multa flagella peccatoris: sperantes au-
 tem in Domino misericordia circundabit. Lætami-
 ni in Domino, & exultate iusti: & gloriamini omnes re-
 et i corde.

HVNC Psalmum enarrare decreui, Deo dāte,
 non dubitans veram pœnitentiam nos acturo-
 ros, si singula verba pensemus. Sed dices, Quid
 opus est tam longè quærere? Nõne vel ex Euan-
 gio, vel Paulo docere posses pœnitentiam? Reuera
 sic est, quæ admodũ Paulus ait, nēpe, q̄ omnis scri-
 ptura diuinitus inspirata utilis est ad docendũ, ar-
 guendum & corripiendum & erudiendũ in iusti-
 tia,

tia, vt perfectus sit homo Dei, ad omnē opus bo-
 num instructus. Verum item est, quòd ex nul-
 la scriptura certius & clarius tradi potest pœni-
 tentia, quàm ex Euangelio, & Epistolis Apосто-
 lorum. At ego cuperem, si fieri posset, non tan-
 tum docere, sed etiam persuadere. Nemo autem
 ad persuadendum magis idoneus & efficax Da-
 uide. Quem enim ille sua cithara non mouebit,
 non conuertet? Experiuntur omnes, qui scriptu-
 ras legunt, quòd Spiritus sanctus in Psalmis, spe-
 cialem quandam energiam & occultam opera-
 tionem habet, qua mouetur & rapitur animus,
 plus quàm ex aliis scripturis. In summa, Psalmi,
 nedum docent, sed etiam persuadent, & monent.
 Docent, inquam. Quicquid enim aliæ scripturæ
 sparsim tradunt, hoc in Psalmis simul inuenies.
 Nusquam clarius traduntur mysteria Christi &
 Ecclesiæ. Nusquam dulcius instituuntur & alliciū-
 tur ignorantes. Venite (inquit) Filij, audite me: timo-
 rem Domini docebo vos. Nusquam durius arguū-
 tur hypocritæ. Quare tu, inquit, enarras iustitias
 meas, & assumis testamentum meum per os tuū?
 tu verò odisti disciplinam, &c. Nusquam frequen-
 tius monentur mali. Filij hominū (inquit) vsque-
 quo graui corde, &c. Nusquam abundantius con-
 solantur pauperes, vt in Psalmo 36. Nusquam ter-
 ribilius de iudicio Dei pronuntiatur in impios.
 Nisi (inquit) conuersi fueritis, gladium suū vibra-
 uit, &c. Nusquam denique magis commendatur
 fiducia in Deum, quàm in Psalmis. Et hæc omnia
 ita in Psalmis traduntur. vt veluti impetu quodā
 legentiam animi rapiantur & moueantur. Quem
 enim

Psal. 33.

Psal. 19.

Psal. 4.

Psal. 7.

enim Psalmi in vitiis inueniunt, ad virtutis propositum auellunt: quem in torpore inueniunt, ad alacritatem spiritus restituunt: quem sub tentationum pondere iacentem, aut mentis angustia constrictum inuenerint, ad gaudium spiritus eleuant. Denique, quem diuinarum rerum rudem & vacuum inuenerint, suauissimis meditationibus & affectionibus adimplent. Habes rationem, cur mihi libuerit, è Davide pœnitentiæ doctrinã proponere. Quod autem hunc potissimum Psalmum assumpserim, primò, mouit me titulus, qui sic inscribitur huic Psalmo: Eruditio vel intellectus David, id est, quam Spiritus sanctus dedit ipsi David, & per ipsum omnibus nobis. Et ni fallor, hæc est eruditio illa, quam David post recuperatam gratiam promittebat. Docebo (inquit) iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Certum est autem, in negotio pœnitentiæ nos egere eruditione Spiritus sancti. Psal. 50.

Ideo igitur Psalmus hic potissimum mihi placuit. Vt interim taceam, quòd singula eius verba ad pœnitentiam veram faciant. In hoc enim Psalmo audietis quanta sit grauitas peccatorum, quanta felicitas bonæ conscientie, qua via è peccatis ad hanc felicitatem perueniatur, quid pœnitentibus Deus promittat, quid impœnitentibus comminetur. Deinde audietis, quomodo ad Deum clamare, vos ipsos accusare, Deumque precibus flectere debeatis. Videbitis etiam in hoc Psalmo verum pœnitentem, quid in corde sentiat, in ore proferat, quid in opere promittat. Et vt semel omnia dicam, videbitis hinc habitum

bitum animi ægrotantis, attoniti, destituti, dolentis, & angustiati. Hæc autem omnia ad pœnitentiam pertinent. Qui enim verè cupit pœnitere, oportet vt in corde terreatur & angustiatur, agnoscat se ægrotum, destitutum, doleat & tristetur ex corde. En ideo hunc potissimùm Psalmum assumpsi. Et hæc præmonere volui, vt & frequentius conueniatis, diligentiusque audiatis. Magna res est charissimi, quam agimus. Non igitur pigri simus, paruo tempore & exiguo labore magna bona acquirere possumus. Attendamus verbum, quod Christus Iudæis dixit, Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Præueniamus igitur Fratres iudicium Dei, ne subito præoccupati vel ipso iudicio Dei, vel morte, quaeramus spatium pœnitentiæ, & inuenire non possimus. Hæc pro exordio.

Luc. 13.

SERMO SECVNDVS.

SVperiori sermone Psalmum 31. hoc tempore quadragesimali enarrandū assumpsi, tum & vt tempori huic satisfaciam, tum vt citius ad veram pœnitentiam permoueamur. Idem enim Psalmus vel ex titulo promittit eruditionem & intellectum. Deinde efficacissima verba habet ab exordio vsque ad finem. Postremò, non à Pharisæo aliquo, sed à verò Pœnitente factus est, nempe à Dauide. Hunc enim virum obiurgatio ipsius Nathan, imò comminatio Dei ita teruerat in suis peccatis, vt non contentus coram Propheta peccatum suum confiteri, sed insuper mul

2. Reg. 12.

multos Psalmos fecit, in quibus poenitentiam suam flendo, orando, confitendo ostendit. Inter eos Psalmos, etiam hic noster computatur. Eò libentius igitur eum assumpsi. Nec video quicquã vrilius prædicari posse. Quod si hunc Psalmum possemus ad plenum ediscere, ipsa Christi resurrectio nobis acclamatura esset vltimum huius Psalmi versiculum, Letamini in Domino &c. Sed ad rem.

Beati quorum remissa sunt iniquitates) Sensus horum verborum est, quòd nemo beatus dici possit, imò, quòd nulli bene esse possit, nisi ei Deus remittat, tegat, & non imputet peccata. Atque hìc primò vides, quòd prima statim fronte David, imò Spiritus sanctus nos sub peccato concludat, omnesque nos peccatores esse conuincat. Alioqui dixisset, Beati qui nunquàm peccarunt, sed semper in innocentia permanserunt. Verùm sic dicere nõ potuit, quia nullũ talem inuenit. Eos igitur tantum beatos pronuntiat, quorũ peccata remittuntur, teguntur, & nõ imputantur. Atq; hæc est prima eruditio Spiritus sancti in hoc Psalmo, nepe vt agnoscamus nos esse peccatores. Hìc enim nulla valet excusatio, quantumcunque iustitiam prætendas, quantumcunque in deserta te condas, quantumcunque pietatem simules. Si homo es, velis nolis peccatorem te esse fateri cogeris. Hoc vult David, imò Spiritus sanctus. Hoc vult tota scriptura. Huc pertinet illud Pauli, Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. Et illud Ioannis, Si

Rom. 3.

1. Ioan. 2.

Isa. 64. immundi omnes &c. Hic incipienda est pœnitentia. Qui enim seipsum non agnoscit peccatorem, huic nec Christus, nec Euangelium proderit.

Matt. 9. Nam Christus non propter iustos, sed propter peccatores venit, id est, non propter illos, qui sibi iusti videntur, sed qui peccatores se agnoscunt.

Matt. 11. Et Euangelium solis pauperibus prædicatur, id est, qui pauperes se agnoscunt. Hanc primam eruditionem qui accipit, nihil de sua iustitia præsumet, nullum alium iudicabit, sed potius hoc aget, quomodo à suis peccatis liberari possit.

Deinde videmus, Dauidem Psalmum hunc, quasi suspirando exordiri. Est enim quasi oprantis & suspirantis ad gratiam remissionis, cum dicit, Beati, &c. Et hoc igitur nobis pro eruditione sit, nempe ad consequendam remissionem necessarium esse desiderium.

Luce. 1. Nam Deus esurientes implet bonis: diuites autem dimittit inanes. Sed de hoc inferius. Præterea videmus, Dauidem, cum hæc diceret, longè alium spiritum habuisse, quàm mundus habet. Is enim eos beatos iudicat, quibus temporalia bona adsunt, & desunt mala corporis & fortunæ.

Isa. 143. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Dauid autem solos illos beatos pronuntiat, quibus peccata remissa sunt. Unde primò colligitur, quòd peccatum tam perniciosam rem esse iudicauit, quòd cum ipso nulli bene esse possit: id quod verissimum est. Beatus enim est, cui nihil boni deest, nihilque mali adest. Atqui peccator optimo bono caret, id est, iustitia, vel Deo, & maximum malum sentit, nempe malam conscientiam. Quomodo igitur beatus esse possit vel dici?

dici? Discamus & nos peccatum pro maximo malo iudicare. Longè enim nocentius est, quàm quæcunque externa mala. Colligitur secundo ex hac pronuntiatione Dauidis, quòd bonam conscientiam maximum bonum iudicauit. Et verè sic est. Qui enim à peccato iustificatus est, pacem habet cum Deo, & gloriari potest in spe gloriæ filiorum Dei, quæ verè maxima est. Quis enim nescit, quanta filij Dei expectent & sperent? In summa, qui bonam habet conscientiam, securè dicere potest, In pace in idipsum dormiam & requiescam, &c. Habet enim huiusmodi homo Deum, qui ipsum in omnibus securum facit. Tertio colligitur hinc, quòd Dauid omnes eos miseros pronuntiauerit, qui in peccatis iacent. Et verè sic est. Nam super peccatores ter exclamatum est horrendum illud væ. Væ væ væ, inquit, habitantibus in terra. Væ scilicet in vita, væ in morte, væ post mortem. Vnde & Dauid dicit, Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarum pars calicis eorum. His autem verbis quatuor ingentia, quibus peccantes constringuntur, indicantur. Horum primum est, quòd laqueis Diaboli ligantur, vt bene operari non possint. Secundum, quòd ignis & ardor peccati omnia priora bona in ipsis exurit. Tertium est sulphur & fœtor malæ famæ. Quartum autè, spiritus procellarum, id est mala conscientia. Vides igitur, quàm multa Dauid hoc primo verbo nobis insinuet. Omnia autem in eum finem, vt hæc considerantes, citius conuertamur. Quis enim tam insanus, qui in igne positus,

*Rom. 5.**Psal. 4.**Apo. 12.**Psal. 10.*

non fugiat, si fugere potest? Quis tam piger & infirmus, qui si Medicum habere potest, non ipsum quærat? Quis tam negligens, qui si possit modico labore acquirere felicitatem, non laboret? Atqui omnia hæc habet peccator. Nam & in igne positus est, & tamen fugere potest: & medicum habere, & paruo labore perfectam beatitudinem acquirere potest. Meritò igitur admonetur, ne hæc contemnat. Beati enim, quorum remissæ sunt iniquitates, &c. Cæterum est & aliud in hoc primo versu obseruandum & quidem potissimum, nempe, quòd Dauid remissionem peccatorum, non meritis & operibus nostris, sed nec vlli legi, aut sacrificio, quod per nos fieri potest adscribit. Imò nullius horum meminit, sed omnia adscribit gratiæ Dci. Beati, inquit, non qui meruerunt remissionem, sed quibus Dominus remisit, gratis scilicet, ex sola misericordia & gratia. Nulla enim opera nostra tam magna & bona sunt, vt eis adscribere possimus remissionem peccatorum. Nam & Abraham optima opera habuit, nulli tamen eorum adscribitur remissio peccatorum, quæ est iustitia nostra: sed credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Et Dauid bona opera habuit, in nullo tamen eorum confidere potuit. Miserere (inquit) mei Deus, non secundum merita mea, sed secundum misericordiam tuam. Nec iniuria soli gratiæ adscribitur remissio peccatorum, non autem operibus. Nemo enim centum denariis soluere potest summam decem millium talentorum. Atqui peccata nostra summa decem milia talentorum est, si ad dignitatem eius,

contra

Gen. 15.

Psal. 50.

Mat. 18.

contra quem peccauimus, conferantur. Econtra
 autē, omnia opera nostra vix centū denarij sunt:
 imò nō nisi duo minuta. Oportet igitur, vt ex gra- Luc. 21.
 tia remittatur tantū debitum. Hoc autem emeruit
 Christus. In hunc sensum Paulus hūc Psalmi ver-
 siculum adduxit, in Epistola ad Romanos: Si, in
 inquit, ex operibus, ergo non ex gratia. Ei verò,
 qui non operatur, credenti autem in eum, qui iu- Rom. 4.
 stificat impiū, reputatur ad iustitiam, sicut & Da-
 uid beatū dicit hominē, cui Deus accepto fert iu-
 stitiam sine operibus &c. Huc pertinet, quod Au-
 gustinus ait super hunc Psalmum, Nihil boni (in- August. in
 quit) fecisti, & datur tibi remissio peccatorū. Si at- Psal. 31.
 tendūtur opera tua, inueniūtur omnia mala. Ma-
 lis autem operibus quid deberur, nisi damnatio?
 Stipendiū enim peccati mors. Tu autem in malis
 operibus inuentus es. Non tamen Deus tibi dedit
 debitam pœnam, sed donat indebitam gratiam.
 Debat vindictam, dat indulgentiam. Hæc igitur
 eruditio potissimè obseruanda est, vt remis-
 sionem peccatorem non operibus nostris, quæ-
 cunq; tandem illa sunt, sed gratiæ adscribamus.
 Patet ex his, quòd iustificatio nostra est remissio
 & non imputatio peccatorum. Iustus enim est, nō
 qui multa facit, sed cui Deus remittit. Nam Pha-
 risæi Iudæorum multa faciebant, non tamen iusti-
 ficabantur, quia Deus nō illis remisit, propter-
 ea quòd ipsi non agnoscebant peccatum. Sed di-
 cis, si ex gratia remittuntur peccata, nihil igitur
 opus est contritione, confessione, oratione, satis-
 factione. Imò, si gratia tantum operatur securus
 igitur in peccatis manebo, confidens de gratia,

&c. Hic vide ne offendas, sed regiam viam teneas, neque ad dextram, nec ad sinistram declines. In quancunque enim partem declinaueris, erras. Si in operibus tuis præsumis, nec gratia tibi opus esse arbitraris, erras. Si e contra de misericordia Dei præsumens, nihil agere pro salute tua vis, sed securus in peccatis manere, erras & cadis. Securam viam tenebat Dauid, qui ita in misericordiam Dei confidebat, vt tamen pœnitentium operum nihil remitteret: ita eisdem operibus exercebatur, vt tamen omnem fiduciam in Dei misericordia poneret. Sic agatnus nos, &c.

S E R M O T E R T I V S.

 Vdistis superiori sermone, cur Dauid tam fiducialiter beatos pronuntiet, quibus remissa, tecta & non imputata sunt peccata. Nunc videamus, quid vltius nobis obseruandum sit in hoc Psalmo. Et primò non temere, nec sine causa factum est, quòd Dauid toties peccatorum meminit, nec semper eodem nomine ea nominat. Primò enim dicit iniquitates: Secundò, peccata in plurali: Tertio, peccatum in singulari: Quarto, delictum: Quintò, iniustitiam: Sextò, impietatem. Omnia autem hæc ideo fecit, vt nobis ob oculos poneret peccatorum nostròrum multitudinẽ, magnitudinem, grauitatem & diuersitatem, vt sciamus non vnum esse peccatum nostrum, sed multa: nec vnus generis, sed multiplicia. Ideòque tot verbis vtitur, quasi non satis ostendere potens, quid

quid de peccatis hominum sentiat. Nescit enim, quibus ea nominibus exprimat, vt dignum esset. Et hoc igitur nobis pro eruditione sit, nempe vt sciamus multa & multiplicia esse peccata nostra. Non enim est Christiani hominis, vt dicat, quem idmodum Suetonius Titum Imperatorem dixisse scribit, nempe, vitam sibi eripi immerenti. Neque enim extare vllum factum, cuius se pœniteret, excepto duntaxat vno. Sunt quidem & inter nos, qui vnum aut alterum tantum pœnitentiam peccatum, reliqua negligunt. Non hoc docet Dauid. Hic enim sibi ipsi & peccata, & iniquitates, & delicta, iniustitiam, & impietatem tribuit. Et in alio loco dicit, Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. Et iterum: Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim. Hunc igitur imitemur, si rectè pœnitere volumus. Reuera enim multa peccata habemus: videlicet Originale, Actuale, & peccata omissionis: item peccata cordis, oris, & operis: item, peccata cōtra Deum, contra proximum & contra nos ipsos. Item peccata in Patrem, in Filium, in Spiritum sanctum. Omnia hæc ad pœnitentiam pertinent: omnia hæc remissione indigent. Nec vnum dimittitur sine alio. Sed nunquid Dauid tantum nouit peccata aggrauare? Nequiquam. Hoc enim esset ad desperationem adducere. Sed si attendimus, non minus magnificè commendat misericordiam Dei. Nam & hic, non vnum, sed tria verba ponit, remittere scilicet, tegere, & nō imputare, eadem scilicet, ratione, quòd vno verbo non satis potest exprimere magnitu-

*Psal. 37.**Psal. 24.*

Pfal. 129. dinem misericordiae Dei. Nihil enim hac multiplicatione verborum aliud vult, quam ostendere, quod apud Dominum sit misericordia, & copiosa redemptio. Sic enim etiam nobis necessarium est. Tria maxima damna ex peccato habemus: Primum, quod odium & indignationem Dei incurrimus: Secundum quod Diabolo subiicimur: Tertium, quod ad poenam obligamur. Contra haec tria, David triplicem nobis gratiam Dei praedicat: Primum, quod remittit offensam & iram suam: Secundum, quod tegit peccata, ne Diabolus ea videre & accusare possit: Tertium quod non imputat ad poenam. An non magna sunt haec? Sufficere nobis poterat, quod Deus dicitur remittere peccata. Ne quis tamen suspicetur eum remittere quidem, sed non obliuisci, quemadmodum solent homines: addit David, quod etiam tegit peccata, non tantum, ut ea homines non videant, aut Diabolus, sed quod nec ipse Deus ea videre velit. Quod si quis etiam adhuc dubitat, peccata sua tegi quidem nunc, sed forsan in futuro reuelanda, quemadmodum multa nunc tecta sunt, quae manifestabuntur. *Mat. 10.* Ecce alia consolatio, quod Deus peccata, nedum remittere & tegere, sed etiam nunquam imputare velit. *Pfal. 93.* Quid amplius petis? Hic vides manifeste verum esse, quod David in alio Psalmo dicit secundum multitudinem dolorum nostrorum, etiam nobis a Deo consolationes dari.

Obserua autem, quod haec secunda verba, remittere, tegere, non imputare, ad Deum referri debent, non ad nos ipsos, aut alios homines. Primum

mō enim, non satis est, si tibi ipsi peccata remittas. Nec satis est, si tibi homines remittant. (Non loquor hīc de absolute Sacramentali, in qua non homo, sed Deus remittit, sed loquor de remissione offensarum.) Offendisti proximum: nō satis est, nec ideo beatus es, si ipse tibi remittat, nisi etiam Deus remittat. Sic de aliis. Eodem modo non satis est, peccata tua per te, vel per alios tegi: nec ideo beatus es, sed cum Deus tegit. Multipliciter enim teguntur peccata. Quorundā peccata tecta sunt coram hominibus, quorum oculos exterior sanctitas, fascinavit, Deum verò qui scrutatur corda, non latet eorum interior turpitudine. Et hi quidem apud homines beati dicuntur, sed coram Deo maledicti sunt. Sunt alij, quibus sua peccata tecta sunt propter ignorantiam, vel cordis cæcitatem. Nec hi beati sunt, sed potius miseri. Alij sunt, qui non ignorant quidem peccatū, tamen ob complacētiam vel dissimulant, vel excusant. Nec hi beati sunt, sed quibus Dominus tegit. Tunc enim verè tecta sunt. Non enim tegit Deus peccata, quasi cū quis hircus tegit panno. Tunc siquidem, etsi non videatur hircus, tamen verè adhuc adest, & vivit, & sentitur. Deus autē ita tegit, vt nihil remaneat. Huc pertinet, quod *1/ai.38.* Ezechias dixit, Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Et illud, Si conuersus fuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius. Et illud, Proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Eodem modo solus ille beatus dicitur, non qui sibi non imputat peccatum, vel cui mundus parcat, sed cui Deus non

imputat. Verè magna felicitas hominis, qui hoc consecutus est. Hactenus igitur Dauid velut proloquio vsus est, quo conatus est omnes nos attentos & beneuolos reddere. Quis enim non excitetur, vbi beatitudinis mentio sit? Quis non bene suadenti obtemperet, cui tanta pericula imminet, si in peccatis permanserit, tanta autem bona promittuntur, si pœnitentiæ remedia arripuerit? Sequamur, Fratres, nostra enim res agitur, & magna quidem. Sed quonam modo, inquis, & peccatorum pericula euadere, & eorundem remissionem acquirere possum? Audi sequentia.

Nec est in spiritu eius dolus.) Sensus verbi est, Beatos esse eos, quorum remissæ sunt iniquitates. Hoc enim certo Spiritus pronuntiat. Cæterùm peccata non remittuntur, quàm diu dolus adhuc latet in spiritu. Quare eum etiam beatum pronuntio, qui in spiritu suo non habet dolum, in quo nihil est simulatum, fucatum, sed omnia sincera, seria, viua: qualis erat Nathanaël, de quo Christus dicebat, Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Cæterùm dolus in spiritu est: primò cum quis tantùm simulat pœnitentiam, nihil seriò agit, aut loquitur, sed omnia fictè vel coactè. Secundo, cum quis dissimulata suorum peccatorum multitudine, sibi ipsi de sua sapientia, iustitia, operibus, & meritis, placet. Tertiò, Cum quis maiora peccata tantùm attendit, de minoribus, quæ venialia dicuntur, nihil curans. Maximè autem dolum in spiritu habet & alit, qui tantum respicit in crassa illa in verbis & operibus, à quibus si immunis sit, reputat se omnino purum

Ioan. I.

purum: cum interim non attendat, quod seipsum
 amat, sua quaerit, non amat Deum, non quaerit
 quae Dei sunt, non timet Deum, non credit, &c.
 omnia sibi salua esse putans, si haec, vel illa faciat.
 Hic, inquam, seipsum decipit externa specie san-
 ctitatis. Nam ignorat, quod homo totus nihil,
 nisi peccatum est, & quod nemo iustus est, nisi
 ignoscente & non imputante Deo. Huiusmo-
 di dolum in spiritu habebat Phariseus ille, qui
 dissimulatis peccatis suis, tantum de suis operi-
 bus gloriabatur. Deus, inquit, gratias ago, quod
 non sum, sicut ceteri hominum, &c. En, hic nihil
 in se mali videbat, sed tantum bona opera. Habe-
 bat quidem & peccata: sed ea non videbat. Ta-
 les erant omnes Pharisei. Vnde & Christus eos
 sepulcris dealbatis comparauit. Tales erant, qui
 dicebant: Nunquid & nos caeci sumus? Item,
 qui dicebant, Semen Abrahae & filij Dei sumus.
 Item qui dicebat, Diues sum & nullius egeo, cum
 interim vere esset miser & miserabilis: quod ta-
 men non videbat, vel videre volebat. Tales sunt
 iam ferme omnes Christiani, ad eum ut quam pau-
 cissimi sint, qui hunc dolum in spiritu non habeant:
 quod fit, ut & pauci veniam consequantur. Beatus
 igitur dicitur, in cuius spiritu non est dolum: hoc est,
 qui seipsum perfecte agnoscit, is in se non solum
 inuenit crassa illa peccata, quae etiam mundus iu-
 dicat, & quae sola Hypocritas terrent (si tamen
 verè ipsos terrent) sed inuenit se etiam totum in
 corpore & anima, non dico peccatorem, sed
 ipsum esse peccatum: imò inscrutabile peruersi
 cordis ingreditur profundum & clamare cogitur,
 Deli

Luc. 18.

Matth. 23.

Ioan. 9.

Ioan. 8.

Apo. 3.

Psal. 18.

Psal. 24. Delicta quis intellit? Ab occultis meis munda me: & Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Hic primùm perfectè suspiratur ad Deum, dum perfectè, quantum licet, cognoscitur peccatum. Hic primùm diuina misericordia dimittit peccatum: quia tu non remittis tibi, non ignoscis tibi, sed ex corde cognoscis te nihil esse, nisi impietatem. Tegit peccata, quia tu non regis. Non imputat peccatum, quia tu tibi imputas. Hinc igitur est, quod Dauid eum beatum esse pronuntiat, in cuius spiritu non est dolus. Itaque, si verè pœnitere cupis, si remissionem peccatorum desideras, detege dolū, scrutare cor, agnosce te nihil esse, nisi peccatum, nihil ex te posse, nisi peccare, & quod ex natura malus es, nulli rei, quàm ad ignem utilis. Hic primus gradus est ad consequendam remissionem peccatorum. Quò enim magis te humiliaueris, eò citius misericordiam consequeris. Hæc igitur breuiter è duobus primis versibus dicta sufficiant, &c.

S E R M O   Q U A R T V S.

Vdistis suprà, quàm magnam gratiam Dauid esse pronuntiet, inò certam beatitudinem, vbi Deus remittit, tegit, & non imputat peccata. Et reuera sic est. Nihil enim maius & melius in hac vita à Deo accipere possumus, quò si remissis peccatis nostris, & tectis, iustos non reputet. Hoc est optimum illud donum, & datum perfectum, quod venit defursum à Patre luminum, &c. Hoc qui habet, omnia habet. Hoc qui non habet, nihil habet,

bet, etiam si multa videtur habere. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, ^{Mat. 16.} anima verò suæ detrimētum patiatur? Cæterum, donum hoc non pro meritis datur, sed ex gratia. Nec quibuslibet datur, sed solis electis. In hoc enim Deus agit, quemadmodum de Abraham legitur, quòd scilicet filiis concubinarum dedit mæna, filio autem suo Isaac hæreditatem. Sic Deus impiis externa quidem dat, sed non remissionem peccatorum: piis autem hanc primò omnium dat. Pro consequenda igitur remissione peccatorum maximè laboremus. Verè enim beati quibus remissæ sunt iniquitates. Verùm de his satis. Audiamus sequentia.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea.] In hoc versu David causam assignat, cur eos homines beatos dixerit, quorum remissa sunt peccata, & qui dolum non habent in spiritu. Ac primò mutat personam. Nam cùm hætenus in tertia persona locutus sit, nunc in prima persona loquitur, ac seipsum in exemplum proponit, vt omnes sciamus, quòd hanc eruditionem non nudis verbis didicit, sed ipsa experientia. Vbi enim nudis verbis res agitur, quantumuis magna pompa proponatur, nihil tamen aliud est, quàm si cæcus de coloribus disputet, quos nunquam vidit. Qui autè expertus est, istandem rectè de ipsa re loqui potest potest. Ob hanc igitur causam, gratior nobis esse debet Psalmus hic, quod scimus & audimus non nuda verba esse, sed experientiam: non fumum, sed ignem: non literam, sed spiritum. Cæterum verba ipsa huius textus obscura sunt: imò viden

videntur sibiipsis contraria. Dicit enim, se simul tacuisse, clamasse: itémque ex clamore etiam ossa sua inueterasse. Quæ omnia nedum absurda, sed etiam impossibilia videntur esse. Attendenda igitur nobis est historia, cui hic Psalmus innititur, ea nos docebit, quomodo David simul clamauerit, & tacerit. Commiserat David adulterium cum vxore Vriæ Ethel, quòd quamuis magnum peccatum erat, tamen dissimulabat illud, putans latere. Postquam autem vidit mulierem concepisse, absente viro, timebat, ne adulterium propalaretur. Ideo omnibus modis curabat hoc tegere. Et primò quidem Vriam ad se vocans, adque propriam vxorem ei redire permittens, putabat hoc modo se adulterium suum tegere posse, cum autem Vrias, Deo sic ordinante, potius in platea dormire quàm ad domum suam accedere vellet, frustratus David spe sua, aliud excogitauit, nimirum vt Vrias fraude periret. Quod cum factum esset, statim vxorem eius sibi assumpsit. Iamque admodum securus erat de peccato, vt nihil amplius sollicitus esset. Putabat enim neminem posse quicquam mali suspicari, nec de adulterio eius, nec de iniusta occisione Vriæ. Sic igitur tacebat & dissimulabat peccatum. Interim tamen urgente conscientia quiescere non poterat à suspiriis & clamoribus, sicque seipsum consumebat tristitia: adhuc tamen tacebat à cõfessione peccati, vsque ad natiuitatem pueri imò diutius taciturus fuerat, nisi Propheta Nathan confessionem ab eo elicuisset. Is enim proposita parabola de diuite, qui pauperi ouiculam, quam

habe-

2. Reg. II.

3. Reg. 12.

Habebat vnicam, per vim abstulerat, & David nihil de se suspicans sententiam protulisset: tunc dixit Nathan, Tu es ille vir, &c. David igitur videns peccatum suum latere non posse, imò Deum pœnam comminari, & quòd se ipsum pœna mortis dignum pronuntiasset, amplius tacere non potuit, sed aperuit os ad confessionem, primò coram ipso Nathan, dicens, Peccaui Domino. Deinde in multis Psalmis, quos eo tempore fecit. 2. Reg. 12. Hic igitur vides, quomodo David simul tacuit & clamavit: tacuit, quia peccatum non confitebatur: clamavit, quia peccati gravitatem ferre non potuit. In hac angustia posito inueterauerunt ossa eius, &c. Hoc est quod dicit. Volebam (inquit) tacere & abscondere peccata mea. Quia enim hominibus occulta erant putabam etiam Deum ea non videre. Interim consenuerunt ossa mea: omnes vires meæ defecerunt: robur omne abscessit: omnis vigor spiritus cōsumptus est, quēadmodū homo ad ossa vsq; consumitur: tametsi iugiter apud me gementem & clamarem. Donec enim tacemus, donec dissimulamus, donec excusare volumus, donec apertè nolumus confiteri, quæ latent in corde nostro, non sunt exaudibiles orationes nostræ, quantūvis clamemus voce & exteriori gestu Deū postulauerimus. Ex hoc igitur textu videmus, quā difficulter humanū cor emolliatur ad pœnitentiā & confessionē peccati. Imò potius omnia patitur quàm peccatū cōfiteatur: nec vnquā persuadetur, nisi vel morbo aliquo graui, vel interna angustia adigatur & tamen etiā ea tā diu suffert, donec dolore victus, amplius tacere nō potest: quēadmodū qui

qui in tortura peccatum suum tantisper celat, donec dolore victus, amplius tacere non potest. Hæc est duritia, imò superbia cordis humani, cuius exemplum videmus in Adam & Cain: quorū prior ad eò præsentia & voce Dei terrebatur, vt se absconderet sub lignis Paradisi: alter tanto terrore correptus fuit in iudicio DOMINI, vt planè desperaret. Neuter tamen adigi potuit, vt confiteretur, cū Deus nihil aliud quæreret. Si enim confessi fuissent, veniam meruissent. O quot etiā nunc si pereunt, & perierunt. Quanta autem dementia est, malle perire, quàm confiteri: malle in corpore & anima miserum esse, quàm Deo gloriam dare, se ipsūque iniustitiæ accusare. Et quidem in iudicio humano non mirum, quòd malefactores difficulter, & non nisi coacti confitentur. Sciunt enim ideo confessionem quæri, vt confessi puniantur. Hic alia res est. Non ob aliud Deus exigit confessionem, nisi quòd vult remittere, tegere, obliuisci, nō imputare. Deinde vides ex hoc versu, quam ob causam tanta nobis mala internè

Eccle. 3. & externè immittātur. Quoniam (inquit) tacui. Laudatur quidem aliquando taciturnitas, sed nō semper. Mala enim taciturnitas est, vbi tacetur à laude Dei. Vnde Isaias, Væ mihi quia tacui. Item, cū tacetur ab oratione: iuxta illud, Non est qui inuocet nomen tuum. Item, cū tacetur à correctione. Maxime autem cū tacetur à confessione peccati. Hinc enim omnia mala nobis proueniūt, quòd non confitemur, non agnoscimus peccata. Deus autem confessionem habere vult, siue hoc fiat hic, siue in futuro, siue sponte, siue inuitè. Multa enim

ta enim media habet, quibus confessionem peccati nobis exprimit. Peccauerant filij Iacob fratrem suum: nec tamen ad multos annos peccatum confitebantur, donec in Aegypto miseria correpti dicerent, Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, &c. Sic Deus confessionem ipsi Nabuchodonosor expressit per deiectionem eius à regno, Antiocho per grauem & horribilem morbum, Manassi per incarcerationem, Dauidi per comminationem Prophetæ, Iudæ autem per angustiam animi. Itaq; cùm mala sentis in corpore vel animo, cogita, quòd Deus per hoc à te exprimere vult confessionem peccatorum & pœnitentiam. Vide igitur ne taceas. Præterea videmus in hoc versu, quantum malum sit mala conscientia, qua peccatum in se habet & fouet. Inueterauerunt (inquit) ossa mea. Hoc aliqui solent spiritualiter exponere: videlicet, quòd qui peccata sua celant, nec per confessionem ea deponunt, incipiunt à priore ardore spiritus deficere, & flaccessere in solitis obsequiis Dei, efficiunturque velut languidi spiritu. Et quidem vera hæc sunt & pia. Verùm Dauid aliud videtur voluisse: nempe, quòd cōscientia mala nedum animam cruciat, sed etiam corpus & ossa debilitat. Id quod pulchrè in alio Psalmo expressit: Laborauit (inquit) in gemitu meo, &c. Hic vides, quòd mala conscientia angustiat & cruciat animã. Laborare enim hoc loco significat, anxium & in magna difficultate esse: quemadmodum & de Christo dicitur, Pro eo quòd laborauit anima eius, id est, valde anxia fuit, adeò vt diceret, Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Quantum autem

*Gene. 42.**Dan. 4.**2. Mac. 9.**Matth. 27.**Psal. 6.**Isai. 53.**Matth. 26.*

laborauerit & angustiata fuerit anima Davidis, *Psal. 6.* ex eo patet, quod subdit: Lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Sensus enim est: O vtinam tantum mihi lacrymarum esset, quo per singulas noctes lectum meum lauarem: tantum, vt ab hac anxietate liberarer. Eodē modo & Ezechias confitetur, se totam vitam suam malle in amaritudine agere, quān has portas inferni sustinere. Reco-
Isa. 38. gitabo (inquit) tibi, (vel potius, secundū Hebraeos, promouebo tibi) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Totam enim vitā optat amarissimam, modò liceat hanc angustiam euadere. Vide quantum mala cōscientia cruciet animā: verū non id solum, sed etiā corpus & ossa exiccet. Sicut enim, vbi cor est exultandum & gaudio perfusum, videmus ossa velut roborari, ac ad salendum, grauissimūque corpus portandum prompta fieri, ita vt gaudium sentiatur diffundi per omnia ossa, velut irrigatio quædam, (iuxta illud Sapientis, Et erit irrigatio ossium tuorum,) sic e contra ex turbatione spiritus turbantur etiā ossa, & tremunt, nulliusque virtutis sunt, nec corpus ferre possunt. Spiritus enim tristis exiccet ossa. Vnde & Ezechias: Sicut leo, inquit, contriuit omnia ossa mea. Huc pertinet, quod David dicit, *Psal. 6.* Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos. Oculum pro aspectu & specie accipit: vt sit sensus, Sic me turbat mala cōscientia: quod toto habitu repenti immutor, deformis que reddor. Malæ enim conscientia ea vis est, vt immutet totum hominis aspectum. Consumit enim ossa & sanguinem. Nec mirum. Quælibet

bet enim tristitia tandem deformat habitum hominis & vultum. Verum, quod alie efficiunt paulatim, hoc angustia mentis subito facit, acceleratque breui senium nimio tristitiæ impetu. Legimus multos magna tristitia repente canos esse factos: quanto magis hac agonia veterascent homines? Nam ea tanta est, quod pauefactus ac conterritus à furore Dei, simul nullius creaturæ habet solatium, sed quicquid aspicit, aduersatur sibi. Creatura enim cum suo creatore agit. Vnde subdit Dauid ibidē, Inueteraui inter omnes inimicos meos. *Psal. 6.* Vndique mihi angustia: omnia me tribulant: omnis creatura mihi aduersatur. Non est quod fugiam. Ideo sic anxius inueterasco ante diē. Hoc sibi vult etiam hoc loco, cum dicit, Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea. Videtis igitur, charissimi, quanta miseria, quantum malum sit peccatum fouere, & occultare in conscientia, & quam miserè nos ipsos perdamus. O si vel ad momētum sensissemus hanc miseriam, quam gratum nobis futurum esset Euangelium gratiæ Dei, quam libenter omnia ageremus & pateremur, &c. Sed de his postmodum latius, &c.

S E R M O Q V I N T V S.

Vdistis suprà ex Psalmo 31. quantum malum peccatum in conscientia post se relinquat, nempe, perpetuam angustiam, qua non solum anima cruciatur, sed etiam corpus eneruatur, ossa inueterascunt, omnesque vires deficiunt. Nihil quidem horum credit insanus mūdus: quia harum rerum inexpertus est. Vnde & perpetuò manet in pecca-

tis. At Dauid hoc malū expertus est. Vnde & bea-
tos pronuntiauit, quorum peccata remissa sunt, &
qui sine omni dolo suam miseriam fatentur. Quo-
niam tacui (inquit) inueterauerunt ossa mea, &c.
Quid sibi velit versus hic audistis. Sed dicet ali-
quis, Quomodo factum est, vt Dauid hoc malum
conscientiæ sentiret, & non ego? Audi causam.

*Quoniam die ac nocte grauata est super me manus
tua: &c.*) Ergo si te Dominus tetigisset, sicut Da-
uidem, & tu sensisses malum hoc. Nemo enim hoc
malum rectè sentit, nisi manu Domini prematur.
Manus autem Dei, potentia eius est. Sic enim so-
let scriptura loqui: vt cū dicitur, Viderūt Aegy-
ptios mortuos & manum magnam, quam fecerat
Dominus, id est, potentiam. Itemque: Duxit eos in
manu forti, &c. Sic & nos, vsitato sermone de apo-
plectiis dicimus, Tetigit eum manus Domini, id
est potentia. Congrua autem metaphora per ma-
num potentia significatur. Sicut enim homo ma-
nu sua omnia opera exequitur, sic Deus potentia
sua. Obseruandum autem, quod Dauid non sim-
pliciter de manu aut potentia Dei loquitur, sed
de ea, quæ grauatur. Nō enim semper grauis est ma-
nus Dei, nec semper terribilis eius potentia. Inue-
nitur enim in scripturis & manus Domini bona.
Imò, sicut homo manu sua bene & malè facere po-
test, percutere & mederi: sic Deus sua potentia bo-
nis succurrit, malos perdit. Ego (inquit) occidam,
& ego viuere faciam: percutiam, & sanabo: & ne-
mo est, qui de manu mea possit eruere. In sum-
ma, quàm consolatoria est piis manus Domini bo-
na, tã terribilis est impiis manus Domini grauis.

Ape

Exo. 14.

Nehe. 2.

Deut. 32.

Aperis (inquit Dauid) manum tuam, & imple omne animal benedictione. Itémque, Cùm ceciderit iustus, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Híc habes manum Domini bonam. Econtra autem, Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt. Pones eos, vt clibanum ignis, &c. Híc habes manum Domini grauem. At cùm dicit, Dominus erigit elisos, Dominus illuminat cæcos, &c. & in fine, Vias peccatorum disperdet. Híc habes vtranque manum Domini. Vtranque expertus est Dauid. Verùm híc tantùm loquitur de manu graui, qua scilicet premit & terret, quos vult. Tripliciter autem manus eius grauis dicitur ac premit: Primò cùm temporalia aufert: Secundo cùm corpus corripit infirmitatibus: Tertiò cùm animam terret suo iudicio. Vbique grauis est manus Domini, sed tamen differenter. In primo siquidẽ, cùm externè nos affligit, manus eius grauis est, & valde premit. Sensit hoc Iob, cui omnia sua bona simul perierunt. Sensit Iacob, cui semper vna tentatione cessante, aderat alia & maior. Sèntit hoc Ioseph in suo exilio. Sensit Dauid, q̄ nec in terra Israël, nec inter alienigenas securus erat. Sentiunt adhuc, quibus sua vel incendio pereunt, vel aliàs auferuntur, quàm grauis sit hæc manus Dei, quàm vrgeat & premat: vt vix inueniatur, qui eã patienter ferat. At lògè grauior est manus Dei, vbi ipsum corpus tangit. Sensit hoc Iob, Thobias, Ezechias. Hinc diabolus cùm videret sanctum Iob patienter ferre externorum ablationem, egit vt etiam in corpore percuteretur. Pellem, inquit, pro pel-

*Psal. 144.**Psal. 36.**Psal. 20.**Psal. 145.**Iob 2.*

le, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Sed mitte manum tuam, & tange carnem eius, &c. Sub hac manu Domini videmus, quomodo gemant & murmurent homines, & sæpe desperent. Verùm longè grauisima est manus Dei, cum animam suo iudicio terret, hoc est, cum homo videtur sibi consistere coram Dei iudicio, nihilque videt in Deo, nisi iratum iudicem, in se autem nihil nisi peccatum, & nullum effugium, hinc cadunt omnia, in quibus homo confidebat: hinc necesse est, vt homo trepidet. Ante faciem enim indignationis eius, quis stabit? Hic si Deus interrogauerit, non potest homo respondere vnum pro mille: imò cogetur obmutescere semperque timere, ne de se dicatur, Ligatè illi manus & pedes, & proiicite, &c. Hæc est verè grauis manus Domini: imò nihil nisi infernus. Hic enim terror & horror verè infernus est. Vide autem, quàm facile Deus sic terrere potest. Non opus habet multo negotio. Solo aspectu, soloque verbo, omnem nostram fortitudinem deiecit in summum pauorem. Sic in Exodo dicitur: Respexit Dominus supra castra Aegyptiorum, &c. & statim sequitur: Subuertit rotas curruum: ferebanturque in profundum. En solo aspectu perdit impios. Sic Abacuc: Aspexit (inquit) & dissoluit gentes & turbati sunt montes seculi. Sic David: Tunc loquetur ad eos in ira sua & in furore suo conturbabit eos. Et iterum: Increpasti gentes, & periit impius. Vides, etiam solo verbo impios ita terreri, vt consistere non possint. Quòd si sola Dei facies, & increpatio, hominem ita terret, quid

Nabu. I.

Iob 9.

Matth. 22.

Exo. 14.

Abac. 3.

Psal. 2.

Psal 9.

quid faciet eius seuera iustitia, ira, & furor? Si stil- *Iob 26.*
 las indignationis eius ferre non possumus, quo-
 modo feremus tonitruum? Hanc manum Domi-
 ni deprecabatur David, cum diceret, Domine ne *Psal. 6.*
 in furore tuo corripias me, &c. sed miserere mei,
 quoniam iufirmus sum, &c. De hac manu Domi-
 ni etiam hic loquitur. Quoniam inquit, die ac
 nocte grauata est super me, hoc est, nunquam ces-
 sat dolor: nunquam remittitur angustia: quia ma-
 nus tua semper me premit. Hic igitur vide,
 quanta sit infania nostra, qui tam pertinaciter
 contra Deum agimus, cum solo nutu & verbo
 nos perdere possit, & ita perterrefacere, vt con-
 stare non possimus. Vide deinde cæcitatem no-
 stram, qui tam ridiculè de peccatis, & iudicio Dei
 loquimur & sentimus, cum audiamus sanctos vi-
 ros tantum, tamque miserabiliter, sub ea manu
 Dei gemere. At nihil tamen sentio, inquis. Age
 igitur gratias Deo, qui tibi parcit. Age gratias
 Christo, qui hunc horrorem pro te pertulit, cum
 diceret, Tristis est anima mea vsque ad mortem, *Matth. 26.*
 sanguinemque sudaret, & demum in cruce clama-
 ret, Deus meus vt quid me dereliquisti? Iustè, in-
 quam, merebamur, vt perpetuò in hoc horrore es-
 semus: sed parcit nobis Deus propter Christum.
 Interim tamen, vt sciamus & videamus, qualiter
 nobiscum sua iustitia agere posset, ostendit hunc
 terrorem in quibusdam sanctis, vt in Dauide,
 Iob, Ezechia, & Christo. Itemque in aliquibus
 impiis, vt in Iuda traditore: itemque in Cain,
 &c. Hoc igitur iterum tale quid est, quod meri-
 tò ad pœnitentiam nos permouere deberet. Nec

enim est aliud medium ad hanc manum Dei euadendam. Sed audiamus sequentia.

[Conuersus sum in erumna mea, dum configitur spina.] Sic habet textus noster. Est autem sensus: Quandoquidem ego ita meipsum negligebam tacendo & occultando peccatū meū, tu Deus meus de salute mea sollicitus, vt me ad pœnitentiā peccatīque cognitionem & confessionem perduceres, grauasti super me manum tuam, hoc est tam graues mihi tentationes inflixisti, vt in tali afflictione positus, agnoscēsq; vlttricem manum tuā, tandem conuersus sim de peccato ad te Deum, à quo per peccatum fueram auersus, cū remorsus ille malæ conscientix ad modum spinæ pungeret me, imò ad eò mihi infixæ esset spina illa, vt me semper vexaret & dilaniaret. Alij sic exponūt: In illa erumna mea: sic me verti & reuerti, quasi qui volutatur in spinis: totūque fui in miseria, dum mihi infixæ esset spina iudicij tui & ex altera parte me pungerent spinæ peccatorum, itēque gratiæ contemptæ & tēporis perditī. Cæterū hoc loco in Hebræo additur, Selah: quæ dictio nusquam in tota scriptura inuenitur, nisi in Psalmis, & Cantico Abacuc. Voluerūt autem quidam, per Selah significari sensum esse finitum: alij pausandum esse in cantu: alij notam esse exaltatæ vocis, vel mutationis carminis. Reuera autem Selah, nihil aliud est, quàm monitorium, vt diligētius quæ dicta sunt, attendamus: quemadmodum in libris nostris, vbi quid notatu dignum occurrit, vel manum appingimus, vel adscribimus, nota, aut aliud quoddam signū addimus, quo Lector moneatur, ne osci

ne oscitanter eum locum prætereat, sed diligēter expendat. Et reuera David dictionem hanc Selah nusquam posuit, nisi vbi magnum quid dixerat. Sic hoc loco, Quoniam inquit, die ac nocte graua ta est super me manus tua : Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Selah, quasi diceret, Verè grauis manus Domini, verè pungit spina conscientiæ. Attende hoc Lector. Multū enim facit ad pœnitentiam. Hieronymus sic transtulit: Versatus sum in miseria mea, dum exardesceret me sicut iugiter. quod ita intelligitur : Tribulatus & afflictus fui in miseria mea, cū viderem iugiter peccata mea maturescere & appropinquāte æstu iudicij diuini, quasi ad propinquam retributionem parari. Competit & huic sensui, Selah, adiunctum. Vere enim notatu dignum est, quòd peccata nostra indies crescunt & maturescunt, indiesque appropinquet iudicium Dei, quo velut in messe, peccata nostra tollentur, cū scilicet matura fuerint, hoc est, cū impleuerimus mensuram peccatorum nostrorum. Attende hinc Selah positurum: hoc est, te commoneri ad diligentem considerationem eorum, quæ dicuntur. Alij sic transferunt : Immutatus est humor meus in siccitates æstatis. Hoc est, Quicquid ante peccatum in me fuerat viroris & humoris ex gratia Dei, exiccatum est, velut æstate nimio æstu solet exiccari terra. Et hinc igitur cōpetit, Selah, vt scilicet cogitemus perniciem peccati, &c. Hæc est igitur vna eruditio, quam David dat, imò didicit in hoc Psalmo, nempe, grauitatem manus Domini & peccatorum. Hæc autem non eò dicuntur, vt ad despe-

Matt. 23.

rationem nos adigere cupiat, sed vt ad pœnitentiam permoueat: vt patet in sequentibus.

S E R M O S E X T V S.

Vltra & magna hactenus dixit Dauid de grauitate manus Domini, de spina malæ conscientia, atque adeo de miseria hominis peccatoris. Restat audire, quomodo hanc manum Dei grauem, hanc spinæ punctiōem euaserit.

Delictum meum cognitum tibi feci, &c.) Hic primum ponitur vera & summè necessaria eruditio. Hic describitur vera & utilis pœnitentia. Hic vides, quo medio cōscientiæ angustiatæ mederi possis. Nihil profuerat Dauidi, clamare, conqueri, suspirare, &c. donec os in cōfessione aperiret. Nec mirū. Nam etiam in externo morbo, quantumuis quis gemat & clamet, non minuitur tamen morbus, nisi eum medico ostenderit. Hæc igitur erit eruditio huius versus, quòd spina malæ conscientia pungens & mordens, nunquàm nullisq; remediis euelli aut extrahi potest, nisi os aperiatur ad confessionē peccati. Per os (inquam) exit hæc spina, & quàm diu os claudis, manet infixæ animæ: quântoq; minus te humiliaueris, tantò grauius te premit & vrget manus Dei. Verè necessaria eruditio. Verba igitur hæc diligenter expēdamus. Prius tamen videamus, quid Dauid sub graui illa manu Domini egerit, quod ipsi non in malum, sed in bonum celsit. Nam plerisque eadem manus Domini cedit in malum, vt patet de Iuda & Cain. Atqui Deus non ideo aggrauat super nos manum suam, vt nos

vt nos perdat, sed vt fanet & purget. Mallet quidem, non nisi leni & bona beneficâque manu nobiscum agere. Verùm nos in bonis semper peiores efficiamur: ideo quodammodo cogitur graue suam manum imponere. Hæc enim nos humiliat & vrget ad bonum: iuxta illud, Iugum & lorû curuant collum durum. Hinc in Psalmo dicitur, Multiplicate sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt. Et iterum: Cùm occideret eos, quærebant eum, &c. Et in Osea: Sepiam viam tuam spinis: & tunc dices, reuertar ad virum meum priorẽ, &c. In hunc finem Deus manum suam super nos grauat. Pauci autem hoc intelligunt. Hinc videmus, quod plerique hanc manum sentientes, sibi ipsi necem inferunt, putantes se per hoc euafuros manum Domini, cùm nihil minus fiat. Abiiciendo enim manũ Dei, non effugies eã, sed duplicabis. Sicut hoc Ionas. Vnde in Hieremia dicitur: Confregisti catenas ligneas, & habebis pro eis ferreas. Alij manum Domini sentientes, omnibus voluptatibus & mūdānis gaudiis se immergunt, sperantes per hoc se posse mitigare internam angustia. Verùm frustra. Ne hoc quidem prodest. Alij omnino desperant, & à Deo se auertunt, nihil boni amplius facere volentes. Nō sic agit Dauid: sed quomodo? Primò suffert manũ Dei. Deinde nō à Deo, sed ad Deũ fugit. Hoc notent homines afflicti. Videte, ne impatiẽter manũ Domini abiicere conemini. Deinde non à Deo, sed ad ipsum Deum currite. Nec vos terreat irata eius facies. Cōsiderate è regione faciem eius placatã in Christo. Tentat enim vos Dominus, & per tentationes ex vobis vasa gratiæ

Eccle. 35

Psal. 15.

Psal. 77.

Ose. 2.

Iona 1.

Hier. 28.

riæ facere intendit. Videte igitur, ne è manibus eius excidatis. Audite quid Dauid hic faciat. Sic ter-
 ritus & angustiatus, non à Deo, sed ad Deū fugit. Delictum (inquit) meum cognitum tibi feci, &c. Sic in Psalmo alio, cum similiter sentiret manum
 Dei, dicit, Miserere mei Domine, quia infirmus sum, &c. Sic alibi quoque dicit: Cor meum conturbatum est in me, &c. Et dixit, Quis dabit mihi penas, sicut colūbæ? quasi diceret, sic cogitabā, quod si haberem pennas, possem effugere. Verum aliud propius & certius medium inueni. Expectaui, inquit, eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, &c. Sic Hieremias: Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eū. Bonus Dominus sperantibus in se, &c. Hoc igitur primum circa hunc versum obseruandum est. Ceterum, nec hoc prætereundum est, quod Dauid inuit se graui manu Dei ad confessionem peccati adactum. Vbi planè vides superbiam hominis, qui ne coram se quidem facilè humiliatur. Sic videmus in Adam & Cain, &c. Sic videmus in nobis ipsis, qui iam grauatim confitemur, &c. Maxime autem obseruanda sunt, quæ Dauid hinc de confessione dicit. De cōfessione (inquā) non quacun-
 que, sed peccatorum. Nam est & confessio laudis diuinæ, de qua frequenter in Psalmis. Hinc autē de confessione peccatorū loquitur. Ideo nominat peccata, nominat iniustitiā, nominat impietatem. De hac (inquā) loquitur, & quidē lōgè aliter, quàm nos. Nobis cōfessio videtur inutilis, & nō necessaria, impossibilisq; esse, ac deniq; contra libertatē Christianam. Dauid autem dicit, hanc confessio-
 nem

Psal. 6.

Psal. 54.

Thren. 6.

nem sibi summè fuisse consolatoriam, sibi in bonum celsisse, se ab omni angustia exemisse. Denique clarissimè de ea loquitur, vt vix alibi melius inuenias. Quis Dauidem docuit sic sentire de confessione? Manus Domini. Et reuera caro & sanguis non hoc docet tanti æstimare confessionem: imò eam maximè odiunt. Manus autem Domini hoc docet. Nec aliud in causa est, quod ad eò contempnimus confessionem, quàm quòd nō sensimus manum Domini. Hanc si vel ad momentū temporis sensissemus, pro summo bono confessionem duceremus. Et quidem videmus interdū aliquos contemptim satis de confessione loquentes, postea ita tentationibus obrui, vt nisi confessionis remedium haberent, planè desperarēt. Tu igitur, quisquis es, noli confessionem contempnere: noli seductorum verba audire, qui placentia loquuntur: noli item carni & sanguini naturæque tuæ nimirum indulgere aut credere: sed audi Dauidem, imò Spiritum sanctum: is te docebit, num confessio peccatorum, utilis sit, vel non: itémque necessariāne, an secus. Imò docebit te, quid & quomodo confitearis, & quid fructus inde consequaris. Primò igitur vides, hīc apertè confessionem in scripturis fundatam, id quod & alibi Pro. 28. manifestè videmus: vt cūm Sapiens dicit, Qui absconderit scelera sua, non dirigetur. Qui autem ea confessus fuerit, misericordiam consequetur. Et aliàs: Ne confundaris, inquam, confiteri peccata tua. Et Ioannes: Si confessi fuerimus peccata, Eccle. 4.
1. Ioan. 2. fidelis est Deus, &c. Vides eandem non esse nouum quid, & nuper inuentum, sed semper fuisse
apud

Num. 5.
Act. 1.

apud fideles vtriusque Testamenti. Sic confitetur hic David: sic confitebantur, qui in templo sacrificia offerebant: sic confitebantur fideles in primitiua Ecclesia. Et te igitur non pudeat hos imitari. Videmus tertio hic, quod Deus etiam confessionem ab homine exigit, & omnino habere vult, adeo ut eos, qui sponte confiteri nolunt, manu sua graui ad hoc vrgeat. Et reuera sic omnino fiet. Aut enim hic sponte nos confiteri oportet, aut postea inuitè & coactè in pœnis. Vult enim Deus, ut omnè gloriam iustitię & bonitatis ipsi soli tribuamus: quod fieri non potest, nisi nos ipsos iniustitię & peruersitatis accusemus. Qui hæc tria diligenter attendit, non disputabit num confessio sit de iure diuino, vel humano. Hic enim videbit Deum exigere confessionem. Nec obstat, quod patres veteris Testamenti Deo confessi sunt, nos autem cõfitemur hominibus. Nam & hi etiam coram hominibus peccata sua confitebantur, ut David coram Nathan: & nos Deo peccata nostra confiteri oportet. Sacerdoti enim cõfitemur, non ut homini, sed ut Dei ministro, qui in persona Dei nos absoluit. Vides igitur, quàm vana sint omnia, quæ contra confessionem adducuntur, Tu si errare non vis, si tibi ipsi benefacere cupis, audi & imitare Davidè, & senties tibi non malè cessurum. Hæc de confessione in generali dicta sint. Nunc audiamus etiam, quid David confessus sit & quomodo. Et primo observa, quod David de peccatis loquens, non vno nomine vtitur, sed tribus, quorum semper posterius grauius est precedente. Primum est delictum, quo comprehenduntur, quæ per omissionem

2. Reg. 12.

nem

nem committuntur. Secundum est iniustitia, cum
 scilicet non tantum bona omittuntur, sed etiam ma-
 la contra legem Dei, & maxime contra dilectionem
 proximi committuntur. Tertium est impietas cor-
 dis, quae grauissimum peccatum est, cum scilicet
 Deum non curamus, non timemus, non amamus,
 &c. Omnia haec Dauid in confessione sua inclusit,
 Et verè obseruanda res est, quod vir tanti nomi-
 nis (cui nedum scriptura, sed etiam Deus ipse, tan-
 tum testimonium perhibuit, vt diceretur vir se-
 cundum cor Dei) omnis generis peccatorum re-
 um agit, omissionis iniustitiae, impietatis. 1. Reg. 13. Quid
 hic dicemus nos? Vides, quam nos confundat vir
 ille & Rex? Quis non miretur hanc humilitatem?
 In nullo siquidem sibi ipsi parcat. Manifestè se co-
 fitetur peccatorem hominem, scelestum & impiū,
 ac nudum se offert misericordiae Dei. Nihil dissi-
 mulat, nihil tegit, nescit quomodo se satis accusa-
 re possit & debeat. In summa, omnem dolum è
 spiritu abiicit: veritatem confitetur: misericor-
 diam implorat. Hic erubescat negligentia nostra,
 imò impietas, qui semper nobis iusti videmur, cū
 etiam sanctus hic tantorum se peccatorum reum
 confiteatur. Discat autem fidelis quilibet,
 quod omnia haec ad confessionem pertinent, de-
 lictum, iniustitia, impietas. Iam tecum perpen-
 de, quae praecepta Dei omiseris, quid contra
 Dei prohibitionem egeris, quam impietatem in
 corde habeas: & ni fallor, inuenies, quid confite-
 ri debeas, &c. Declara ex praeceptis &c. Deinde
 & hoc obseruandum, quod Dauid etiam confes-
 sionem non vno, sed tribus verbis enuntiat. Co-
 gnit

gnitum (inquit) tibi feci, Non abscondi, Confitebor. Et horum etiam semper posterius, plus quidam habet precedente. Plus enim est non abscondere iniustitiam, quàm simpliciter fateri delictū, id est, peccata omissionis. Sunt enim qui confitentur, quæ bona omiserint: sed tacent, quid iniusti commiserint. Deinde plus est, fateri impietatem cordis, quàm non abscondere iniustitiam. Multi enim fatentur se iniustos, sed nolunt esse impij. Daudid autem omnia hæc simul coniungit: notum facit: non abscondit: confitetur. Hæc congeries verborum ostendit ardentem animum fuisse in Dauide, adeò vt vix inuenerit, quomodo se satis accusare posset. Bone Deus, quàm nihil est confessio nostra ad hanc confessionem Daudidis. Imò si confessio nostra ad hanc conferatur, audeo dicere, quòd nihil est, nisi deceptio nostri, illusio Sacramenti, contemptus Dei. Nihil enim inter omnia frigidius agimus, quàm negotium confessionis. Multòque maiorem diligentiam adhibemus, si quid leuioris summæ hominibus debemus, quàm hic, vbi Deo (Deo inquam) plusquam decem millia talenta debemus. Quis non contremiscat ad hanc nostram oscitantiam? Vos, fratres charissimi, moneo: attendamus nos ipsos. Imitemur Daudidem: nostra res agitur, aut magno bono aut magno periculo nostro. Scrutemur itaque vias nostras, & reuertamur ad Dominum.

Matt. 18.

S E R M O S E P T I M V S.

Vdistis superiori Sermone, quonam medio Daudid vsus sit ad euadendam manū Dei grauem, conscientiaq; spinam pungentem.

gentem. Delictum (inquit) meum cognitum tibi feci, &c. Quibus verbis satis ostenditur, quid tam ipse, quàm Spiritus sanctus sentiat de confessione peccatorum: nempe quòd res sit utilis, necessaria & summè consolatoria: vt verè mirū sit, quòd nos Christiani sic eam contemnamus, tam scurriliter de ea loquamur, tamque omnino eam omitamus, cum tamen plus habeamus, quàm David habuerit: nempe, certam promissionem & absolutionem, quam ministri Ecclesiæ ex institutione & mandato Christi nobis communicant. Quid simile habuit David? & tamen confessus est in spe misericordiæ consequendæ: quæ tamen eum non fellit: multò libentius confessurus, si certam sibi absolutionem dandam sciuisset. In summa, hæc Davidis deuotio, instantia, feruor, confundit & arguit nostram negligentiam. Verùm progrediamur in Psalmo, audiamusque, quomodo David confessus sit.

Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam.) In hoc versu describuntur ipsissimæ conditiones veræ confessionis, ita vt non facilè exactius inueniri putem, etiamsi multos libros euoluamus. Singula enim verba hîc posita speciale quiddam ad confessionem pertinens, præ se ferunt. Igitur singula etiã nobis expendenda sunt. Primum verbum est, Dixi, id est, cogitavi, proposui, quo verbo palàm indicat, se non impræmeditatè ad cõfessionem accessisse, quemadmodũ nos: sed præmeditatum, itèmq; cum deliberatione præuia. Magni enim negotij res est, cum Deo de peccatis agere, vt docet parabola de seruo debitore. Quàm re-

Matth. 18.

præhensibiles igitur sunt, qui rationem reddituri de modica summa pecuniæ, maiorē curam & præmeditationē adhibent, quàm cum Deo rationem reddere debent decem millium talentorum, &c.

Deinde etiam ideo dicit David se proposuisse confiteri & apud se deliberasse, ne putaretur coactus, & contra voluntatem suam hoc fecisse. Grauabat quidē eum manus Domini: sed tamen præmeditatus confessus fuit, & voluntarius. Itidē nobis faciendum. Ecclesiæ quidem præceptum nos iubet confiteri: non tamen propter solum præceptum confitendū est, sed quia videmus Ecclesiam monere quod bonum est, voluntariē illud apprehendamus. Hilarem enim datorem diligit Deus.

2. Corin. 9.

Secundò non dicit, Pœnitentiam agam: contritionem habēbo: super peccatis dolebo, &c. sed confitebor. Exigit enim Deus vocalem cōfessionem: vult vt ore nostro nos accusemus: quēadmodum

Dan. 9. Daniel. Tibi (inquit) iustitia: nobis autem confusio faciei nostrę. Hanc vocalem confessionem certum est Deum exigere, ad eò vt si eam voluntariē non præstemus, inuitos eam præstare nos coactus sit.

Id quod sæpius fecit, vt patet in Manasse, Antiocho, &c. Maximè autē eam exprimet in inferno: vbi tamen nihil plus proderit confessio. Tertiò,

non dicit, Confitebor iustitiam meā, merita mea, quemadmodum Phariseus ille faciebat in tēplo, & nunc plerique etiam in cōfessione peccata obticentes, tantū bona sua opera recensent: sicque vidētur habere vocē Iacob, sed manus, id est, ope-

Luce 18.

Gen. 27. ra eorū, sunt manus Esau. Nō sic David. Cōfitebor iniustitiā meā, inquit: imò (vt supra dictū est) etiā deli

delictum, & impietatem. Hæc pertinent ad confessionem: hic aperi os: merita autem tua tace, & soli Deo ea æstimanda relinque. Quartò, signanter addit, iniustitiam meã, quẽadmodum & supra dixerat, Delictum meum, & infra, Impietatem cordis mei. Semper (inquam) pronomen hoc addit. In confessione enim nos ipsos accusare oportet, non alios. Tua peccata confitere, non aliorum. Confitebatur & Adam peccatũ, verũ nõ suum, sed vxoris. Mulier (inquit) dedit mihi, &c. Verũ hæc confessio magis ei obfuit, quã profuit. Quintò dicit, Confitebor Domino, hoc est, sine fictione, tanquam corã eo, quẽ nihil latet, qui omnia videt, coram cuius oculis omnia nuda & aperta sunt. Itidẽ tibi psuadeas, te nõ homini cõfiteri, sed Deo. Hominem fallere potes, sed nõ Deum. Vltimò addit, Aduersum me. Sunt enim, qui de peccatis suis gloriantur, & se iactã: iuxta illud, Exultãt in rebus pessimis, & gloriantur, cùm malè fecerint. Sũt alij, qui peccata sua in Deum referunt, in quorum persona Iob loquebatur. Si peccaui (inquit) quid tibi feci, aut incommodaui? Imò, cur nõ tollis peccatum meum? Cur fecisti me cõtrarium tibi, quasi diceret, tu causa peccati es, &c. Alij peccata in diabolum referunt: hunc accusant, non se. Alij cõstellationibus peccata sua imputãt. Verũ omnia hæc mala sunt. Dauid nõ gloriatur de peccatis suis: nõ inculpat Deum: non culpat diabolum, aut constellationes: sed, Confitebor, inquit, aduersum me ipsum. Ego solus in culpa sum: praua mea voluntas causa est peccati mei. Vide, quã pulchrè Dauid veras illas cõfessionis cõditiones descripserit.

Gen. 3.

Hebr. 4.

Proverb. 2.

Iob 7.

Fuit confessio eius nuda. Notum, inquit, feci, non abscondi, confessus sum. Fuit vera: quia ex animo. Fuit præmeditata: quia dixi, id est proposui. Fuit accusatoria: quia aduersum me. Fuit integra: quia nõ solum peccata, sed & delictum, & iniustitiam, & impietatem confessus est. Fuit denique in fide, quia Domino facta est. Quid amplius quæris de confessione? Nõne hinc expressum habes exemplar veræ confessionis? Quid hinc dicent, qui eos irrident, qui de conditionibus confessionis scripserunt? An non fundamentum habent in scriptura? Restat, Charissimi fratres, vt contemptis falsariorum clamoribus, sanctum Dauidem imitemur. Scrutemur vias nostras & reuertamur ad Dominum. Tollamus nobiscum verba, & dicamus: Nos iniquè egimus: ideo tu inexorabilis factus es. Nunc autem, Domine, omnem aufer iniquitatem & reddemus vitulos labiorum nostrorum. Ne quem autem confessio peccatorum grauet, audiamus etiam eius vtilitatem. Dixi (inquit) confitebor, & tu remisisti impietatem peccati mei. Vides hinc cõfessionis summam vtilitatem, quòd per eam confertur remissio peccatorũ, per eam teguntur peccata, & non imputantur peccata. Quod autem maius bonum homini contingere potest, quàm remissio peccatorum? Peccato enim remisso, iustificati & beati sumus, vt in exordio Psalmi audiuius. Attende autem emphasim verborum. Nondum confessus (inquit) eram, sed tantum dixi, id est proposui, & tu remisisti, &c. Si voluntas confitendi remissionem peccatorum adfert, quanto magis ipsa confessio? Imò si hoc potuit

tuit confessio coram Deo tantum, & cum nondum effusus esset sanguis Christi, nondum datae essent claves ligandi & soluendi, remittendi & retinendi: quanto magis hoc poterit confessio nostra, quae adiunctam habet absolutionem efficacem ex merito passionis Christi, & ex eiusdem Christi institutione. Hunc confessionis fructum attendamus, & non pigebit nos confiteri. Quod ut melius fiat, etiam hic additur in fine, Selah, quod primo nihil aliud est, quam confirmatio eius, quod ultimo dictum est. Quasi diceret, Reuera sic est, reuera remisisti. Deinde monitorium signum est, ut hic intendamus cogitationem, cogitemusque, quantum bonum sit remissio peccatorum, imò quanta bonitas Dei, qui remittit tantum debitum, tantum sui contemptum, & pro tantillo, imò gratis. Nihil enim exigit, nisi confessionem. Solis verbis vult contentari. Quid minus exigere posset? Noli tu tibi remittere peccata, & iam à Deo remissa sunt: noli tu tegere, & iam tecta sunt. Tu tibi imputa, & non imputabuntur tibi à Deo. Hanc Dei misericordiam diligenter cogitandam, admonet nos haec dictio, Selah in fine huius versus posita. Ex omnibus igitur iam dictis patet, quid Christianus de confessione peccatorum sentire debeat. Nihil de meo dixi, sed omnia, ut vides, ex scriptura. Scito igitur hanc Dei esse voluntatem, ut confiteamur peccata nostra: confiteamur autem non fictè, sed ex animo, in fide, & fiducia gratiae & misericordiae Dei per Christum. Si Dauidem non fefellit haec confessio, nec nos faller. Sentiant alij, quod volunt.

S E R M O O C T A V V S.

Psal. 31.

Vdistingis supra, quomodo, & per quod medium, David & peccata sua, & malam conscientiam, manumque Domini euaserit. Delictum (inquit) meum cognitum tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Hoc vltimum verbum non dubium est eum dixisse cum magno affectu, seruire, & gratitudine: id quod & adiunctum Selah ostendit. Verè enim laude & gratiarum actione dignum est, cum quis in conscientia sentit sibi remissa esse peccata: id quod sequens versus planius ostendit.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus, &c.) Sensus verborum est, Si semper irascereris, nunquam autem peccata remitteres, nemo quicquam gratiæ sperare posset. Quia autem eam benignè remittis, tamque manifestè hanc misericordiam in me ostendisti, alij confidentius orabunt pro remissione peccatorum. Misericordia mihi ostensa omnibus peccatoribus spem & consolationem dabit, ne vnquam desperent de gratia. Pro hac orabit omnis sanctus. Pro hac, id est, quia tam benignè remittis. Si enim non remitteres, nemo oraret. In eundem modum loquitur Paulus. Ideo (inquit) misericordiam consecutus sum, vt in me primùm ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem omnium, qui credituri sunt, &c.

Quòd si versus hunc ad præcedentes conferamus, habebimus quatuor ad consequendâ remissionem peccatorum requisita. Horum primum est, te ipsum

teipsum sine dolo agnoscere, arguere, condemna-
 re: Secundum, suspirare ad gratiam: Tertium, con-
 fiteri peccatum: Quartum, orare pro venia. Hæc
 qui non facit, nullam speret remissionem pecca-
 torum. Cæterùm docet versus hic, quòd omnes
 homines, imò omnes etiam sancti, necesse habent
 orare pro remissione peccatorũ. Vnde palàm se-
 quitur, nullum etiam sanctum esse sine peccato.
 Ideò non dicit, Pro hac orabit omnis homo, ne
 quis crassos tantum peccatores hac oratione opus
 habere putet, sed dicit, Pro hac orabit omnis san-
 ctus, contra Phariseos, qui sibi persuadent, se non
 esse, sicut cæteri homines sunt, sed iustos & sine
 peccato, nec opus habentes remissione peccatorũ:
 qualis erat Phariseus ille in Euangelio, & adhuc *Luce 18.*
 multi hypocritæ sunt, qui intelligunt se versu illo
 tantum admoneri, vt pro aliorum peccatis orent,
 quandoquidem propria peccata non habent. Et
 quidem verum est, quòd tenemur etiam pro alio-
 rum peccatis orare. Hoc enim charitas exigit. Sic
 orauit Moyse pro peccatis Israëlitarum. Sic Da- *Exo. 32.*
 niel pro peccatis in captiuitatem adductorũ, &c. *Dan. 9.*
 Sic Hieremias in Threnis suis. Cæterùm longè a- *Thren. 5.*
 liud vult Dauid, nempe, quòd nemo tam san-
 ctus est, qui non opus habeat pro suis propriis
 peccatis orare. Non enim loquitur hîc de sanctis,
 qui cum Christo sunt, sed de his, qui in terra ad-
 huc degunt, quales sunt credentes. Hos enim scri-
 ptura, tam in veteri, quàm nouo Testamento,
 sanctos nominat. Sic Moyse Israëlitis dicebat, *Deut. 7.*
 Populus sanctus Domini es. Sic Paulus vbique
 fideles sanctos nominat. Sed dicis, quomo-

do sancti sunt, cum adhuc orare habet pro remissione peccatorum? Quomodo simul stare possunt, sanctum esse, & simul etiam peccatorem esse? Audi, non ideo sancti dicuntur Christiani, quod sine omni peccato sint. Sanctitas in ipsis coepta est, sed nondum perfecta. Hinc Ioannes, Qui sanctus (inquit) est, sanctificetur adhuc. Sic Moyses Israelitas quidem pronuntiat esse populum sanctum Domini: sed interim subinde admonet & inclamar, Sanctificamini. Itidem faciunt Prophetæ. Sic Petrus nos quidem nominat genus electum, gentem sanctam: interim tamen Ioannes dicit, Qui hanc spem habet, sanctificat seipsum. Sic Paulus credentes sanctos nominat: sed interim simul orat, ut Deus ipsos sanctificare dignetur. In summa, non ideo sancti dicimur, quod nullum peccatum habeamus, sed quod indies pro remissione peccatorum oramus. Sancti sumus propter fidem, propter nomen sanctæ Trinitatis, quod super nos inuocatum est: propter sanguinem Christi, quo abluti sumus: propter nomen Christi, quo insigniti sumus: propter Spiritum sanctum, quem in baptismo accepimus. Sed interim in nobisipsis nihil aliud sumus, quàm peccatores. Meritò igitur etiã omnis sanctus orat pro peccato. Docemur igitur hoc versu, ut etiam iustificati non ociemur, sed semper oremus pro peccatis. Addit autem Dauid, In tempore opportuno, & quidem non sine causa. Nõ enim semper erit tempus opportunum orãdi. Omni negotio tempus & opportunitas, ait Sapiens. Hinc Christus dicit, Me oportet operari, dum dies est: venit nox, in qua nemo operari potest.

Apocal. 22.

Deuter. 7.

Exo. 20.

2. Pet. 2.

1. Ioan. 3.

1. Theff. 5.

Ecclesi. 8.

Ioan. 9.

test. Sic fatuæ virgines non exaudiuntur, quantū-
 uis inclament, Domine Domine aperi: quia non *Mat. 25.*
 in tempore opportuno orant, sed post clausam ia-
 nuam. Ideo Paulus monet, vt dum tempus habe- *Gala. 6.*
 mus, operemur bonum. Cæterum tempus oppor-
 tunum orandi pro remissione, apud veteres erat
 tempus sacrificij matutini & vespertini. Circa sa-
 crificia enim vel maximè oportebat ipsos orare
 pro venia: id quod maximè nobis dictum pute-
 mus, tunc scilicet esse tempus opportunum oran-
 di pro venia, cum memoria celebratur sacrificij,
 quod Christus in cruce obrulit. Tunc enim vel
 maximè impetratur remissio propter meritum
 passionis Christi. Deinde tempus opportunum
 est, cum Deus internè mouet corda nostra, admo-
 nētque peccatorum commissorum. Hoc dum sen-
 tis, vide ne tēpus hoc prætereas. Item, tēpus oppor-
 tunū est, cum Deus per nuntios suos gratiā suā no-
 bis offert. Hinc Ecclesia semper post prædicationē
 Euāgelij confitetur, & orat pro remissione pecca-
 torū. Præterea tempus opportunum est, cum ho-
 mo seipsum recolligit, atque à seipso rationem o-
 perum suorum exigit: id quod pius homo omni
 die facere debet. Tunc, inquam, tempus est oran-
 di. Generaliter autem tempus opportunum est, *2. Cor. 6.*
 tempus noui Testamenti, & gratiæ. Ideò autem
 dicitur tempus opportunum, quia in eo tempore
 Deus promisit, se exauditurum & adiuturum. Tē *Isai. 49.*
 pore (inquit) accepto exaudiui te, &c. Vult igitur
 David, ne tempus hoc prætereamus. simulque
 ostendit, quid sancti quærant in hac vita, nempe,
 non diuitias, non honores, &c. sed remissionē &

Psal. 142. gratiam. Hinc David, Ne auertas (inquit) faciem tuam à me, &c. Et Hieremias, Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero. Non sis mihi tu formidini, &c. Per hoc igitur nedum arguuntur hypocrita, vt dixi supra, sed etiam quique peccatores, qui cessant orare pro remissione peccatorum. Si enim sancti orât pro remissione, quàm reprehensibile est, vbi peccator non orat: Si sancti securi non sunt cum paruis & paucis peccatis, quomodo tu securus eris cum multis & magnis? Si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi parebunt. Vide autem dementiam hominũ mûdanorum: quò magis pij orant pro peccatis suis & alienis, eò magis mundus insanit. Sic Moyse orante, populus non cessabat peccare. Sic Christo orante pro peccatis hominum, Iudæi magis infaniebant & augebant peccata. Sic Ecclesia orante, nos nedum cessamus ab oratione, sed etiam peccata excusamus, alius sic, alius sic. Sic Daniele orante, impius Rex Balthasar securus in peccatis suis erat, donec videret manum Domini contra se scribentem, in pariete, Mane, tckel, phares: quo significabatur, quòd terminus eius iam, a desset: quòd nullius ponderis inuētus esset corâ Deo, q̄ deniq; regnũ eius auferendũ ipsi esset. Itidem contingit his, qui secure in peccatis suis manent. Interim enim numerus dierum ipsorum elabitur. Interim corâ Deo expenduntur, & librantur opera eorũ, & tandem aufertur ab eis regnum Dei, &c. Audiamus igitur Davidem, oremus pro remissione: nõ putemus rem paruam esse, in qua David beatitudinem ponit, & quam omnes sancti desiderant.

S E R M O N O N V S .

Vdistingis supra, quantum bonum Dauid esse iudicet remissionem peccatorum: simulque audistis, quibus mediis ad hanc pertingere possimus. Ne quis autem putet se huiusmodi nihil opus habere, subdidit, omnes sanctos necessario pro remissione hac orare: contra eos, qui putant poenitentiam tantum pertinere ad publicos peccatores. Audiamus igitur sequentia.

Veruntamen in diluuiio aquarum multarum ad eum non approximabunt.) Hæc verba apud Hebræos non proprium versum constituunt: sed precedenti versui coniuncta sunt. Caterum diversimodè transferuntur & exponuntur. Secundum nostram enim translationem sensus est: Orant quidem omnes sancti pro remissione peccatorum: sed in diluuiio aquarum non appropinquat ad Deum. Alii sic intelligunt, quod quia omnis sanctus & pius homo semper ad Deum orat pro remissione, ideo ad eum pertingere non possunt aquæ tentationum. Vtraque sententia pia est, licet posterior magis videatur fuisse Davidis. Vtranque igitur exponam. In priori siquidem ostenditur, quid impediat homines, quò minus orent pro remissione peccatorum. In posteriori autem, quantum utilitatis adferat crebro orare pro remissione peccatorum. Quæris igitur, quid peccatores nos impediat, quò minus pro remissione peccatorum oremus, cum tamen reos nos sciamus tantorum criminum, videamusque omnes sanctos orare? Diluuium aquarum multarum. Quid hoc dictum est? Aquæ multæ

multæ (inquit Augustinus) doctrinæ variæ. Hæ
 impediūt hominem, ne oret pro remissione. Cùm
 enim alius peccata tribuat influxui stellarū, alius
 præscientiæ Dei, alius dicat, nihil opus esse ora-
 tione. Si prædestinatus, inquit, es, saluaberis, e-
 tiam si non ores: alius dicat, Christianis nullum
 peccatum imputari, si modò credant: hæ sunt a-
 quæ multæ, hoc est diluuium, in quo homines ad
 Deum non appropinquant. Qui enim hæc au-
 dit, & credit, dicit, Quid opus est orare, confi-
 teri? &c. Sic igitur non approximant ad Deum.
 O quot nunc sic impediūtur per falsas doctrinas,
 vt nolint quicquam amplius orare aut facere, sed
 omnino sibi securi videntur! Cauendæ igitur a-
 quæ humanarum doctrinarum: certè enim impe-
 diunt. At e contra Dei doctrina non multæ aquæ,
 sed vna aqua est. Hac si contentus fueris, profectò
 orabis pro remissione peccatorum. Scriptura e-
 nim sacra vbique nos peccatores esse conuincit,
 docetque nos egere gratia, nihil nobis adscribere
 boni, sed omnia bona Deo. In summa, docet hu-
 militatem, quam qui habet, ad Deum semper ap-
 propinquat, & orat. Hæc est expositio Augustini.
 Alij per aquas multas intelligunt voluptates se-
 culi, temporaliaque bona, quæ ad modum aquæ
 dilabuntur. Hæ, si in alueo suo manent, id est, si
 ad necessitatem tantùm adhibentur, non impe-
 diunt. Si autem inundare cœperint, hoc est, si ad
 superfluitatem & nimio studio & amore quærun-
 tur, certè impediūt, ne ad Deū appropinquemus.
 Vnde Christus. Facilius est camelum per foramen
 acus intrare, quàm diuitem in regnum cœlorum.

Mat. 19.

Et

Et iterum: Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Et Paulus: Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum, &c. In hunc modum exponunt versiculum hunc, secundum translationem nostram. Cæterum videtur Dauid verba hæc in alium sensum protulisse, nempe quòd his, qui semper pro remissione peccatorum orant, nullæ aquæ tribulationum appropinquare possunt. Et secundum hoc eundem sensum haberet versus hic, quem habet Psalmus nonagesimus: nempe, quòd qui habitat in adiutorio altissimi, &c. securus sit ab omnibus malis, à laqueo venantium, à verbo aspero, à timore nocturno, &c. Hæ sunt aquæ multæ, quæ ad iustum non appropinquant. Per aquas enim in scriptura intelliguntur tentationes & tribulationes & angustia, non tamen quæcunque, sed maximæ, quæ hominem nituntur perdere. De huiusmodi aquis sæpius loquitur Dauid. Et nunc quidem orat: ne ipsum demergat tempestas aquæ, &c. nunc quasi in aquis positus, de profundis clamat ad Deum, vt eruatur: nunc autem gratias agit, quòd ereptus sit de aquis multis. Cæterum nõ loquitur de aquis materialibus. Nusquam enim legitur, quòd in periculo externo aquarum fuerit, sed de tētationibus & angustiis loquitur, quas sæpenumero passus fuit. Congruè autem per aquas intelliguntur huiusmodi angustia mortis: tum quia per aquas Deus semel vniuersum mundum perdidit, omnibusque summum terrorem incussit: tum quòd Israëlita ex Ægypto egressi, primam mortis angustiam senserunt in mari, cum scilicet ab vtraque parte aquam haberent, in mo-

Matt. 6.
I. Tim. 6.

Psal. 90.

Psal. 68.

Psal. 129.

Psal. 17.

Gen. 7.

Exo. 14.

dum

dum montium stantem & minantem, à tergo autem hostem persequentem: tum tertio propter ipsam aquarum naturam. Sicut enim aquæ, cum improviso veniunt, omnia prosternunt, ingentemque terrorem incutiunt: sic tentationes & mortis angustia, ubi in hominem irruunt. Item, sicut qui in aquam cadit aut deturbatur, perit nisi eripiatur: sic in huiusmodi angustis. Ob has igitur causas aquis comparantur. Cæterum sicut multæ sunt aquæ, sic multæ angustia videlicet, corporales, spirituales, & infernales. Angustias corporis & animi Dauid tam crebro sensit, vt sapius clamaret, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Tribulationes externas sensit in persecutione Saulis,

Psal. 63.

item Absalonis. Ideò tunc dicebat: Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum. Omnia excelsa tua & fluctus tui, transierunt super me. Tribulationes & angustias animi sensit, cum diceret,

Psal. 41.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, &c. Item, cum diceret, Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me? Multi enim dicunt animæ meæ, Non est salus ipsi in

Psal. 31.

Deo eius. Item cum diceret, Quemadmodum desiderat ceruus, &c. dum dicitur mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus? De angustis damnatorum & inferni multa dixit, vt cum diceret,

Psal. 7.

Pluet super peccatores laqueos ignis, sulphur, &c. Item, Dominus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit de tabernaculo tuo &c. Et Isaias:

Psal. 41.

Formido, fouea, & laqueus super omnes impios.

Psal. 10.

Psal. 51.

Isa. 24.

Habes igitur triplex aquarum & tentationum dilu

diluium. Sicut igitur in aquis aliqui lauantur, alij suffocantur: sic in tentationibus prædictis pij mundantur, impij pereunt. Hoc sibi vult Dauid, cum dicit, diluium huiusmodi tentationū ad eos non venturum, qui pro remissione peccatorum subinde orant. Non quòd omnino nullam tentationem sentiant, sed quia à nulla tentatione vincantur, & deiciantur. Impletur enim in ipsis, quod Christus dicit de eo, qui domum suam ædificat super petram. Ea enim contra omnes inundationes consistere potest. Atque hoc est, quod in libro Iob de viro iusto dicitur, In sex tribulationibus liberabit te: id est, in hac vita. In septima autem non tanget te malum. Vis igitur securus esse, ne aquæ tribulationum te opprimant? Ora pro remissione: tunc ad te non approximabunt: dicēsque cum Dauide, In pace in idipsum dormiam & requiescam. Dormies, inquam, & non erit, qui exterreat.

Mat. 7.

Iob. 5.

Psal. 4.

Vides quantum bonum sit remissio peccatorū, & quàm meritò Dauid huiusmodi homines beatos dicat. Cura igitur, vt & tu hanc beatitudinem consequaris.

S E R M O D E C I M V S .

Ixi ab exordio, quòd Psalmus trigésimus primus nihil est, nisi eruditio quædam per Spiritum sanctum Dauidi & omnibus peccatoribus data. Et reuera sic est. Quot enim versus habet, tot & eruditiones habet, easque pulchrè ordinatas. Nam in exordio pro fundamento ponit, solos illos beatos esse, quibus Deus propter Christum remittit, & nō imputat peccata. Deinde suo
 ipsius

ipsius exemplo ostendit, quàm miserè habeat pec-
 cator. Tertio docet, quomodo remissio acquira-
 tur. Quarto monet, vt nemo non pro remissio-
 ne peccatorum oret. Quinto eos solos qui hoc fa-
 ciunt tutos fore in futuris tentationibus subindi-
 cat. Nunc in versu qui sequitur, docebit, quomo-
 do orare debeamus. Omnia hæc diligenter atten-
 denda sunt. Cæterùm in versu octauo, diluuij a-
 quarum multarum meminit: quo verbo nihil ali-
 ud significare voluit, quàm varias, eàsque grauif-
 simas tentationes & maximè spirituales, quæ no-
 bis hîc contingunt. Et mundus quidem vitã hanc
 magnum & appetibile bonũ esse putat, cùm Iob
 dicat ipsam plenam esse miseris, & nihil aliud ef-
 se, nisi militiam. Itidem è Psalmis Dauidis colligi
 potest. Nec facilè aliquem inuenias, qui plura de
 malis huius vitæ, & tentationibus spiritualibus
 scripserit, quàm duo hi, Iob scilicet, & Dauid. Et
 certè Dauid non se satis dicere posse de his tenta-
 tionibus putat, nec tot nomina inuenire, vt graui-
 tatem earum tentationum exprimere possit. Plu-
 ribus siquidem nominibus vtitur. In exordio e-
 nim Psalmi, tentationes eas expressit per manum
 Domini grauem: post, per spinam: hic, per dilu-
 uium aquarum multarum: in alio Psalmo per a-
 byssum, & cataractas cœli. Quæ varietas nominũ
 ad hoc facit, vt grauitatem tentationum melius
 intelligamus. Dicuntur enim manus Domini quia
 premunt. Dicuntur spina, quia pungunt, nec
 patiuntur quiescere. Dicuntur aqua, quia submer-
 gunt, nisi adsit subleuans. Dicuntur abyssus, quia
 homo sibi videtur semper profundius cadere, nec
 fun

Iob 1.

Psal. 41.

fundamentum inuenire. Dicuntur cataractæ, quia cum impetu veniunt, quasi hominem oppressuræ. Has tentationes omnes expectare habemus. Et vnus quidem eas plus sentit, quàm alius: imò etiã citius. Et quamuis aliqui eas hîc non sentiunt: fortius tamen eos sentient in inferno. Nec alia via eas euadere possumus, quàm ea, quam monstrauit Dauid, cum dicit, Pro remissione peccatorũ orabit ad te omnis sanctus. Ideo in diluuiò aquæ illæ multæ & fortes, ad ipsum non approximabunt. Ob hanc causam & ipse Dauid statim incipit orare.

Tu es refugium meum, &c.) Hic Primum vides, quid in diluuiò aquarum multarum faciendũ nobis sit. Et hoc quidem alius latius docet, vt in Psal. Psal. 41. mo quadragesimo primo per totũ. Hîc autẽ quàm breuissimè monet, nempe, vt bene de Deo speremus, & oremus. Non enim (vt suprã quoque dixi) debemus à Deo, sed ad Deum fugere. Qui à Deo fugit, cadit. Qui ad deum fugit, conseruatur. Sic etiamsi pluuia magno impetu è canalibus super hominem cadant, quàm diu stat, nihil ei nocent: sed eo attactò dilabuntur. Si autem cadit, facile submergitur. Vide igitur, vt firma fide consistas, siue aqua è cœlo, siue ex abyssò veniant. Sic tempore Noë simul & vno tempore rupti fuerũt Gen. 7. omnes fontes abyssi magnæ, & omnes cataractæ cœli apertæ fuerunt, tantãmq; inundationem fecerunt, vt omnis anima viuens interiret: tamen Noë permansit illæsus. Per quid? Num per suas vires? num per arcam suam? Non, sed per fiduciam, quam habebat in Deum, & feruentes orationes.

Job. 1. Sic Iob vndique expugnabatur intus & foris, à Diabolo, ab hominibus, à Deo: tamen perstitit. cur? quia speravit in Deum. Huc pertinet, quod David dicit, Tu es refugium meum, &c. quasi diceret, fugiant alij ad Deos suos, ad Dæmones suos, ad vires suas ad excusationem peccatorum suorum, &c. Mihi in hac tentatione, tu solus refugium es. Et reuera sic est. Nemo hîc auxiliari potest, nisi Deus. Hoc autem non omnes sciunt, aut scire volunt. Ideo non dicit, Tu es refugium nostrum, sed meum: quasi diceret, Ego sic sentio: sed mundus longè aliter. Cæterùm, quod nos legimus, Tu es refugium meum: alij legunt, Tu es secretum meum. quod in eundem sensum redit. Nihil igitur aliud vult David in hoc versu, quàm ostendere, Deum certissimum esse refugium omnium afflictorum. Nec est, quòd vereamur accedere: imò irascitur, cùm aliunde auxiliũ quærimus. Ideo ad Ochoziam dicitur, Quia misisti ad Beelzebub, quasi non esset Deus in Israël, de lecto, quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Ob eandem causam etiam & Aza arguitur. Imò ipse Moyses, & Aaron. Quia (inquit) non sanctificastis me coram Israël, non introducetis hos populos in terram, &c. Securè igitur ad Deum accede tentatus, & dic, Tu es refugium meum: & verè senties auxilium. Huc pertinet quod in alio Psalmo dicit de iustis, Abscondes eos in abscondito tabernaculi tui. Item, quod dicit Isaias, Erit eis protectio, vmbra culum in die ab æstu, in securitatem & absconsionem. Notentur hæc quatuor verba, & videbitur, quàm meri-

tò dicat Dauid, Tu es refugium meum. O verè securum refugium, vbi non tantùm mala euadimus, quæ in Psalmo nonagesimo continentur: sed ingētia bona inuenimus. Apud te (inquit) est fons vitæ, &c. Ideo & Dauid hîc non tantùm nominat Deum refugium suum, sed etiam exultationem suam. Et insuper addit, iuxta Hebræum, Canticis lætitiæ circumdabis me, quasi diceret, Tantam exultationem in te, & apud te inuenio, vt non possim non laudare, &c. Nos legimus, Exultatio mea erue me à circumdantibus me. Vbi duo quædam quasi contraria sibi inuicem connectuntur. Fatetur enim se & gaudere, & gemere. Nisi enim gauderet, non diceret, Tu es, exultatio mea. Nisi etiam gerneret, non diceret, Erue me à circumdantibus me. Fatetur itaq; se magna quidem accepisse à Deo, sub eius refugio: sed tamen nondum omnino penitus assecuratum, quàm diu est in mundo. Atq; hæc est conditio piorum in hoc mundo, quòd in Deo quidem gaudent, in seip̄s autem gemunt. Vnde eis dicitur, Spe gaudētes: sed additur, In tribulatione patiētes, &c. Sic & Paulus idē alibi dicit, Spe salui facti sumus: sed tamē præmittit intra nosmetip̄os gemimus, &c. Huc pertinet, quod in fine huius versus iterū additur, Selah: quo verbo monemur, vt hæc duo diligenter expendamus, nempe quanta gratia sit, quòd Deus sinum misericordix suæ omnibus ad se rucurrentibus aperit. Deinde, quòd quàm diu hic viuimus, semper malis & hostibus circūdamur. Nec vsquam securi sumus ex toto, donec ex hoc mundo migremus. Hæc duo considerare, non paruum vtilitatem adfert.

*Psal. 90.**Psal. 35.**Rom. 12.**Rom. 8.*

SERMO VNDECIMVS.

Vdistis præcedenti Sermone, quò debeamus confugere in tentatione, nempe ad Deum: & quid de ipso sperare & expectare debeamus. Verùm dicit aliquis, Audio, quòd ad Deum currere debeam: quis autem scit, an me suscepturus sit? Hæc est noua tentatio & summa, vbi quis tentatione pressus, nec de Deo bene sperare audet. Aliàs enim quantacunq; sit tribulatio, leuis tamen redditur, si bene quis de Deo speret. Nihil enim aliud, & Dauidem & Iobem seruauit in aduersis infractos, quàm bona spes ad Deum. Ne quis igitur vsquam de Dei bonitate dubitet, iterum personam mutat Dauid, & qui hætenus in persona sua locutus fuit, nunc deinceps loqui incipit in persona Dei: quasi diceret, Si mihi nõ credis, saltem audi, quid Deus ipse promittat his, qui ad eum confugiunt. Sic enim dicit:

Intellectum tibi dabo, & instruam te in viatua, &c.) Hoc verbum quidam ad personam Dauidis referunt, quasi ipse malis edoctus, velit consilium & intellectum præbere peccatoribus, ne similes efficiantur brutis, nec expectent, donec chamo & fræno cohibeantur à malis. Melius tamen est, & magis consolatorium, vt hæc verba, quasi à Deo dicta, accipiamus. Sic enim primò videbimus immensam Dei misericordiam, qui non contentus remisisse debita, insuper statim addit promissa, & quidem ingentia. Promittit enim hoc versu ad se conuersis intellectum, instructionem, & suam curam. Et quid maius promittere posset?

Primò

Primò (inquit) intellectum tibi dabo. Quid hac promissione opus? Nónne homo ex natura sua habet rationem & intellectum? Verum est; habet homo in rebus externis intellectum adeò vt etiã alios possit instruere. In rebus autem diuinis nullum habet intellectum, sed planè cæcus est. Vnde & sapientissimi, quos habuit mundus, ne dicere quidem aliquid certi de Deo potuerunt; & doctissimi quique apud Christianos turpissimè aberrarunt. Ostenditur igitur hoc versu, quòd Deus solus doctor est, atque adeò hìc prostermitur omnis sapientia humana. Est enim sensus: Quia te ipsum cognoscere non potuisti, nunc ad me conuerso, ego tibi aperiam oculos, vt primùm videas tenebras tuas: alioqui nūquam videres cæcitatē tuam, & dolum in spiritu, quemadmodum & illi, qui dicebant, Nunquid & nos cæci sumus? Me autem docente, videbis te toto errare cælo. Non igitur doce me, neque te: sed abnega te: mihi te totum per-
 mitte: & sic sequere me, non quòd tu vis, sed quòd ego volo. Esto paruulus & insipiens tibi, & sine intellectu tuo, vt sis sapiens coram me. Ego intellectum tibi dabo. Intellectum (inquam) tui ipsius, vt humilieris: intellectum mei, vt omnem gloriã mihi tribuas: intellectum terrenorum, vt ea cõtemnas & transeas: intellectum æternorū, vt ea quaras: intellectum pœnarum, vt eas fugias: intellectum (inquam) tibi dabo. Verè doctus homo est, qui hunc intellectum habet. Hæc est vera sapientia nostra, quæ, maximè à nobis requiretur. Non enim in iudicio interrogabimur, an Aristotelem intelligamus, nec ea scientia proderit tūc, sed co-

Ioh. 9.

I. Cor. 2.

Ioan. 17. gnosceret Deum erit; & est vita æterna. Secunda promissio est: Instruam te (vel vt alij transferunt, Ducam te in via hac, qua gradieris. Hæc promissio maior priori est. Multi enim intellectum habent, sed tamen aberrant, propterea quod non habent Deum conductorem. Est igitur sensus huius verbi, quasi diceret: Non solum tibi intellectum dabo, vt & te, & me plenè cognoscas: sed insuper instruam te in via, & ducam te, ne si tibi relinqueris, iterum aberres: sed ostendam, quomodo à te ad me peruenias. Præterea instruam & ducam te in via hac, ne in via hæreas, sed vt ad finem peruenias. Quicquid enim extra Deum est, via est. Solus Deus finis noster est. Multi autem obliti finis sui, in via id est, in terrenis hæret. Ideo instruam te in via. In summa, dabo tibi intellectum, vt cognoscas. Instruam autem & ducam te, vt sequaris. Hic est verus ordo: imò hic est verus Doctor, qui vtrunque præstare potest, intellectum scilicet, & affectum. Potest illuminare intellectum, & mouere voluntatem. Hoc nemo hominum potest. Hunc igitur Doctorem quæramus, audiamus, sequamur. Alioqui qui ignorat ignorabitur: & qui cæcum ductorem sequitur, in foueam cadet. Tripliciter autem Deus instruit. Primò inspiratione: quemadmodum in Iob dicitur: Ad me dictū est verbum absconditū, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius, &c. Secundò instruit verbo externo. Et tertio pœnis & flagellis: iuxta illud, Sola vexatio dabit intellectum. Tertia promissio: Firmabo super te oculos meos. Sic habet translatio nostra. At Hieronymus trans

*1. Cor. 14.**Matt. 15.**Iob 4.**Isa. 29.*

transfert, Cogitabo de te oculo meo. Alij, Innuā tibi oculo meo. Alij, Consulam tibi oculo meo. In iddē autē omnia redeūt. Est enim sensus: Ego Dominus habebō (vt dici solet) oculum & respectum ad te: conuertam oculos & aspectum meum ad te, vt te dirigam in via qua ambulare debes, vt si fortē errare volueris à rectitudine, ego tibi indicem errorem: & si fortē ignorare cōtigerit, quōd pergere & quid agere debeas, ego tibi indicem, quid placeat mihi: & si quid mali tibi in via occurrerit, ego præsens illud depellam. Loquitur autē Deus secundum consuetudinem hominum, qui ambulantium per ignota itinera, gressus oculo & aspectu prosequuntur, vt de recto bonoque itinere admoneant, & ab errore viæ ignaros custodiāt. Aut secundum modum, quo parentes filiis peregrē euntibus & viam ignorantibus, continuō oculos habent ad viam filiorum, vt illis iter rectū demonstrēt. Hoc igitur maximum est, quōd Deus ad se conuersis non tantum intellectum & instructionem, sed etiam suam curam promittit. Nec solū dicit, Ponam oculos meos super te. quod verē magnum est. Nihil enim aliud orant sancti, quā vt ipsos respiciat, & ne ab ipsis oculos auertat. Hic autem maius quiddam dicit: Firmabo (inquit) super te oculos meos. Contingit enim eos, qui super quempiam oculos ponūt, rursus oculos auertere, idque frequenter absque omni ratione iusta. quod vt Deus excludat, ait, se non simpliciter positurum oculos super seruos suos, sed etiam firmaturum, id est, stabiliter firmiterque positurum, ita vt nunquam, absque

illorū culpa, sit eos auersurus ab illis, super quos
Rom. 11. semel posuerit. Sine pœnitentia enim sunt dona
Nu. 23. Dei: neque temere mutari nouit, vt homo. Hic
Psal. 32. est igitur respectus misericordiæ Dei, de quo in
Psal. 36. alio Psalmo: Oculi (inquit) Domini super metuē-
 tes eum, & in eos, qui sperant super misericordia
 eius. Et iterum: Dominus amat iudicium, & non
 derelinquet sanctos suos: in æternum conserua-
 buntur. Iam considera, quantum bonum hoc sit,
 vbi Deus oculos suos super hominem aliquem
 firmat. Quis tali homini nocebit? Exemplo sint
 Israëlitæ, quibus nemo nocere potuit egredienti-
 bus ex Aegypto, quia scilicet Dominus super eos
Deu. 32. firmauerat oculos suos. Vnde & Moyses dicit: Cu-
Psal. 104. stodiuit eum, vt pupillam oculi sui. Itémque, Nō
 reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis
 reges. Sic & Saul rex, cum omnibus adulatoribus
 & proditoribus suis non potuit nocere Dauidi;
 quia Dominus firmauerat super eum oculos suos.
 Idem videmus in Ioseph & multis aliis. Stat enim
Zach. 2. sententia: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi
 mei. Iam vide, quàm pulchrè verba Psalmsi se in-
 uicem consequantur. Leuauerat Dauid oculos ad
 Deum, dicendo, Tu es refugium meum. Et sta-
 tim audit, Deum velle oculos suos, etiam su-
 per ipsum firmare. Igitur si vis vt Deus firmet
 super te oculos suos, leua tu prior oculos tuos
 ad ipsum, non deflecte oculos tuos à Deo, &
 non deflectet ipse oculos suos à te. Nec time-
 re habes, ne in laqueum incidas, si semper ad
 Deum suspicias, cùm ipse oculis suis tibi prospiciat.
Matt 6. Hinc Christus dicit: Nolite solliciti esse. Et
1. Pet. 5.

Petrus: Omnem sollicitudinem proiicite in eum, ipsi enim cura est de vobis. Ideo & David in alio Psalmo dicit: Oculi mei semper ad Dominum, & quasi diceretur sibi, Quid ergo agis de pedibus tuis, cum non antè attendis? subdit, Quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Hæ igitur tres promissiones meritò omnes homines ad Deum adducere debent. Nihil enim fœlicius eo homine, cui Deus dat intellectum, eumque instruit, & super eum firmat oculos, &c.

S E R M O D V O D E C I M V S .

Vdistis supra ex Psalmo trigesimo primo, quanta bona Deus promisit his, qui ex toto corde ad ipsum conuertuntur. Intellectum, inquit, tibi dabo, &c. *Psalm. 31.*

Quid sibi velint hæc verba, & quanta bona promittant, ibidem dixit, simulque admonui, vt quilibet Christianus benignam hanc Dei exhibitionem magni æstimet, & cum summa gratitudine suscipiat, eoque diligentius ad Deum recurrat. Et quod ego tunc admonui, itidem & nunc David ipse admonet in versu sequenti, qui vndecimus est.

Nolite fieri sicut equus & mulus, &c.) Hic primò videmus, quàm nihil omiserit David eorum, quæ nos ad Deum adducere possent. Nam & docuit, & promissionibus traxit, & minis exterruit. Collaudauit beatitudinẽ hominis eius, qui propitium Deum habet: prædixit diluuium aquarum multarum, quod impiis superuenturum est: adhuc ostendit, Deum velle suscipere, eripere, docere, defendere, quæ omnia meritò nos trahet

re debent. Nunc in fine etiam admonitionem addit. Ea enim necessaria est in Ecclesia. Alioquin non prodest docere, quod bonum est, nisi subinde admoneantur homines. Hinc & Paulus Timotheo precipit, ut non tantum doceat, sed arguat, increpet, obsecret, &c. Sic igitur & David hic monet, ne fiamus, sicut equus & mulus, &c. Sed quid, inquis, opus ei fuit hac admonitione? Quis unquam vidit hominem in equum mutatum? Audi mi frater. Non hoc timuit David, ne natura hominis in naturam equi mutaretur. Sed hoc præmonere voluit, ne moribus & studiis similes fiamus brutis animalibus: id quod non raro usu venit. Unde & scriptura homines impios plerumque brutis comparat. Imò de homine generaliter dictum est: Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus. Quæris, in quibus eis comparatus sit? Primò, quòd solummodo ad terram respicit, & terrena: cum ideo erectam staturam accepit, ut respiceret cælum. Secundo, quòd tantum carnalia & delectabilia quarrit, contemptis animæ bonis. Tertio, quòd nec sefforem suum Deum agnoscit aut fert, sed ut plurimum eum deiicit. Quarto, quòd homines inter se non minus pugnant, denorant, opprimunt, & cornibus se mutuò oppugnant, quàm bestię. Qui igitur hæc quatuor habet, nonne videtur tibi similis esse iumento? Adde quòd scriptura etiam aliquos homines speciatim bestiis comparat. Sic de Ioachim dicitur. Factus est Leo: didicit prædam capere, viduas facere, &c. Sic Sapiens Principem impium nominat Leonem rugientem & esurientem. Sic alius dicit,

2. Tim. 4.

Psal. 48.

Exe. 34.

Exe. 19.

Pro. 28.

Eccel. 30.

cit,

cit, Equus indomitus, adolescens indisciplinatus.
 Sic Paulus dicit, se liberatum de ore Leonis. In- *2. Tim. 4.*
 telligit autem Neronem. Sic in Psalmo: Furor il- *Psal. 57.*
 lis secundum similitudinem serpentis, sicut aspi-
 dis surdæ, &c. Sic Christus Herodem nominat
 vulpem. Ite dicite vulpi illi, &c. Sic Petrus in pec- *Luce 13.*
 cata recedentes comparat canibus ad vomitum re- *1. Pet. 2.*
 uersis, & porcis lotis in volutabro luti. Ab huius-
 modi bestiis se liberari petit David, cum dicit, Sal- *Psal. 21.*
 ua me ex ore Leonis, & à cornibus vnicorniū. De
 eisdem dicit, Circundederunt me canes & vituli
 multi, &c. Vides, quòd impij, vbique ob bestiales
 motus bestiis comparantur. Quid autem mise-
 rius & indignius, quàm hominem tam nobiliter
 creatum fieri bestiam? Triplici honore Deus ho-
 minem dignatus est: Primò in creatione: Secundò
 in recreatione: & tertio, in glorificatione. Cæte-
 rum ad bestialia opera declinando, omnem suum
 honorem perdit. Nam naturam ipsam dehone-
 stat, gratiam perdit, & indignum se gloria facit.
 Insuper longè deterius est, bestiis cõparari, quàm
 bestiam nasci. Nam naturaliter non habere ratio-
 nem tolerabile est. Nec quisquã ob hoc cani irasci-
 tur, quòd ratione non ducitur. non est enim eius
 natura. Caterum, vbi homo rationem habès irra-
 tionabiliter tamen viuit, reprehensione dignus
 est, quia vitium malæ voluntatis non naturæ est.
 Non igitur mirum, quòd David monet, ne similes
 bestiis fiamus. Est enim sensus, quasi diceret, Quia
 ex natura rationẽ habetis, & insuper Deus intelle-
 ctũ promittit & dat, videte ne bestiis assimilemi-
 ni. Sed quid sibi vult, quòd David non canes,
 por

porcos, leones, serpentes, &c. nominat, sed tātūm equum, & mulum? Num solis illis duobus nō debemus assimilari? Ergo nihil obest, si mordeamus vt canes, rapiamus vt leones? &c. Potest dici, quōd David per hęc duo animalia intellexerit omnia alia. Non enim omnia enumerare potuit: & hęc duo prima occurrebant, quæ videntur ad humanos mores magis accedere. Quōd si his animalibus similem fieri turpe est, quantō magis, si porcis, leonibus, serpentibus similes efficiamur? Alij per equum intelligunt mundum, per mulum autem carnem. Putant igitur Davidem hoc voluisse, ne vel mundum, vel carnem sequamur. Mundus enim ad quatuor peccata inducit, quæ sunt superbia, inuidia, ira, auaritia. Caro autem ad tria, quæ sunt luxuria, gula, accidia. Huc adducūt illud Pauli, Nolite conformari huic seculo, &c. Et iterum: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Alij per equum intelligunt peccantes apertē. Equus enim vix tenetur. Fortis est, luxuriosus est, superbus: sefforē non discernit. Per quas proprietates diuersa genera peccatorum intelliguntur. Per mulum autem hypocritas intelligunt. Sicut enim mulus ex nobili & ignobili generatur, sic in hypocrita conueniunt nobile opus, & corrupta intentio. Vult igitur, secundūm hos, vt neq; apertē peccantibus, nec hypocritis similes simus. Propriē autem ideo duo illa animalia præ aliis nominat, quia magis deseruiebant ad propositum suū. Nam vterque, tam equus, quā mulus, erecto collo ambulant, & superba animalia sunt. Hec autem Deus maximē auersatur in homine. Hoc etiā est,

Rom. 12.
Rom. 8.

est, quod David per totum hunc Psalmum vel maximè dedocere vult, ne scilicet superbiamus, sed omnibus modis nos deiiciamus & humiliemur sub potenti manu. Dei. Qui enim extento collo ambulat coram Deo, is verè non habet intellectum. Neq; enim aut seipsum aut Deum intelligit. Si enim propriam infirmitatem intelligeret coram fortitudine Dei, nedum non superbi-
1. Pet. 5.
ret, sed tremere. Quandoquidem & columnæ cœli ad fortitudinem eius tremunt. Si Dei naturã
Iob 26.
intelligeret homo, nunquàm superbiret. Nã Dei natura est, quòd in excelso habitat, sed tamen humilia respicit, & ea tantùm. Denique qui peccata considerat, nunquàm coram iudicio Dei erecto collo apparebit: sed caput deprimet, nec cœlum aspicerè audens, cum Publicano percutiet pectus, dicēs, Deus propitius esto mihi peccatori. In summa. Qui se exaltat, humiliabitur, & econtra. Erecto contra Deum collo ambulabat Nabuchodonosor, cùm dicebat, Quis est Deus, qui vos liberare possit de manu mea? Pòst autem cognita virtute Dei, aliter loquebatur. Vult igitur David ne ambulemus erecta ceruice, elato & præsumptuoso animo: quasi diceret, Etiam si aliquando bestiale quiddam in vobis sentitis, tantùm curate, ne superbiaris. Potest Deus infirmitates nostras tolerare. Ipse enim nouit figmentum nostrũ.
Luc. 18.
Dan. 3.
Psalm. 102.
Cæterùm superbiam nõ tolerat. Eiecit eam è cœlo, è Paradiso, è Templo Hierosolymitano. Eiciet eam finaliter è regno suo, quod est Ecclesia. Vult, vt creatura sua ipsi se subiiciat, ab ipso omnia expectet, nihil sibi ipsi tribuat: in summa,

opor

Isai. 40. oportet, vt omnis mons & collis humilietur, si cupimus videre salutare Dei.

S E R M O X I I I.

Eccle. 35.
Psal. 50.
Psal. 112.

Vdistis suprà, quàm diligenter Dauid (quandoquidem Deus tam benignus est & esse vult) omnes peccatores admonuit, ne pergant erecto collo, id est superbo corde, sicut equus & mulus Deo appropinquare, sed vt se humilient, agnoscant, iudicèt, damnent. Verè necessaria admonitio. Nil enim coram Deo nos promouet, nisi humilitas. Nihil impedit, nisi superbia. Si potes te humiliare, inuenies Deum placatum: quemadmodum vides in prodigo & peccatrice & latrone. Oratio enim humiliantis se, nubes penetrat, & Deus cor contritum, & spiritum humiliatum, non despicit. Quatumuis enim excelsus est, tamen humilia respicit. Econtra si in superbia manes & pergis, nihil aliud à Deo expecta, quàm quod contigisse vides Pharaoni, Antiocho, Sennacherib, &c. nempe, quòd potenti manu Dei humiliati sunt, qui seipso spòte Deo subdere volebant. Oportet enim, vt Deo subiiciamur, siue sponte, siue inuitè. Dies (inquit) Domini super omnem excelsum, & superbum, & arrogantem, & super omnes cedros Libani, &c. & incuruabitur omnis sublimitas hominũ, & humiliabitur altitudo virorum: & exaltabitur Dominus solus, &c. Ob hanc causam Dauid non immeritò dixit, Nolite fieri sicut equus, &c. Caterùm quia plerique sunt, qui tanquam bestia, nolunt intelligere, vt bene agant, imò tanquam iumenta, putrescunt in stercore suo: idcirco Dauid

Psal. 35.

Iohel. 1.

cur

rursus ad Deum se conuertens orat, vt huiusmodi homines vel pœnis & plagis ad se cogat.

In chamo & fræno maxillas eorum constringe, &c.)
 Bisariam leguntur hæc verba. Aliqui enim ex Hebræo sic transferunt: In chamo & fræno maxillas eorum constringe, ne approximent ad te, ne in te incurrant, te infestent, mordeant, molestant, quæ admodum feroces equi chamo & fræno arcêtur, ne hominibus appropinquare aut nocere possint. Et secundum hæc versiculus hic tantum ad impios & dânos pertineret. Orat enim Spiritus in Davide, vt Deus ipsis resiltat, ipsos deprimat, puniat, perdat, ne sic in Deum blasphement. Quod primum intelligitur de superbis illis, qui iustitiam suam volunt constituere, & Dei iustitiæ nolunt esse subiecti: prædicant & iactant sua merita, tacet sua peccata: sicque derogant gratiæ Dei per Christum, ostensæ. Quid autem David? Constringe (inquit) maxillas eorum fræno: obtura os eorum, ne tam impiè derogent Gratiæ Dei. Sic Paulus dicit, Deum ideo vocasse non sapientes & diuites ad Apostolatum, &c. sed simplices, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, &c. Potest tamen generaliter etiam de omnibus impiis intelligi, quorum natura est, quòd nedum Deum non agnoscunt, sed insuper repugnant, blasphemant, murmurant, omnibusque modis Deo resistunt, nisi prohibeantur pœnis. Dicit enim insipiens in corde suo, Non est Deus. Vbi autem Deus, timorque eius è corde abiicitur, facile in omnia peccata ruit homo, id quod omnes historiæ ostendunt. Vnde & poëtæ fabu

1. Cor. I.

Psal. 13.

fabulantur, fuisse homines, qui etiam Ioui & Diis bellum inferre, & à cœlo eos deturbare conati sint, quo nihil aliud significatur, quàm immensa superbia humani cordis. Et reuera nihil crudelius, peruersiusve esset homine, nisi à Deo prohiberetur fræno & chamo. Huius exemplum sit Alexander Magnus. Quanta mala adhuc perpetrasset, si diutius ei viuere licuisset! Duodecim tamen annis senserat fortunam arridentem, & eò iam dementia venerat, vt se pro Deo adorari faceret. Quid fecisset, si diutius vixisset? Frænum igitur ei imposuit Deus, cùm ei vitam abruptit. Quod de vno hoc dixi, hoc de Pharaone, Antiocho, & cæteris omnibus impiis dicere possum. Nihil superbius homine, nisi aduersis humilietur. Tunc enim primùm sentit, se esse hominem. Hoc sibi vult, quod Sapiens dicit, Flagellum equo, chamus asino, & virga in dorso stulti. Hinc Iob dicit, Posuit frænum in os meum, &c. Et contra Sennacherib loquitur Deus, Ponam (inquit) circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te, &c. Quale autem fuerit illud frænum, quo à Hierusalem reductus fuit, ibidem dicitur: nempe, ingens illa plaga, qua periit vna nocte fermè totus exercitus eius. Hinc enim retractus fuit contra voluntatem suam. Eodem modo & in Ezechiele regi Aegypti dicitur, Ponã frænum in os tuum, &c.

Hoc vult & petit Dauid, vt Deus omnes etiam alios impios, qui contra gloriam Dei se eleuant, sic compescat, satius ducens ipsos perire, quàm Dei nomen blasphemari. In eundem modum & Ecclesiasticus orat: Immitte (inquit) timorem

tuum

Pro. 26.

Iob. 30.

Isa. 37.

Eze. 29.

Eccle. 36.

tuum super gentes, quæ non exquisierunt te, ut agnoscant quia non est Deus, nisi tu. Alleva manum tuam super gentes, ut videant opera tua. In noua signa: immuta mirabilia: Glorifica manum dextram tuam: Excita furorem: effunde iram, &c. In hunc igitur sensum, etiam versiculus ille noster ad solos impios pertineret, qui digni non sunt, nisi flagellis crebris retūdi & exterminari. Cæterum translatio nostra non habet, Ne appropinquent ad te: sed, Qui nolunt approximare ad te. Iuxta hoc igitur versus hic etiam ad electos pertineret, qui cum cessant, flagellis admonentur, ut pergant: cum lasciuunt, vel (ut Moyses ait) recalcitrant, chamo deprimuntur: cum per devia currunt, fræno tribulationum reducuntur. Atq; hinc vides, ad quid vtilis sint tribulationes, & ad quid nobis immittatur. Iumento ferocienti expedit, ut ei infideatur, & ut fræno regatur, alioqui vel ad præcipitia curret, vel sessorem deiiciet, aut alios molestabit. Nihil est, quod equum melius domet, quam frænum: sic hominem tribulatio & aduersitas. Quod equus est sine fræno, hoc homo est sibi ipsi relictus. Non igitur iræ, sed gratiæ est, quod Deus frænum homini imponit. Currebat Paulus sine fræno, cum Ecclesiam persequeretur: certòq; seipsum perdidisset, nisi Deus frænum illi imposuisset, prosternens ipsum in terram, & magnas minas ingerens. Quid autem Paulus? Num indignatur contra Deum? Num murmurat? Non: sed magni beneficii loco ducit, quod sic coërcitus esset. Misericordiam (inquit) consecutus sum, &c. Sic & omnes sancti dicunt: Lætati sumus pro diebus, qui-

Act. 19.

1. Tim. 1.
Psal. 39.

Heb. 12.

bus nos humiliasti: annis, quibus vidimus mala. Hoc est, quod Paulus monet, vt disciplinam Domini patienter feramus. Nam etsi in exordio non videtur esse gaudium: in fine tamen gaudium perfectū adferet. Hinc David orat, vt tam ipse, quàm alij, vel fræno & chamo ad Deum attrahantur: quasi diceret, In hoc meo peccato fræno & chamo, id est, angustiis, flagellis, & terroribus me ad pœnitentiã adegisti: alioqui nondum me conuertissem. Vtinam igitur & in posterum me cessantem sic vrgeas & trahas: imò non me, sed omnes in peccatis otiosè iacentes. Melius enim esset & mihi, & eis, vel pœnis ad Deum cogi, quàm in peccatis perire. In hunc modum etiam sponsa orat, Trahe me post te. Et David, Conuerte nos Deus salutaris noster, &c. Arguitur hic impietas nostra, Primò, quòd nihil ad eò cupimus, quàm ne quoquo modo impediamur in nostro proposito: Nec quicquam grauius nobis videtur, quàm si vel morbo aliquo, vel alio quoquam infortunio gaudia nostra turbentur, vel impediãtur. Deinde omnino nolumus fræno duci: sed omnia fræna rumpimus sub prætextu Christianæ libertatis. Volumus enim liberi esse, hoc est, liberè agere, quodlibet, ne à quoquam arguamur, vel impediamur. O libertatem præposteram! Non est hæc libertas Christiana, liberè peccare, omnia inducentia ad bonum spernere, omnia retinentia à malo abrumpere & conculcare. Non sic agit David. Is frænum poscit, ne rebellet. Si te grauat frænum, age tua sponte quod bonum est fac, & vita malum, & nihil te grauiabit frænum quo te ducit Ecclesia, imò non opus habe

Canti. 1.
Psal. 84.

habebis eo. In summa, si Christianus es, noli abii-
cere fratrium: sine te ducere ad bonum. Longè e-
nim melius est, quàm si tibi ipsi relictus in præci-
pitum eas.

S E R M O X I I I I.

Estant adhuc duo versus, Psalmi trige-
simi primi declarandi, quorum alte-
rum modò absoluiam, deinde alterius
declarationem monstrabo. Postquam
igitur David orauit Deum, vt nolentes appropin-
quare ad se, fræno & chamo compellat, subdit,
quasi concludere volens omnia, quæ dixerat:

Multa flagella peccatorum, &c.) Hic versus
est, quasi summa totius Psalmi: ac eundem ferme
sensum & affectum habet, quem Moyses etiam
expressit in suo Carmine, cum diceret, Vtinam
saperent & intelligerent, &c. Eodem modo &
David hic dicere vult: Vtinam non appropin-
tantes ad Deum scirent & crederent, quantò melius
sit iustis hîc & in futuro, quàm peccatoribus. Vti-
nam præuiderent, quanta impios flagella ma-
neant hîc, & in futuro. Vtinam vel semel sensis-
sent, quantam consolationem in Deo inueniant,
qui in ipsum sperant. Certè meas illas eruditio-
nes non spernerent, sed totis viribus me imitan-
tes, ad Deum conuerterentur. Verùm filij Adam
neutrum cognoscunt, nec quid boni iam habere
possent, nec quid mali ipsos in futuro maneat,
quemadmodum & Christus de Iudæis conqueri-
tur, quòd nec diem pacis, nec diem futuræ calami-
tatis agnosceret. O, inquit, si cognouisses & tu, &c.

Deut. 32.

Verùm abscondita sunt ab oculis tuis. Duo itaque habemus ex hoc versiculo. Primò, quòd impiis certissimè parata sunt flagella, quantumuis interim videantur securè agere. Secundò, quòd sperantes, in Deum, certissimè misericordiam consequentur, quantumuis ea differri videatur. Vtrúque horum diligèter notandum est: & qui ea rectè attendit, totum Psalmum habet. Omnia enim còtendunt, vt & impij terreantur, & tentati consolentur. Itaque si totum Psalmum retinere non potes, saltem hunc versum retine: imò (vt cum Moyse loquar) inscribe eum foribus tuis, doce eum filios tuos. Duo siquidem verba sunt, quorum alterum te abstrahet à peccatis, alterum conseruabit te à desperatione. Sed videamus verba. Multa (inquit) flagella peccatorum. Vide pulchrum ordinem. Suprà de chamo & fræno dixit, híc de flagello. Hæc enim tria plerunque non procul ab inuicem sunt: & quod priora duo non consequuntur, tertium exequitur. Si fræno & chamo nihil proficitur, adhibentur flagella. Vult igitur David ostendere, quòd qui fræno & chamo non attrahuntur, hi nihil aliud expectare habent, quàm horribile flagellum iudicij Dei. Obseruandum autem, quòd peccatorem quidem in singulari, flagella autè in plurali profert. Non enim dicit, Multis peccatoribus debentur multa flagella: sed, Vnicuilibet peccatori debentur multa. Et reuera sic est, scriptura & experientia testibus: quantumuis mundus non credat, donec suo malo sentiat. Multa autem flagella peccatoris esse dicit, quia flagellatur in corpore & anima, in hoc & in futuro seculo, in se & in suis

in suis. Hinc Ioannes, vidit ex ore Christi pro- *Apocal. 1.*
cedere gladium bis acutum. Hieremias quoque *Hier. 17.*
dicit, duplici contritione conterendos impios. Et
Judith, Dabit, inquit, ignem, & vermes in carnes *Judith vlti.*
eorum, vt vrantur, & sentiant. Quod si scriptu-
ras quæris, en Moyses dicit: Si non audieris vo- *Deute. 28.*
cem Domini Dei tui, &c. percutiet te Dominus
plaga Aegypti, &c. Hic habes flagellum corporis.
Item dicit: Dabit tibi Dominus cor pauidum, &c.
hic habes flagellum animæ. Et Dauid: Dominus *Psal. 51.*
(inquit) destruet te, in finem euellet te, &c. hic
habes flagellum huius temporis. Et Isaias: Præ- *Isai. 30.*
parata est (inquit) ab heri Tophet, vel gehenna,
profunda & lata facta est. Nutrimenta eius
ignis, &c. Hic habes flagellum futuri temporis.
Vides igitur, quam vere dixerit Dauid, Multa fla-
gella peccatoris. Huc pertinet quod in Moyse di- *Deut. 37.*
cit Deus, Cùm arripuerit iudicium manus mea,
reddam ultionem hostibus meis. Et Nahum: Do- *Nah. 1.*
minus fortis & emulato, vlciscens Dominus, &c.
ad longum. Et quid opus multis? cùm vel ipsa ex-
perientia videamus, multa esse flagella peccato-
ris, quanquam in multis impleatur illud Hiere-
miæ, Percussisti eos, & non doluerunt. Hoc igitur *Hiere. 5.*
primo loco docet Psalmus hic. Cæterum
cùm omnes simus peccatores, ne quisquam despe-
ret, addit, Sperantem autem in Domino miseri-
cordia circundabit. Hoc nos consolatur. Si ti-
mes flagella, curre ad Deum. Si vrgent te flagel-
la, quære misericordiam. Attende autem & hic
ordinem verborum. Primò enim non simplici-
ter dicit, Qui sperant in Domino, misericordiam

inuenient: sed, Misericordia eos circūdabit. quod longè maius est. Circundabit (inquit) eos à tergo, ne præterita eis peccata imputentur: à fronte, ne timeant mala futura: de sursum, ne premat iudicium Dei: de deorsum, ne deuoret infernus: ex utroque latere, ne aberrant & cadant. Hoc est, quod Dauid dicit, Misericordia eius præueniet me. Item, Misericordia eius subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. Sicut igitur nihil miserius est eo homine, quem iudicium Dei vndique premit & vrget, sic nihil felicius eo homine, quem misericordia Dei circundat. Hic enim securus dicere potest, Deus noster refugium & virtus. Ipse enim sperantibus in se est & refugium, & turtis fortissima in aduersis, nubes protegens & obumbrans in prosperis: & præmium eorum erit in cælis. Obserua autem, quòd Dauid omnia hæc misericordiam nominat, vt scias ea ex gratia dari, non de iustitia præsumentibus, sed sperantibus in Deum, vel (vt Paulus ait) credentibus in eum, qui iustificat impium. Sic igitur finis Psalmi cum principio correspondet. Vtrinque enim iustificatio & salus nostra fidei, vel gratiæ tribuuntur. Ea autem in solo Christo reperitur. Per ipsum enim veritas & gratia facta est. Veritatem autem huius versus apertissime videmus in passione Christi. Quod enim Dauid verbis hinc pronuntiat, multa scilicet esse flagella peccatorum, multam item misericordiam Dei erga bene sperantes: nusquam tamen clarius apparet, quàm in passione Christi. Cur enim Christus tot & tam magna pati voluit & debuit intus & extrà, in omnibus membris suis, nisi propter

pter peccata nostra? Hæc flagella nobis debeban-
 tur, nobis parata erant, nobis iam iam incutienda:
 at Christus in locum nostrum stans, ea in se rece-
 pit, se percuti passus est, vt nos liberi abiremus. Et
 quid eum ad hoc permouit? sola misericordia &
 compassio, qua ad nos ferebatur. Eadem miseri-
 cordia etiam Deum mouit, vt sic flagellaret pro-
 prium filium. Sic (inquit) Deus dilexit mundum,
 vt filium suum vnigenitum daret. Et iterum: Pro-
 prio filio suo non pepercit Deus, &c. Sic igitur to-
 ta Christi passio non est aliud, nisi expressum spe-
 culum miseriam nostram, & misericordiam diuinam. Et
 sic etiam oportet nos eam intueri: vt scilicet pri-
 mò nos ipsos in ea consideremus, hoc est deformati-
 tatem nostram, miseriam nostram, peccata no-
 stra, & iram flagellamque, quæ merebamur. Hæc,
 inquam, considerare nos oportet, & inde contre-
 miscere, gemere, pectus tūdere, clamare, Ego sum,
 q̄ peccaui: ego iniquè egi: & tu, ô bone Iesu, vltio-
 ne plecteris, &c. Itémq;,, ô si in viridi ligno hoc fa-
 ciūt, in me arido qd fiet? Si iustus p̄ alienis pecca-
 tis sic affligitur, quantò magis affligetur peccator
 pro peccatis p̄priis? Si filius dilectus tã crudeliter
 flagellatur, quid fiet de inutili & nequã seruo? In
 hunc modũ passio Christi cōsideranda est. Hoc vo-
 luit Christus, cum diceret: Nolite flere sup me, sed
 sup vos ipsos, &c. Hoc & Zacharias prædixit: Aspi-
 ciēt (inquit) in eũ, quẽ cōfixerūt, & plāgēt eũ. Velut
 Ioānes ait, Plāgēt se super eũ omnes gētes. In illa
 die erit planctus magnus in Ierusalē, & plangent
 familia, & familia teorsum, &c. Cæterum, post-
 quam sic in passione Christi cōsiderauimus pecca-

Ioan. 3.

Roma. 8.

Luc. 23.

Luca 23.

Apocal. 1.

Zach. 12.

Roma. 8.

ta, & flagella, & iram Dei, quæ peccatoribus debetur, vertamus oculos ad misericordiam Dei, qua factum est, vt Christus ea pro nobis suscepit & passus sit: hîc rursus spem cõcipiemus. Nusquàm enim certius vides Dei misericordiam & dilectionem erga nos, quàm in passione Christi. Si enim filium proprium nobis, & pro nobis dedit, quomodo non omnia cum ipso donaret? Si Christus tam misericorditer mala nostra suscepit, quomodo non & sua bona nobis communicaret? Sic igitur ex passione Christi disce primò timorem, deinde & spem. Cùm audis, Christum captum, vulneratum, flagellatum, contremisce. Sunt enim flagella, quæ tibi parata erant. Interim tamen, cùm audis, Christum ea pro te sustinuisse, cõcipe spem de misericordia Dei, & dic, Non desperabo de venia, quia vulnerum Domini recordabor. Si enim Deus tantam satisfactionem pro nobis sustinuit, credo quòd mihi omnibûsque credentibus veniã dabit, propter obedientiam & meritum filij sui.

Hæ duæ considerationes multum nobis proderunt. Prior enim illa, id est, consideratio flagellorum nostrorum, faciet vt humiliaris, peccata defleas, & deinceps ea deuities. Posterior autem faciet, vt Christo, imò & Deo Patri, ppetuò gratias agas. Hæc si in passione non ad singulos articulos feceris, frustra eã audies. Verũ de hoc quoq; satis.

AUDIAMVS nunc, quomodo David totum Psalmum concludat.

Letamini in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.) Hæc est conclusio huius Psalmi, breuis quidem, sed admodum consolatoria.

ria. Præmiserat Dauid, Sperantem in Domino misericordia circumdabit. Quibus verbis statim admonitionem suam addit, Lætamini in Domino. Et hoc quidem in genere dicit omnibus, qui misericordiam Dei consecuti sunt: hos meritiò ad gaudium inuitat. Quis enim iustius gaudet, quàm cui Deus peccata sua remittit, tegit & non imputat? imò eum docet, ducit, clemèter aspicit, misericordia sua circumdat: ac planè in omnibus tentationibus refugium eius est. Specialiter tamen nos lætari iubemur in Christo Domino nostro. Is enim causa est omnis lætitiæ nostræ. Hinc Ioanni dicitur, Noli flere: Ecce vicit leo de tribu Iuda. Et Christus ipse: Nolite timere: ego sum. Ego (inquit) sum primus & nouissimus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum: Et habeo clauis mortis, & inferni, &c. Et ecce vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Vnus hic Christus causa debet esse gaudij nostri. Ad hoc gaudiũ inuitat nos Dauid, cum dicit: Lætamini in Domino. Non enim loquitur de gaudio mūdano, quod nihil ad rem pertinet, sed de gaudio spirituali, quo interim gaudere debemus, donec ad verum gaudium perueniamus. Cæterum hinc nobis videndum est, quoniam sint ad quos hoc gaudiũ pertinet. Hoc autem Dauid diligenter exprimit, cum non quoscunque, sed iustos tantum, & rectos corde, ad gaudium inuitat. Sed dicis, Si iusti tantum huius gaudij participes sunt, quæ spes nobis relicta est, qui sumus peccatores & iniusti? Vel, vbi sunt illi iusti, cum scriptura aperte dicat, Non est iustus quisquam, ne vnus quidè? Omnes enim

Apo. 5.

Apo. 1.

Mat. 28.

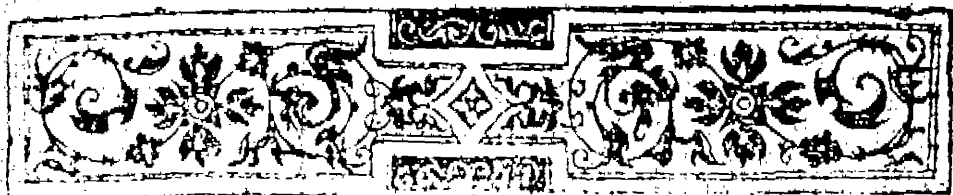
Psal. 13.

declinauerunt, &c. Audi: Dauid non de his loquitur, qui nullum habent peccatum. Nemo enim talis inuenitur. Eum autem, pronuntiat iustum, cui Deus remittit, tegit & non imputat peccata, hoc est, credenti in Christum. Eum autem reputat rectum corde, qui nullum in spiritu habet dolum. Vel secundum Augustinum, Iusti sunt, qui non in se vel in sua iustitia, sed in Domino, eiusque gratia lætantur. Rectos autem corde, qui manum Domini patienter ferunt, non reclamantes, aut murmurantes, vt impij faciunt, qui in aduersis iudicant Deum, aut non esse iustum, aut non curare nostra.

Iob. 12. Distorti autem corde sunt, non subiicientes voluntatem suam diuinę voluntati. Itaque si verè in Domino lætari volumus, quæramus veram iustitiã, conseruemus rectitudinem cordis. Hęc nisi fecerimus, lætari in Domino non possumus. Hactenus igitur de hoc Psalmo dixisse sufficiat. Faxit Deus Optimus Maximus, vt per veram pœnitentiam ad gaudium illud spiritus omnes pertingamus, A M E N.

DECLAMATIONUM,
in Psalmum tricesimum primum,
Finis.

SOLI DEO GLORIA.

ENARRATIO

PSALMI SEXA-

gesimisexti.

SERMO PRIMVS.

VIA conduplicatum concionandi munus mihi rursus impositum est, (Reuerendo nimirum Domino, huius Metropolitanæ Ecclesiæ Parocho, & Concionatore vigilantissimo, Reuerendissimi quoque Principis nostri in Pontificalibus, vt vocant, Vicario, ad comitia Augustana per Cæsaream Maiestatem euocato, vt vnà cum aliis doctis, & piis consilia sua communicet, si quo tandem modo & Ecclesia pacificari, & perpetuæ illæ contentiones in rebus fidei, sedari possint) operæpretium me facturum arbitror, si pro concione matutina breuem aliquam & piã, ex Daudicis Psalmis precationem huic tempori, & negotio pacificandæ Ecclesiæ conuenientem, charitati vestræ proposuero: id quod & aliàs non semel feci. Sedulis enim ad Deum precibus nobis opus est, vt ipse quoque negotio huic sedandæ discordiæ adesse dignetur, Ecclesiæque sue pacem restituat. Nam alioqui solis humanis cõsiliis nihil agitur: id quod hæctenus, plus satis experti sumus. Neq; enim semel rãtùm in hac re, spes, & expect

expectatio nostra nos fefellit. Cæterùm nõ ob id desperandum nobis est. Contingere enim aliquãdo videmus, quòd vna hora plus efficimus, quàm prius in multis annis. Nouit Deus, quãdo & quomodo nobis suo auxilio adesse velit, & debeat. Non igitur cessemus de ipso bene sperare, quàm diu scimus eum misericordem esse. Interim tamen, dum alij cõsiliis suis, pacem Ecclesię promouere student, nobis ad Deum confugiendum est, eiúsque gratia imploranda, vt negotium hoc conciliandæ doctrinæ felicem successum sortiatur. Nam etiam nostra res híc agitur, & væ nobis, si pacem Ecclesiæ cernere non dabitur. In eum igitur finem Psalmum Sexagesimum sextum enarrandum assumpsi. Is enim pulchrè, & quàm breuissimè nos docebit, quid hoc tempore potissimum orare debeamus. Verba autem eius Psalmi hæc sunt:

D *Eus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri. Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes. Latentur & exultent gentes: quoniam iudicas populos in equitate, & gentes in terra dirigis. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. Benedicat nos Deus, Deus noster: benedicat nos Deus, & metuãt eum omnes fines terra.*

H V N C Psalmũ, hancq; Dauidis precationem paucis explicare proposui, ob id vel maximè, qđ à capite ad calcẽ vsq; nihil aliud, quàm piam quãdam

dam precationē habet fidelis populi, multis & sæpe repetitis verbis, Dei gratiā & misericordiā peitentis, vt omnes populi, omnes homines illuminentur, & ad verū Deum conuertantur, sicq; in toto mundo intērq; omnes gentes, vera Dei cognitio, & cultus, laus, & gloria promoueat. Hoc sibi vult Psalmus hic. Et quid melius, cōuenientius, magisq; necessariū petere possemus? hoc maximè tēpore, quo in plerisq; impletur illud Propheticum, Propterea captiuus abductus est populus meus, q̄ non habuit scientiam. Et illud: Non est scientia Dei in terra. Et illud Dauidicū: Nescierunt, non intellexerūt, in tenebris ambulant: quò fit, vt etiā fundamenta terræ commoueantur. Eò feruentius vera Dei cognitio, illuminatio, benedictio & misericordia, piis precibus quærenda sint. Nec est quòd putemus, preces nostras sine fructu abituras. Multū enim valet oratio iusti assidua: id quod Iacobus duplici exemplo Helix probat. Quin & Moses solus in mōte orās maiorē stragē intulit Amalechitis, quàm Iosue cū omni suo exercitu. Et Christus ipse pro impossibili ducit, q̄ homo exorabilior esse possit, quàm Deus. Audite (inquit) quid impius iudex dicat: Etsi Deū non timeo, nec homines reuereor: tamē quia molesta mihi est hæc mulier, vindicabo eam ab aduersariis eius. Et Deus non faceret vindictam electorū suorum clamantium ad eū die ac nocte? Et iterum: Si vos, cū sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quantò magis Deus dabit Spiritū bonū petētibus se? Imò in aliis locis pollicetur se nobis daturū, quicquid in nomine eius petierimus. Ecquid

*Isai. 5.
Osee 4.
Psal. 81.*

*Iac. 5.
Exo. 17.*

Luc. 18.

Luc. 11.

Ioan. 14.

autem

autem melius, & illi magis placitum, in nomine eius petere possumus, quam pacem & vnitatē Ecclesiæ? Ad hoc autem non parum nobis conducet Psalmus hic. Docet enim verū modū, qualiter, & pro quibus rebus, Deus à nobis interpellāndus sit. Insuper etiam quibus in oratione verbis vtendū, nobis suggerit. Atq; hæc quidem vna causa est, q̄ Psalmū hunc præ aliis selegerim. Altera est, quòd Scriptura vbiq; Dei misericordiam commendat. Et hoc enim nos ad orationem inuitare debet: Mi-
 sericors (inquit) sum Dominus Deus tuus. Et in E-
 uangelio: Misereor super turbā. Quid autē iustius
 sequi debet, vbi se Deus misericordem esse profi-
 tetur, quàm vt misericordiā petamus? Quòd si ni-
 hil nobis constaret de eius misericordia, quis no-
 strū ipsi appropinquare auderet? Nam & hoc Scri-
 pturæ tradunt, q̄ Deus noster ignis cōsumens est. Ante faciē indignationis eius, quis stare poterit? dicit Nahum. Et Isaias: Quis poterit habitare cū igne deuorante? Nunc autem cum vbiq; miseri-
 cordia eius prædicetur, possumus & nos confiden-
 ter dicere: Deus misereatur nostri, & benedicat nobis, &c. Et hoc igitur me non nihil permouit ad hunc Psalmum enarrandum. Atque hæc quidem pro exordio dicta sufficiant. Nunc rem ipsam aggrediamur, ac verba Psalmi profundius aliquanto scrutemur. Sic igitur Psalteres exorditur:

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultū suum super nos, & misereatur nostri.) In hoc primo versu, ante omnia obseruādū est, q̄ nomen quidē Dei primo loco ponitur, verū semel tātū, statim autē subnectūtur alia tria verba, nēpe, mi-
 serca

Exo. 21.

Mar. 8.

Nah. 1.

Isa. 33.

Psal. 66.

feratur, benedicat, illuminet, quorū singula spe-
 cialem Dei operationē indicāt. Hinc enim veteres
 Ecclesiæ doctores non dubitarūt, Spiritum sanctū
 per hoc voluisse Trinitatē personarū in vna diui-
 na essentia adumbrare. Et hæc etiā tria verba, pul-
 chrè nobis referūt cuiuslibet personæ diuinæ spe-
 cialem operationē. Primò enim nulli magis cō-
 petit benedicere, nulli etiā cōuenientius appro-
 priatur, quàm Patri. Patris enim est benedicere
 filios, id quod in Isaac, & deinde etiā in Israël vi-
 demus. Deinde nulli iustius appropriatur illumi-
 natio, quàm filio, qui dicit, Ego sum lux mūdi. Et
 de quo Ioannes dicit, Erat lux vera, quæ illuminat
 omnē hominē veniētem in hunc mundū. Præterea
 nulli etiam iustius appropriatur misericordia,
 quàm Spiritui sancto, qui & aliàs Dei bonitas a-
 mōrque nominatur. Sic igitur triplicē habemus
 in diuinis personis operationē, sed vnum tantum
 Deū. Deus Pater benedicit: Deus filius illuminat:
 Deus Spiritus sanctus miseretur. Quòd autē scri-
 ptura hoc loco tres illas personas non aperte no-
 minauit, sed tātum singularū appropriata & ope-
 rationes, ideò factū est, ne rudis populus, & ad ido-
 lolatriā proclius tres Deos esse putaret. Nondū
 enim tēpus erat, vt mysteriū sanctæ Trinitatis a-
 pertè publicaretur. Ideò David, vel Spiritus san-
 ctus per os Davidis, Deitatis nomen in hoc primo
 versu præponit: statim autē triplicem personarū
 diuinarum operationē subnectit, quòd piis ipsa S.
 Trinitas ita publicaretur, vt tamē impiis & indi-
 gnis tantum mysterium occultaretur. Quòd au-
 tem illud, Misereatur nostri, quod Spiritus sancto
 appro

Gen. 27. &
49.

Ioan. 8.

Ion. 1.

appropriatur, bis ponitur, in principio videlicet versus, & etiam in fine, (quanquam in Hebræo nõ nisi semel ponatur) id significat, quòd Spiritus sanctus dupliciter misericordiam & gratiam suam nobis ostendit, primò in anima, deinde etiam in corpore. Nam animam resuscitat à morte peccati, quæ est resurrectio prima: corpus autem à morte, corruptione externa. Hæc est duplex illa misericordia. Nam sine Spiritu sancto nulli contingit vita animæ, hoc est remissio peccatorum. Verbo enim Domini cœli firmantur, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Et qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Deinde sine Spiritu sancto nemo resurget in corpore. Spiritus enim Christi in nobis habitans, suscitabit corpora nostra. Et hæc igitur sit prima consideratio, iuxta primum hunc versum. Cæterum non hîc nobis subsistendum est, sed singula verba exactius discutienda. Nolumus enim opera diuinarum personarum à se inuicem separare, sed in communi omnia & singula verba, de ipsa sancta Trinitate intelligere. Hîc igitur primò obseruandum erit, quid sibi velint tria hæc verba, Misereri, Benedicere, Illuminare, quid in se contineant, quânam homines huiusmodi diuinarum operationû participes sint, & quomodo ad ea pertingamus. Et primò quidem nõ desunt, qui verbum illud, Misereri, ad pœnitêtes referant. Hi enim vel maximè egent misericordia. Verbum, Benedicere, referunt ad proficientes, qui quotidiana benedictione Dei opus habêt. Verbum, Illuminare, referunt ad perfectos & exercitatos. Hi enim indigent illuminatione. Quod autem

*Psal. 32.**Rom. 8.**Ibidem.*

autem verbum, Et misereatur nostri, in fine versus repetitur, referunt ad morientes. Et quidem pia sunt hæc. Optima enim pœnitentium oratio est, Deus misereatur nostri: proficientium verò, Deus benedicat nobis: perfectorum autem, Deus illuminet vultum suum super nos: & morientium, Deus misereatur nostri. Pia, inquam, sunt hæc, Verùm scriptura sacra non fert, vt diuinas illas operationes ad specialia hominum genera referamus. Nam pronomina illa, nostri, nobis super nos, manifestè indicant, quæ hîc dicuntur, ad omnes nos pertinere. Non enim dicit, Deus misereatur pœnitentibus: benedicat proficientibus: illuminet vultum suum super exercitatos. Sed dicit, Deus misereatur nostri: benedicat nobis: & super nos illuminet vultum suum. Omnes enim egemus talium operum Dei. Omnes, inquam, opus habemus, vt Deus nostri misereatur, nos benedicat, vultum suum super nos illuminet: & denique etiam secundò in morte nostri misereatur. Communis, inquam, oratio est, & esse debet, qua quemlibet Christianum, & pro se, & pro omnibus hominibus vti decet. Secundum hoc igitur quatuor bona in hoc versu petimus: quatuor etiam orando de nobis ipsi mala confitemur. Et sic etiam fieri necesse est. Si cupimus Dei bonorum effici participes, oportet vt inopiam nostram agnoscamus, & confiteamur. Quid igitur in primo verbo petimus? Misericordiam. Et quid vicissim confitemur? Nostram miseriam. Quæ est autem miseria nostra? Quòd omnes peccauimus, & destituimur gloria Dei, atq; omnium bonorum indigni,

Roma. 3.

omnium autem malorum digni sumus. Quæ est autem misericordia Dei? Quod remittit peccata.

1. Cor. 2. Benignus enim est, & misericors, patiens & multe misericordiar, & præstabilis super malitia. Hoc igitur ante omnia nos docet Spiritus sanctus petere. Et sic etiam necesse est. Quam diu enim peccata in conscientias nostris reïdere patimur, nõ est,

quod vel misericordiam, vel benedictionẽ a Deo speremus. Peccata enim nostra prohibent à nobis omnia bona: vt Hieremias ait. Imò diuidunt inter nos & Deum. Nam alioqui manus eius nondum est abbreviata, vt saluare non possit, Isaia teste.

Hiere. 5. Verus igitur ordo in oratione seruatur, cum primò dicimus, Deus misereatur nostri. Quomodo enim Spiritus sanctus aliud doceret, quam certam veritatem? Quid sumus aliud, nisi peccatores? Quid magis nobis necessarium, quam Dei misericordia? Non docet Spiritus sanctus, vt dicas,

Luce 16. Non sum, sicut ceteri hominum, iniusti, raptores, adulteri: ieiuno bis in Sabbatho, &c. Non docet, vt peccata tua excuses, & extenues: nec vt merita tua iactes: sed vt dicas, Deus propitius esto mihi peccatori.

Ibidem. Iam vide, tecumque expende, quò nos primùm & breue hoc verbum dirigat: nempe ad nos ipsos, ad conscientias nostras, imò ad malam vitam nostram. Nam cum etiam Dauid, omnesq; clamare coguntur fideles, Deus misereatur nostri: quid nobis faciendum comperit tam impiè viuentibus?

1. Pet. 4. Si iustus vix saluatur, peccator, & impius vbi manebunt? Facile quidẽ dicere potes, Deus misereatur nostri. Verum multa hoc verbũ in se cõplectitur. Imò nullus verbũ hoc rectè & cū fructu profert,

profert, nisi peccata sua & miseriam prius funditus agnoscat, sibi ipsi displiceat, de seipso desperet à sola misericordia Dei pendeat, peccare desinat, denique ad Deum ex toto corde conuertatur. Sic orauit David hoc verbum, sic Manasses, sic Daniel, sic Publicanus. Et qui hunc affectum & propositum non sentit in corde, is frustra utitur hoc verbo, etiam si centies in dies, nedum versum hunc, verum etiam totum Psalmum replicet. Tunc autem verè efficax oratio exordiumque omnis boni erit, si ex corde processerit. Et hætenus quidem (quod & aliàs non semel admonui) nihil nobis ita incommodauit, quàm quod nunquam ex animo dicere potuimus, Deus misereatur nostri. Cur hoc? Quia de peccatis nostris nunquam ex animo doluimus, nec vnquã fuit animus ea relinquere. Quid igitur pdest verbis dicere, Deus misereatur nostri? Quomodo misericordiã sperare possumus perpetuò in peccatis & impia vita pmanentes? Nouit quidẽ Deus ad tẽpus dissimulare & parcere. Verum hæc nõ est misericordia illa, quã David hoc loco petit. Non enim tãtum orat, vt Deus ad tẽpus parcat, pœnãq; differat, sed vt peccatũ relaxet, auferat. Sic igitur exordiũ hoc Psalmi subindicat, vnde orationes nostras auspiciari debeamus. Si enim ad benedictionẽ & illuminationem Dei peruenire cupimus, oportet vt primò misericordiã quæramus. Misericordiã autẽ nõ cõsequimur, nisi miseriam nostrã confiteamur, & à peccatis desistamus. Hinc nos oportet incipere, quantumuis carnali homini durũ & contrariũ videatur. Peccata nos oportet & agnoscere, & emendare:

alioqui nihil boni nobis expectandum erit.

S E R M O S E C V N D V S.

Psal. 79.

Vperiore sermone primum ex Psalmo sexagesimo sexto verbum, vt potui, explicauit, vbi David orat, & dicit, Deus misereatur nostri: simulq; probauit, hoc esse verum cuiuslibet orationis exordium. Oportet enim, vt prius in gratiam Dei recipiamur, si cupimus benedictionis esse participes, quam Deus filiis suis promisit. In alio quodam Psalmo videtur David orationem suam diuerso modo aspicari. Primò enim petit, vt Deus dignetur è cœlo respicere, seipsum signo aliquo manifestare, potètiámque suam contra hostes populi sui excitare. Cæterùm statim quasi per correctionē subnectit, Deus conuerte nos. ac si diceret, Quid est, quòd verum ordinem inuerto, ac primò peto, vt Deus se ostendat in signis & miraculis, contra oppressores nostros, cùm digni non simus, vt nobis tam mirabiliter succurrat, quàm diu in peccatis nostris perseueramus? Itaq; Domine Deus, conuerte nos: hoc est, Da gratiam tuam, vt peccata nostra agnoscamus: da nobis oculos, vt videamus, quā nā fiat, vt omni sic auxilio tuo destituamur. Da insuper nobis cor, quod odiat peccatum. Da voluntatem à peccatis deinceps cessandi. Da gratiam, vt verè ad te conuertamur. Domine Deus conuerte nos. Et quid sibi hoc verbo aliud vult, quàm quod hîc dicit, Deus misereatur nostri. Alia quidem verba sunt, sed idem sensus. Vbi iterum obseruandum, quòd David vtrinque in plurali loquitur, hoc est, non de vno aliquo, sed de omnibus. Conuerte nos,
Mise

Miserere nostri. Non enim in vnum aliquem vel alterum oculi coniiciendi sunt, quasi solus ille vel hic peccarit: quin potius omnes nos in hoc verbo includamus, quemadmodum Scriptura omnes homines sub peccatum cōclusit, vt Deus omnium misereatur, eiusque gratia in omnibus conspicua fiat. Et hoc sibi vult verbum hoc, Deus misereatur nostri. Vna omnium sit hæc oratio: vna omnium sit hæc confessio. Noli igitur alios digitis notare, & cum Phariseo dicere: Deus gratias tibi ago, *Luca 16.* quòd non sum, sicut cæteri hominum, nec sicut hic Publicanus. Sed in hunc modum ora, Deus conuerte nos: Pater dimitte nobis debita nostra: Deus misereatur nostri. *Matth. 6.* In hunc modum de omnibus nobis loquitur scriptura. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, ne vnus quidem, ait *Psal. 13.* Omnes student avaritiæ, dicit *Hiere. 6.* A planta pedis vsque ad verticem capitis non est in nobis sanitas, dicit *Isai. 1.* Et iterum: Facti sumus immundi omnes. *Isai. 64.* Verùm obiiciet Pseudochristianus aliquis, Quid opus tot verba in ventum efflare? Si enim in tantilla hac oratione salus nostra dependet, bene nobiscum agitur. Quam facilè enim dictu est, Deus misereatur nostri? quem grauaret tam breuis oratio? Nec vlla dies præterit, quin hæc oratio in Ecclesia fiat. Si igitur sola hæc precatiuncula sufficit, quid opus est alias addere? Audi mi frater. Verè tecum bene ageretur, si Deus nudis verbis contentus esse vellet. Quoniam autem in Euangelio dicit, Quid vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Et in alio loco: Non omnis, qui *Luca 6.* *Matth. 7.*

dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum
 cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris mei,
 plus aliquid ad ingressum regni cœlorum, ve-
 liam consequendâ Dei gratiam, requiritur, quàm
 nuda verba. Si vis, vt Deus tui misereatur, se pone
 superbiam & pompam tuam: remoue à te adu-
 lteria & fornicationes tuas: mentiri, decipere, aliâ-
 que quibus proximum grauas, longe à te sint, blas-
 phemiam, qua Deum tuum dehonestas. Itémque
 turpiloquium in verbis, scurrilitatem in gestibus,
 quibus proximo offendiculum prebes, imò & aerc
 ipsum inficis, fuge, si vis vt credatur tibi quòd ex
 animo misericordiam Dei quæras. Alioqui non
 tantùm coram Deo, verùm etiam coram mundo
 ridiculus eris, si ore dicas, Deus misereatur nostri,
 re autem ipsa in pristinis peccatis perseueras, imò
 in dies peior corruptior, obstinatiores efficeris. Ve-
 rùm hîc alius quispiam eiusdem farinae succlama-
 bit, Quid talia nunc nobis ingeris? Quid opus no-
 bis est oratione? Iandudum res nostræ melius ha-
 bere cœperunt. Hostes nostri subacti sunt: Deus
 nobiscum est: non est quod amplius timeamus.
 Orent, querulentur, pœnitentiam agant alij, quos
 adhuc mala premunt. Noli frater ita loqui, vi-
 de ne Deum de nouo ad vindictam prouoces. No-
 li aliorum iudex esse temerarius, aut de pœnis &
 malis eorum gaudere. Vnusquisque enim Domi-
 no suo stat & cadit. Sic autem docet te David ora-
 re, Deus misereatur nostri. Tunc etiam oppor-
 tunum tempus est sic orandi, cùm videmus, alios,
 qui iuxta nos sunt, flagellari. Tunc inquam, tem-
 pus est, vt fur timeat, cùm videt sui similẽ suspen-
 dio

Ephes. 5.

Roma. 14.

dio adiudicari. Quoties enim fur aliquis cruci affigitur, omnibus aliis furibus similis pœna intentatur, nisi furari destiterint. Nec aliud nobis persuadeamus, cum Deus nunc hos, nunc illos punit, iudicioque suo premit. Putatis (inquit Christus) Lucæ 13. quod hi soli peccauerint, super quos cecidit turris in Siloë? Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Hæc ideo tam diffusè tamque seriò dicere volui, quod videam plerosque, posteaquam timere dediderunt, seque ab hostibus securos putant, multò minùs de emendatione vitæ cogitare, quàm prius. Deus misereatur nostri. Hoc vnum pio homini reliduum est, vt sic dicat, orètque. Quandoquidem nemo est, qui in hoc tam pio & planè necessario opere corrigendorum vitiorum sedulam & constantem operam impendat. Et hætenus quidem satis de primo verbo. Hoc vnum si perfectè cordibus nostris inscribere sciremus, quæ restant, ex seipsis sequerentur. Verùm procedamus in Psalmo. Sic igitur Dauid vltèrius orat:

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultu suu super nos, & misereatur nostri. Tria quædã, imò iuxta translationè nostrã, quatuor petit Dauid in primo hoc versu, quorum posterius maius quid habet, & etiam expressius sonat, quàm præcedens. Nam primò oramus pro misericordia: secundò pro benedictione: tertio pro illuminatione vultus Dei super nos: quartò iterù pro misericordia: verùm alia ratione, quàm in exordio. Et de primo quidem audiuius. Nunc secundum accipiamus, & quid sibi velit benedictio Dei inuestige-

mus. Nec quisquam tēdio afficiatur, quòd tam len-
 tè in expositione huius Psalmi progredior, tām-
 que diu primo huic versui inhæreo. Digna enim
 sunt omnia eius verba, quæ ad viuum excutian-
 tur. Deus (inquit) benedicat nos. Hic est verus or-
 do. Tunc enim fiducialiter Dei benedictionem pe-
 tere possumus, cū prius ex corde pro misericor-
 dia & remissione peccatorum orauimus. Quem-
 admodum autem iuxta primum verbum dixi, ita
 & circa hoc secundum dico, facile quidem dictu
 est, Deus benedicat nobis. Multa enim hæc bene-
 dictio includit, imò longè plura, quàm vel ipsum
 verbum præ se ferat, vel simpliciores quique vel
 cogitent, vel credant. His enim videtur, quòd be-
 nedicere nihil magni adferat: quando quidem be-
 nedicere apud nos nihil aliud est, quàm bene de
 aliquo loqui, & bona precari. Hoc autē apud nos
 solis & nudis verbis fit. Bona quidem aliis precari
 scimus: at non semper dare possumus, quod opta-
 mus. Nam benedicere nostrum, nihil magnum
 est: quando quidem & Publicani & Ethnici sibi
 mutuò bona precari possunt. Multò autem aliud
 est, vbi Deus benedicit. Eius enim benedictio, non
 verbis tantum & precatione fit: sed eius benedice-
 re, est benefacere: quemadmodum eius dicere, est
 eius facere. Verbum enim eius est viuum, & effi-
 cax, & penetrabilius omni gladio ancipiti. Vnde
 & David, Ipse, inquit, dixit, & facta sunt: ipse man-
 dauit, & creata sunt. Et Moses: Dixit Deus, fiat
 lux, & facta est lux: dixit, fiat firmamentum, & fa-
 ctum est, &c. Sic & quæ Deus benedicit, huic certò
 benefacit. Id quod in Abrahamo apertissimè vi-
 demus.

Matth. 5.

Heb. 4.

Psal. 32.
Gene. 1.

Gene. 11.

demus. Benedicam (inquit) te. Statimque subdit, qualis futura erat ea benedictio: Magnificabo nomen tuum, multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli. Faciã te in gentem magnam, tibiq; & semini tuo dabo terrã hanc. Ideo magna differentia est inter benedicere Dei, & nostrum. Cùm enim ipse nos benedicit, crescimus: itidẽ & nos, cùm ipsum benedicimus, crescimus. Ipse quidẽ benedictionis nostræ non indiget: nos autem benedictione eius carere non possumus. Ipse nostra benedictione nec melius, nec maledictione nostra deterius habet. Qui enim Deo maledicit, sibi ipsi nocet. Qui Deum benedicit, seipsum commodo afficit. Tunc nos cum benedicimus, cùm eum laudamus, & gratias agimus. Tunc autem ipse benedicit nobis, cùm benefacit: Vtrunq; ad nostrã vtilitatẽ cedit: Deo nihil ex nostra benedictione accrescit. Ipsi peribunt, tu autẽ permanebis. Cæterum non possumus Deũ benedicere, & laudare, atque gratias agere, nisi ipse prior benedicat nos. Imò ideo nos benedicit, vt eũ iterũ benedicamus, & laudemus. Hunc fructum in nobis querit. Illud quidem est pluuia, (dicit Augustinus) hoc autem fructus. Quò largius igitur pluuia diuinorũ beneficiorũ supernè nobis infunditur, eò abundantius fructus diuinę laudis in nobis succrescũt & augẽtur. Quò benignius Deus benedictionem suã nobis immittit, eò feruentius, maioriq; cum animi hilaritate, nos ei laudes gratiarũque actiones referimus. Obseruandum autẽ, qđ non vnus generis sunt benedictiones Dei. Benedicit enim Deus & tẽporaliter & corporaliter, & spiritualiter. De tempora

Psal. 101.

Prov. 10.

Pfal. 111. In benedictione dicit Salomon, benedictio Domini diuites facit. Et Dauid de homine iusto, Gloria & diuitiæ in domo eius: potens in terra erit semē eius, generatio rectorum benedicetur. Et Moses,

Deu. 28. Si in præceptis Dei ambulaueris & mandata eius custodieris, benedictus eris in ciuitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum. Benedicta horrea tua, & benedicta reliquiæ tuæ, &c.

1. Reg. 6. Hoc modo etiam Deus domum Obededom benedixisse legitur. De eadem benedictione etiam Dauid loquitur, cum de Deo dicit, Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Ad corporalem benedictionem pertinet illud, quod

Pfal. 144. Moyses semel atque iterum in prima rerum creatione ponit. Benedixit (inquit) illis Deus, & dixit, Crescite & multiplicamini. Item quod Dauid de

Gene. 1. viro pio dicit, Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum, nempe quod labores manuum suarum manducabit: filiosque, sicut nouellas oliuarum, in circuitu mensæ suæ videbit. Eodem pertinet, quod Moyses ait, Si in præceptis Dei ambula

Pfal. 129. ueris, auferet à te Dominus omnem plagam Ægypti, &c. De spirituali autem benedictione ita

Pfal. 127. scribit Paulus: Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni spirituali benedictione in cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē: in quo habemus redemptionem in sanguine eius, nempe remissionē peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis. Hæc est benedictio Dei spiritualis. De qua & Abrahamo

diceb

dicebatur, In femine tuo benedicentur omnes tri *Gen. 22.*
 bus terræ. Hanc benedictionem spiritualē hīc pe-
 tit Dauid: quamuis etiam alia dona Dei sint, sed
 talia dona, quæ etiam malis & impiis dat. Non
 enim soli boni temporalia bona, sanitatem cor-
 poris, vxores fecundas, filiorum copiã, &c. habēt,
 verum etiam mali & impij, licet nō semper. Vult
 enim Deus hæc externa temporalia & corporalia
 dona permitta habere. Dat ea piis & impiis: aufert
 etiam ea piis & impiis. Ideo autem ea permitta
 esse vult (inquit Augustinus) quia si solis bonis ea
 daret, cogitare possent impij, quod etiam ipsos o-
 porteret pro solis temporalibus Deo seruire. E-
 diuerso, si solis malis talia bona daret, fieri posset,
 vt etiam boni in studio pietatis languerent, ne
 scilicet huiusmodi bonis destituerentur. Ad eun-
 dem modū si solis malis temporalia hæc auferre-
 tur, sibi ipsis persuasuri essent, se iam in amissio-
 ne temporalium omnem aliam poenã euasisse, nec
 quicquã, illis amplius timendum esse. Quod si so-
 lis bonis auferrentur, possent iterū tardiores fieri
 ad pietatē, quasi frustra laboraturi. Ob hæc igitur
 causam Deus temporalia hæc bona ita permiscet.
 Bonis ea dat, vt sit, quo se ipsos in peregrinatione
 sua cōsolentur, ne omnino deficiant. Malis ea dat,
 vt ea beneficentia ipsos ad poenitentiam prouo-
 cet: & vt pijs eò diligentius spiritualia & æterna *Rom. 2.*
 bona quætant, quæ cum malis non habent com-
 munitia. Ad eundem modum aliquando piis au-
 fert tēporalia, vt probentur, an cū sancto Iob di- *Iob. II.*
 cere possint, Dominus dedit, Dominus abstulit. *Iob. 2.*
 Item, Si bona suscepimus de manu Domini, mala
 quare

quare non sustineamus? Sic & malis aliquando aufert temporalia, vt etiam in hac vita iram Dei sentiant. Quandoquidem igitur Deus solus, etiam hæc externa & temporalia dat & aufert, non incongruè benedictio eius nominatur, cùm ea dat: maledictio autem, cùm ea aufert. Quamuis propriè loquendo, solis piis benedictio Domini sit. Illis enim omnia cooperantur in bonum. Impiis autem etiam ea, quæ bona sunt, plerunque cedunt in malum. E diuerso solis impiis maledictio est, cùm Deus eis temporalia aufert. Bonis autem non est maledictio, quia maiora adhuc bona à Deo habent & meliora. Eorum benedictio est spiritualis, & eam potissimùm quærunt. Hac enim spiritali benedictione solos amicos benedicit. Et de hac benedictione vel maximè loquitur Dauid hoc loco, quod vel hinc colligitur, quòd non tantùm benedictionem, verùm etiam illuminationem vultus Dei petit. Nihilominus tamen possumus hanc Dei benedictionem, etiam ad temporalia & corporalia bona referre. Nam & ipsa Deus dat, vt sunt pax, securitas, sanitas, prosperitas, copia victualium, frugifera tempora, &c. Sic etiam Scriptura frequenter de benedictione Dei loquitur, vt etiam suprà memoratum est. Sicut enim & Dauid ait, Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: Et rege eos vsque in seculum. Et Isaac ad Esau: In rore cæli & pinguedine terræ erit benedictio tua. Ad eum modum possumus etiam hanc Dauidis precessionem intelligere, Deus benedicat nobis: hoc est, dignetur à nobis auferre

omnes

*Rom. 8.**Psal. 28.**Gm. 17.*

omnes illas maledictiones, quas in lege impiis Dei. 28.
 comminatus est: ediuerso autem omnibus illis be-
 nedictionibus exhilarare, quas in eadem piis pol-
 licitus est. En omnia hæc in se comprehēdit, quod
 Dauid dicit, Deus benedicat nobis. Quid autem
 & nobis, & Ecclesiæ sanctæ Dei melius facere pos-
 semus, quàm sic orare? Itaque verbum hoc hodie
 cordi inscribamus, Oremus pro benedictione
 Dei, ita tamen, vt quemadmodum dixi, præceden-
 tium verborum nō obliuiscamur. Nisi enim prius
 misericordiam & gratiam consequuti fuerimus,
 ad veram benedictionem peruenire non possu-
 mus. Imò quandiu in peccatis manserimus, exter-
 na illa benedictio nihil aliud nobis erit, quàm ve-
 ra maledictio, vt & suprâ indicatum est. Et hæc-
 nus igitur de benedictione externa.

S E R M O T E R T I V S .

IN Psalmo Sexagesimosexto ita nos
 orare docuit sanctus Dauid: Deus mi-
 fereatur nostri, & benedicat nobis.
 Circa quæ verba etiam paucis osten-
 di, quid sit, & quatenus se extendat benedictio il-
 la Dei. Itémq; quod nō in nudis verbis, sed omni-
 genis beneficiis constet. Quot enim modis homi-
 ni bona obuenire possunt, tot modis etiam Deus
 nobis benedicit. Quatuor autem modis homini
 bona contingunt, in corpore, in rebus externis, in
 anima, & in æterna beatitudine. Itaque etiam be-
 nedictio quadruplex est: quod & superiori ser-
 mone subindicaui. Necessè est autem, vt in his
 benedictionibus à Deo petendis verum ordinem
 seruem

seruemus. Spiritualia & æterna prius quærenda sunt, quàm temporalia & corporalia. Primum *Matt. 6.* (inquit) quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc adiicientur vobis. Nam temporalia & corporalia bona etiam malis dantur, verùm ita, vt in spiritualibus & æternis partem nullam habeant. Id *Gen. 25.* quod in Abraham præostensum fuit, qui filiis concubinarum dedit munera, filio autem suo Isaac reseruauit hæreditatem. Item Abraham ancillæ *Gen. 21.* filium domo eiecit: solum autem Isaac secum retinuit. E diuerso Deus aliquando etiam filiis suis temporalia & corporalia aufert, eos in varias tribulationes coniecit, premit inopia, affligit cruce, variisque morbis & incommodis. Interim tamen spiritualibus & cœlestibus bonis quàm cumulatissimè eos perfundit. Ad quod pulchrè videtur in Lazaro illo mendico, quo nihil miserius erat coram mundo, siue corpus, siue temporalia spectaret. Interim tamen coram Deo tantus, tamque diues erat, vt moriens etiam ab Angelis portaretur in sinum Abraham. Eodem modo & Petrus cum Ioanne adeò nihil temporalium bonorum habebant, vt Petrus audenter diceret, Argentum & aurum non est mihi. Interim tamen bonis spiritualibus ita abundabat, vt diceret, Quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu Christi surge & ambula. Ad eum modum etiam Paulus de se aliisque credentibus dicit: Videmur quasi nihil habentes, & tamen omnia possidentes: quasi egen-tes, sed interim multos locupletantes, &c.

Hæc autem Pauli verba Diuus Augustinus in expositione admodum pulchrè extendit. Quid
dis

fers (inquit) conuersionem tuam ô homo? Quid times, miser, hæc temporalia relinquere, si bonus es? Suo certè tempore ea relinquant oportet, etiam si malus maneat. Si bene & piè viuens ea perdis, en is per seipsam te consolari dignabitur, qui ea tibi abstulit. Si arca tua auro vacua est: at cor tuum plenum est fide, foris pauper es: at intus diues. Thesaurum & diuitias tuas tecum portas, etiam si è naufragio nudus euaderes. Multò autem aliter se res habet cum impiis. Hi enim cum temporalia amittunt, duplex damnum patiuntur. Nã simul & domus, & conscientia eorum, à bonis vacuæ manent. Externè nihil habent, quo inopiam suam subleuent: internè illis deest, in quo requiescant. Et cur hoc? Quia in æstate non collegerunt, aut importarunt eicæ exemplo fornicarum, ad quas eos Salomon remittit. Tunc autem æstatem *Pro: 6.* esse tibi persuadeas, dum sanus es, dũ omnia prosperè tecum aguntur, dum tempus & otium habes, dum diuitem & felicem te sentis. Hic tibi laborandum est, cibique spirituales importandi, vt etiam in hyeme, hoc est, cum aduersa ingruunt, cum morbi corpus occupant, cum vxoꝝ & filij, aliq̃ te necessarij moriuntur, nihilque externa cõsolationis vsquam videtur, &c. à fame securus sis.

At nihil horum cogitant aut agunt mundani. Persuadent enim sibiipsis, semper duraturam æstatem, hoc est, temporalem prosperitatem. Putant enim se iam fœdus pepegisse cum morte & inferno: dicuntq̃, Non veniet super nos malum. Longè aliter agit pius quisque in æstate, hoc est, dum tempus & fortuna arrident: præparat sibi cibos in futur

futuram hyemem, hoc est, tempus aduersitatis. Adit Ecclesiam: audit verbum Dei: orationi incumbit: laudibus Dei insistit: secū cogitat & ruminat, quod è scripturis audit, idq; cordi inscribit, &c. Hoc enim est exemplo fornicarum in æstate importare escas. Quòd si hyems, hoc est, tempus aduersitatis inciderit, statim recurrit ad id, quod importauerat, quod legerat, quod audierat: illic suā inuenit consolationē, & cum alij eum iudicant miserum, & ab omnibus derelictum, ipse internè bonorū spiritualium dulcedine fruitur, &c. Hoc itaque est, quod Paulus de credētib; dicit: *Quasi tristes, semper autem gaudentes, &c.* Non igitur satis est, vt temporalia quæramus: nec satis nobis esse debet, cū ea habemus. Ea enim benedictio nō semper manet. Deus enim temporalia, & dat, & aufert. Id quod in Iob videmus. Spirituaia igitur quæramus, quæ manent, etiam si temporalia pereunt. Hæc Augustinus tot verbis, verum non inanibus, in hunc Psalmum scripsit. Atque hoc id ipsum est, quod in Dauide nunc sequitur:

Illuminet vultum suum super nos.) Hic vides, & etiam Dauid non quancunque benedictionem à Deo petit, verum adiectione huius verbi, non obscure subindicat, qualem benedictionem velit, ne quis suspicetur eum solam benedictionem temporalem desiderasse, vt ipse oblitus spiritualium bonorum ad sola temporalia animum intenderet: id quod Christiano homini minimè omnium competit. Nostra enim spes non in terrenis & visibilibus, sed in spiritualibus, & æternis bonis sita est. Nolite (inquit Christus) thesaurizare super

per terram, thesaurizate autē in cœlis. Spes enim quæ videtur, non est spes. Et Paulus ait, Et quæ videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Vis igitur scire, quibusnam rebus, præter temporalia illa opus habeamus? Ut Deus illuminet vultum suum super nos. Hæc est benedictio illa, qua Deus solos bonos, solos amicos perfundit. Hæc magni nobis æstimari debet. Ad hanc enim ne comparari quidem meretur quicquid est, quod Deus malis dat, quantumvis magnum ac speciosum appareat. Beatum dixerunt populum, cui hæc, hoc est temporalia, adsunt. Quia enim Deus natura bonus est, solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniquos, datque omnibus affluenter & nulli improperat. Imò omne animal implet benedictione. Quin & lumen vultus sui etiam super pecora illuminat: nam & ipsa vident lucem huius mundi. Beati autem mundo corde: nam hi soli Deum videbunt. Et beatus populus, cuius est Dominus Deus eius. Et beati omnes, quos Deus oculo gratiæ suæ respexerit. Hoc quærebat David. Hoc est lumen diuini vultus, ad quod respicere impij non possunt. Tollatur impius (ait Isaias) ne videat gloriam Dei. At dicis: An non habemus lumen naturæ, rationem videlicet & intellectum? Quem admodum David ait: Signatum est super nos lumen vultus tui. Et Paulus etiam de gentilibus & idololâtris: Quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit. Adeo ut etiam lumine naturæ, citra aliquam vltiorem illuminationem, ex ipsa creatura, perque ea quæ

*Rom. 8.**2. Cor. 4.**Psal. 143.**Matt. 5.**Psa. 103.**Mat. 5.**Psal. 143.**Isaie 26.**Psal. 4.**Roma. 1.*

facta sunt inuisibilia Dei, hoc est, ipsius sempiternam virtutem & diuinitatem cognoscere potuissent. Quid igitur necesse est, vltiorem lucem & illuminationem à Deo petere? Ad hoc respōdeo. Certum quidem est, quòd homini in prima creatione lumen quoddam inditum est, & tale quod nulla alia visibilis creatura habet: per quod etiam multò longius videt, quàm alia creatura terrestres. Ceterùm per originale peccatum hoc lumen ad eò tenebris obductum est, indièlque per actualia peccata magis & magis obscuratur, vt admodum paruum sit & penè nihil videat in rebus diuinis. Frequenter enim bonum esse iudicat, quod malum est: & quod malum est, iudicat bonum, quod amarum est, dulce: quod dulce, amarum. Tenebras iudicat esse lucem, & lucem tenebras. Amat & amplectitur, quod malum est, fugit & odit, quod bonum est. Ideo pius homo iuxta hoc lumen, quod ita fallit, aliud lumen quærit, idque desuper: dicitque cum Dauide: Dominus illuminatio mea, & salus mea. Et iterum: Illustra faciem tuam super seruum tuum. Et iterum: Tu illuminas lucernam meam Domine; Deus meus illumina tenebras meas. Et iterum: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Et cū Michea: Cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Et cum Sapiente: Da mihi Domine sedium tuarum a sinistra sapientiam, vt mecum sit, & mecum laboret, &c. Hoc lumen etiam Dauid hìc petit, cùm dicit, Illuminet Deus vultum suum super nos. Quòd autem non simpliciter dicit, Deus det nobis lumen suum, aut illuminet nos; sed, Illuminet vultum

Isaie 5

Psal. 26

Psal. 30

Psal. 17

Psal. 11

Mich. 7

Sapient. 7

vultum

vultum suum super nos; non intelligendum est, quasi facies aut vultus Dei non semper luceat, aut quòd orationibus nostris hoc efficere possimus. Nequaquam. Non oramus pro Deo, sed pro nobis, nec dicimus, Domine illumina vultum tuum: sed addimus, Super nos: vt sit sensus huius verbi, Dominus illustret nos vultu suo, splendorque lucis suæ: faciémque suam ad nos vertat, vt & nos per splendorem vultus sui illuminemur. Quemadmodum enim sol cùm in ortu suo radios suos diffundit, etiam nos illuminat, vt videamus, qui prius in nocte & meris tenebris eramus: ita & diuinus ille splendor & lumen vultus Dei nos illuminat. Quandiu enim nihil, nisi naturæ lumē habemus, certò in tenebris ambulamus: somnia & opiniones nostras sequimur, non veritatem: contendimus esse, quod nō est: erramus tum vel maximè, cùm recta via nos incedere putamus. Ratio enim nostra, vbi nimium ei tribuimus, sæpe nos abducit à regia via in magnos & pudendos errores, quemadmodum in plerisque doctissimis viris Ecclesia Catholica ante nos vidit, & nos etiam nunc videmus. Hos enim nihil aliud fefellit, quàm quòd rationi, propriaque imaginationi plus crediderunt, quàm verbo Dei. Vbi autem lux illa diuina desuper infunditur, illic videt homo, quod prius non videbat: imò videt rationem suam, si sola sit, in rebus diuinis meras tenebras esse. Hic cogimur dicere, quod paganus ille dicebat, Hoc tantùm scio, quod nescio. Quin & Paulus, etiam post perceptam lucem illam diuinam, nihil se arbitrabatur scire, nisi le-

1. Cor. 2.

sum crucifixum. Imò si lumen illud cœleste desideras, necesse est, vt lumini rationis tuæ diffidas:

- 1. Cor. 3.* Qui vult (inquit) sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens. Et quid multis opus est? Qui lumen illud cœleste desiderat, is rationem & intellectum suū captiuare studeat in obsequium Christi. Ratio enim nostra in diuinis se sola nihil agit, nisi lumen vultus Dei infundatur desuper. Illuminet (inquit) vultum suum super nos. Quod est autem lumen illud vultus Domini (nam hoc solum quærit & petit Dauid) nisi Christus Iesus Dominus noster, quem Paulus nominat splendorem gloriæ Dei, & figuram substantiæ eius, & qui candor est lucis æternæ, speculū inque sine macula?
- Ioan. 1.* Hæc est vera illa lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vnde & de se ipso dixit: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Et iterum: Qui videt me, videt & patrem meum. De hoc lumine etiam Prophetæ vaticinati sunt. Sic enim in Malachia legimus: Vobis autem timentibus Deum, orietur sol iustitiæ. Et in
- Isaia 9.* Isaia: Habitatibus in regione vmbre mortis, lux orta est eis. Et in Dauide: Domine in lumine vultus tui ambulabunt. Et iterum, Da mihi intellectū & scrutabor legem tuam, & exquiram eam semper. Quòd si quæras, ob quã causam Christus lumen dicatur, & quomodo illuminet: responsio in promptu est, quòd per Spiritum sanctum hoc facit. Ipse inquit docebit vos omnia. Et iterum: Ipse me clarificabit, testimoniū inque perhibebit de me. Pro hoc lumine Dauid etiam in alio loco suspi

suspirat. Spiritum sanctum (inquit) tuum ne auferas à me. Hoc igitur lumen vultus Dei, nempe gratiam & illuminationem per Christum, David hic petit. An non autem tibi videtur, quòd etiam hæc oratio hoc tempore necessaria sit? Quid enim sumus, quid scimus? Quid possumus, citra gratiã & illuminationem Spiritus sancti? Illuminet igitur piissimus Deus hunc vultum, aut potius faciem suam super nos, (quæ Christus est) vel ipso teste, cum dicit, Qui videt me, videt & Patrem meum. Cæterum quòd in fine reperitur verbum illud, Et misereatur nostri: in Hebræo quidẽ (vt & suprã dixi) nõ habetur: nõ tamẽ temere & sine causa in translatione nostra adiũctum est. Non enim ex meritis nostris, sed ex sola gratia est, quòd Deus nobis remittit peccata, quòd benedixit, quòd lumen vultus sui nobis manifestat in Christo: Omnia hæc soli gratiæ Dei ascribenda sunt. Et ob eam causam tam in exordio, quàm in fine huius primi versus, misericordiæ Dei mentio fit. Faxit Deus, vt ab eadem nunquàm excidamus, Amen.

Psal. 50.
Ioan. 14.

S E R M O Q U A R T V S .

DRimum huius Psalmi versiculũ, præcedentibus tribus sermonibus utcumque explicauĩ, causam assignando, cur David primò omnium misericordiam petat, & petere doceat: deinde quid sibi velit eo verbo, quo dicit, Deus benedicat nobis: postremò, quid etiam tertium verbum in se contineat, quo dicit illuminet vultum suum super nos. Duo

bus enim modis verbum hoc intelligi potest: Primum vt sit sensus; Illuminet vultum suū super nos, hoc est, aperiat nobis oculos, mentemq; nostram illustret, vt videamus imaginem eius in nobis, quasi diceret; Domine impressisti nobis vultum tuum: fecisti nos ad imaginem tuam: quæ tamē in multis hominibus per peccatum obtusata est. Pauci etiam sunt, qui hanc Dei imaginem in seipīs agnoscant. Indignum autem est, vt tua imago in tenebris delitescat, vt nec videri nec agnoscī possit. Itaque ō Domine Deus, emitte super nos radiū sapiētīæ tuæ, depelle à nobis tenebras nostras, vt imago tua in nobis fulgeat, vt agnoscamus nos ad imaginem tuam factos. Tu enim es, qui illuminas lucernas nostras. O Deus noster illumina tenebras nostras. Si imago tua (quod ingenuè fatemur) in nobis deturpata est, vt eam non exprimamus; quemadmodum probos, & minime degeneres filios decet; tu eam per gratiā & Spiritum tuum restituere digneris, &c. In hunc modum Diuus Augustinus verbum hoc intellexit, & exposuit, & quidem satis piē: quanquam, vt præcedenti sermone dixi, ab aliis intelligatur de lumine illo, quod illuminat omnem hominē per aduentum suum in hunc mundum. At dicet quispiam: Quid nobis hoc lumine opus est? An nō sol externus hoc præstat, vt omnia videamus? An non acutum cernit homo? quid enim tam abstrusum, tam subtile in rebus externis, quod non indagauerit, & inuenerit ratio humana? Eaque indies noua & nunquam visa in lucem profert tanto acumine & subtilitate, vt nemo satis mirari possit

Psal. 17

Ioan. 1.

fit tantum lucis rationi humanæ inditum esse. Quid igitur opus est, aliud lumen è cœlis quærere? Audi quid Dauid vltèrius dicat:

Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.) Ad hoc (inquiam) egemus lumine vultus Dei, vt & via & salutare Dei in omni terra, & in omnibus gentibus cognoscantur. Terra enim extra cognitionem Dei plena est tenebris & cæcitate. Et cū Dauid hæc diceret, Deus

Psal. 75

in sola Iudæa, & apud Iudæos notus erat. Cæterū pio homini satis non erat, quòd ipse cū populo suo viam & salutare Dei videbant & cognoscebant: sed optabat & orabat, vt eadē etiam omnes homines in omni terra viderent & cognoscerent. Atq; hic vides, quàm multo aliter affectus fuerit sanctus Dauid, quàm nūc nostri Iudæi, sunt, qui sibi solis Deū vendicant, nobis inuidēt & indignos putāt, vt cū ipsis viam & salutare Dei cognoscamus: malūntq; perire, quàm nos in cōmunionem tantorū bonorum recipere: datāq; opera extra viā currunt, ne nos viæ comites habere cogantur: malunt deniq; oculos claudere, vt salutare Dei nō videant, quàm pati vt nos ea gratia fruamur. At nō sic agit pius Dauid: imò orat & petit, vt via & salutare Dei vbiq; & ab omnibus etiam gentibus cognoscantur: id quòd certò piæ mentis iudiciū est, quē admodū & aliis inuidere salutem, maxime impietatis nota est. Nec te moueat, quòd hic idē Dauid, aliq; Prophetæ, & pij homines, aliquando cōtra gentes orasse leguntur, vt exterminarentur & perirēt. Sic Dauid alicubi orat: Effunde irā tuā in gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ no-

Psal. 78.

Iudi. 9. men tuum non inuocauerunt. A de eundem modū orabat & sancta illa Iudith contra Holophernem & Assyrios. Erige Domine brachium tuum, sicut ab initio, & allide virtutem illorum, in virtute tua cadat virtus eorum in iracundia tua, &c. Similia his multa inuenies in Scriptura sacra: quæ tamen vt dixi, te mouere nõ debent, Non enim sancti ex vindictæ cupiditate sic orarunt, sed vt blasphemis impiisque factis eorum finis imponeretur: quando quidem ipsi in animum non inducerent à talibus desistere. Hic autem Dauid longè aliter orat, nempe, vt etiam gentes Deum, salutareque eius cognoscant, ad suam ipsorum salutē.

Videamus igitur, quænam sit Dei via, & quod salutare eius. Nemo enim dubitare potest, quin magnum quid in his duobus situm sit, quando quidem Dauid ea de causa lumen è cælo petit, vt mundus hæc cognoscere possit: Et reuera sic est. Nam mundus cum omni ratione sua neutrum ex his vel videre, vel indagare potest. Nescierunt, (inquit *Psal. 81.* Dauid) non intellexerunt, in tenebris ambulant, Obserua autem, quòd hic metaphora illa vtitur: quæ admodum frequens est in Scripturis, vt per viam intelligatur certum cuiusque consilium, & propositum hoc vel illud faciendi, sic vel sic viuendi, in hoc vel illo perseuerandi. Quicquid igitur homo ita apud se cogitat, proponit, agit, perficit, via eius dicitur in Scripturis: hinc nimirum similitudine sumpta, quòd sicut quis viam ingressus, quæ sibi bona videretur, & quæ id, quod quærit, se adepturum sperat, constanter pergit, nec facile se auocari patitur, donec ad locum destinatum veniat:

niat: ita & homo quicquid apud se cogitat, proponit, pro bono ducit, hoc exequitur, illucque omnes suos cogitatus, verba & opera dirigit: nec cessat, aut auelli se patitur, donec quod querit, consequatur. Et quemadmodum super terram peregrinantibus multae viae occurrunt, quarum haec quidem lata & spatiosa, illa autem angusta est, nec ad vnum locum omnes tendunt: ita & variae dissimilesque sunt hominum cogitationes, proposita, consilia, verba, & opera. Habent enim impij viam suam, in qua ambulant, quae nihil aliud est, quam eorum cogitationes, consilia, proposita, conatus, verba, & opera, quibus occupantur. Atque haec est via impiorum, de qua David, Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra derisorum non sedit. Et in fine Psalmi: Iter impiorum peribit, hoc est, Et vita eorum, & quicquid agunt aut instituunt, in interitum ibit. De hac via peccatorum passim fit mentio in scripturis. Sic enim & David in alio loco dicit: Contritio & infelicitas in viis eorum. Et Hieremias: Quam vilis facta est iterans vias tuas! Et sapiens in persona impiorum: Lassati sumus in via iniquitatis. Deinde etiam impij habent vias suas, hoc est, consilia, cogitationes, conatus, verba & opera, verum longe ab impiorum consiliis & operibus diuersa. Impiorum enim viam nominat Scriptura viam iniquitatis, & viam mortis: piorum autem via, dicitur via mandatorum Dei, via vitae, via iustitiae, via veritatis. De haec piorum via in Dauide multa legimus: ut cum dicit, Beati immaculati in via, qui ambulant

Psalm. 1.

Psalm. 13.
Hier. 2.

Sapient. 5.

Psalm. 118.

Ibidem.

Psal. 1. in lege Domini. Et iterum: Nouit Dominus viam iustorum. hoc est, sicut ipsos nouit & fouet, ita & omnis eorum vita & actiones illi placent. Præterea in Scripturâ sacra etiam legimus de viis Domini, quæ nihil aliud sunt, quàm ipsius propositum, ipsius consilia, delecta, cogitationes &

Isa. 55.

Eze. 18.

Psal. 24.

opera. Sic in Isaiâ dicit: Non sunt viæ meæ viæ vestræ, &c. Et Ezechielè: An non sunt æquæ viæ meæ, & non magis viæ vestræ prauæ sunt? Et in

Dauide: Omnes viæ Domini misericordia & veritas. In hunc modum etiam hic per viam Domini nihil aliud intelligere debemus, quàm ipsius voluntatem, beneplacitum, præcepta, consilia, & opera. Sensus igitur verbi huius est; O Domine Deus, quia multæ viæ in mundo sunt: (habent enim impij viam suam, quæ tamen nihil est, quàm tenebræ & non lux: habent pij viam suam: habent hæretici vias suas: habent auari, ambitiosi, luxuriosi, vias suas: & vt semel omnia dicam, habent omnes homines suas proprias vias, consilia, adinventiones, & cui libet videtur sua via optima & certissima esse, cum tamen nulli eorum

tudò se quis committere possit.) tu itaque illumina vultum tuum super nos, vt cognoscamus viam tuam, quæ ducit ad te, viam quam nos ambulare iussisti: vt non eamus per vias tenebrosas peccatorum, quæ ducunt ad perditionem. Cæterum quæ sit certissima illa via Dei, ex Euangelio discimus, vbi Christus ait: Ego sum via veritas & vita: Nemo venit ad patrem nisi per me. Itemq;: Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur. In hac via non corporalibus, sed spiritualibus gressibus,

Prou. 4.

Ioan. 14.

Ioan. 10.

nos

nos incedere oportet, fide scilicet in Deum, & charitate in proximum. Hæc est via Domini, am- *Isa. 30.*
 bulate in ea, dicit Isaias. Tunc itaque cognosci-
 mus viam Domini, cum Deus secundum bonita-
 tem suam, nos dirigit in veritate sua: hoc est, cum
 in fide incedimus, ex fide vivimus, vitam Deo di-
 gnâ agimus, omnia ex sincera fide citra omnem
 simulationem facimus, & in omnibus cogitatio-
 nibus, consiliis, conatibus, operibus, nihil aliud
 quam Deum quærimus. Hoc est cognoscere
 viam Domini. Hoc petit David, nec pro se tan-
 tum, sed pro omnibus hominibus: O Domine
 (inquit) da lumen tuum, ut videamus, quod om-
 nes viæ nostræ nihil sunt, imò ducunt ad mor-
 tem. Da ut cognoscamus tuam viam, & in ea am-
 bulemus, ut te tuamque voluntatem cognosca-
 mus, & amplectamur, & impleamus: tuæ inspira-
 tioni, consilio, verbo locum demus, & non inspi-
 rationi Dæmonum, mundi, & carnis, ut co- *1. Cor. 15.*
 gnoscamus viam tuam in terra, quemadmo-
 dum cognoscitur in cœlis, ubi tu solus es omnia
 in omnibus. Hoc igitur unum est, quod David
 in hoc versiculo petit, & petere nos docet. Alte-
 rum est, quod statim subnectit, In omnibus
 gentibus salutare tuum. Hoc autem idem est cum
 eo, quod præcedit: verum aliquantò expressius
 rem ipsam explicat. Christus enim & via & salus
 nostra est, hinc Simeon ille Evangelicus ipsura in
 vlnis suis gestans, Viderunt (inquit) oculi mei *Luc. 2.*
 salutare tuum. Et Deus ipse, Posui te in lucem *Isa. 49.*
 gentium, ut sis salus mea usque ad extremam
 terræ. Qui igitur viam Domini cognoscere cupit,
 Chri

Christum apprehendat. Qui enim Christum non cognoscit, is nec salutem, nec viam ad Deum videt. Ideo David vtrunque connectit, petitq; ut hæc via & salus Dei, non in terra solum, sed in omnibus gentibus cognoscatur. Vbi iterum videmus veram charitatem, imò latitudinem charitatis, quæ se extendit ad omnes homines, in omnes fines terræ. Ipsi quidem Davidi & via & salutare Dei manifestata fuerant: verum propria salute non contentus, optabat ut alij quoque homines hoc ipsum, quod ipse viderat, videre possent. Et quid melius magisque necessarium etiam nos optare petere & orare possemus, quam ut omnes homines viam & salutare Dei cognoscerent? Per hoc enim nobis vnde quaque consultum, omniaque sublata essent, quæ nos hactenus erga inuicem exacerbauerunt, & tantum nos in mutuas cædes incitarunt. Non enim aliam video causam huius tantæ tamque diutinæ inter nos dissensionis & discordiæ, quam quod non omnes cognoscimus viam & salutare Dei. Nemo quidem non videtur sibi & viam, & salutare Dei egregiè cognoscere: plerunque autem nos ipsos fallimus. Si enim omnes viam Domini cognosceremus, non tantum impietatis, iniustitiæ & turpitudinis, imò nihil eorum de quibus Paulus Gal. 5. & 2. Timot. 3. conspiceretur. Quod si etiam omnes homines salutare Dei, hoc est, Christum agnoscerent, non tot erroribus, superstitionibus, abusibus sordidatam videremus Ecclesiam: Imò si omnes Christum agnoscerent, nullus iam vel Iudæus vel hæreticus esset, sed vnum ouile & vnus pastor. Itémque vnus

Domi

Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus, *Ephē. 4.*
 & Pater omnium, qui esset super omnes, & per om-
 nia, & in omnibus nobis. An non autem Eccle-
 sia optimè consultum eisset, si hæc nostro tempo-
 re contingerent? Homines, quidem suis consiliis
 hoc nunquàm efficient. Eò fortius igitur cū Da-
 uide clamemus, Deus illuminet vultum suum su-
 per nos, & misereatur nostri: vt cognoscamus in
 terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare
 tuum. Hæc oratio ad reformandam & repurgan-
 dam Ecclesiam non nihil efficere posset, &c.

S E R M O Q V I N T V S .

Irca secundum Psalmi sexagesimi-
 sexti versum, præter ea, quæ annota-
 ui, etiam hoc obseruandum est, quòd
 in eo versu personam mutat. Cùm
 enim in exordio Psalmi, quasi cum aliis de Deo
 in tertia persona loqui cœpisset: Deus (inquit)
 misereatur nostri: nunc in hoc versu ad Deum
 conuersus cum ipso in secunda persona, quasi co-
 ram positus, ipsùmque præsentem videns, loqui
 tur. O Domine (inquit) da vt cognoscamus viam
 tuam in terra, &c. Atq; hæc mutatio personæ val-
 de frequens est in Psalmis propter affectus, desi-
 deria & commotiones, quas Spiritus sanctus in
 cordibus fidelium excitat: quemadmodum etiam
 in nobis ipsis experimur. Cùm enim de Deo cogi-
 tamus, loquimur, audimus, aut legimus, cōtinere
 nos non possumus, quin vel cogitemus vel dica-
 mus, O Domine, quàm bonus es sperātibus in te!

Quàm suavis est Spiritus tuus, his qui diligunt te!

Quis

Thre. 3.
Sap. 12.

Psal. 8.
2. Re. 7.

Quis tibi non credat, te que amet timeatq;? Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia reputas eum? Quis sum ego, & domus patris mei, quod mihi tanta polliceris? Hæc est personæ mutatio. Nec quisquam pius est, qui hoc nõ in seipso experiatur. Hoc ipsum etiam hîc videmus in Davide. Totus hic Psalmus spirat devotionem, bonos affectus, & commotiones internas. Non igitur mirum, quod David nunc aliis de Deo prædicat statim autem, quasi aliunde rediens, cum Deo ipso loquatur. Certissimũ enim indicium est, quod non ex frigido corde de Deo locutus, quemadmodum nos facimus, qui ipsi Psalmos & cantamus & legimus, sed plerunque sine fervore spiritus & devotione, imò cum tædio & fastidio. Davidis autem verba ex magno fervore spiritus procedebant, nihilq; aliud præseferbant, nisi devotionem & ardorem animi. Quemadmodum de Deo externè loquebatur, ita & in corde sentiebat. Atque hoc demum est Psalmos cum fructu canere. Hoc cui datum est, nõ mirabitur Davidem toties personam mutasse: quin potius & ipse similia faciet. Verùm de his satis. Nam & residua huius Psalmi verba discutienda nobis sunt. Audiimus igitur, quam ob causam David ante omnia hoc optauerit, vt Deus nostri misereatur, nõsq; benedicat, & illuminet: nempe vt cognoscatur via & salutare eius: idq; nõ in vno loco, aut vno populo, sed in omni terra omnibusq; gentibus. Nullũ autem ex his verbis frustra positum putemus. Primò enim, quod tam aperte loquitur de via Dei, eiusq; salutari, innuere voluit se ho

se hominum vias, & salutem, vel auxilium non magnificere. Idem enim est, ac si dixisset, Custodi nos Domine, ne unquam in viis hominum ambulemus, aut in salute eorum confidamus. Nam via eorum sunt tenebræ & lubricum, & salus eorum vana. Aegyptus enim homo, & non Deus: & equi eorum caro, & non spiritus. Nec est, quod quisquam confidat etiam in principibus, aut filiis hominum, in quibus nulla est salus. Exibit enim spiritus illorum & reuertetur in terram suam: peribuntque vna die omnes cogitationes eorum. Da igitur Domine Deus gratiam, benedictionem & lumen, ut tuam viam & salutare tuum cognoscamus. Cæterum via Dei est, qua & ipse venit ad nos, & nos ad ipsum. Et quæ est illa via, qua Deus venit ad nos? Omnes viæ eius (dicit David) misericordia & veritas. Per hanc viam Deus venit ad nos. Per hæc media nobiscum agit. Quicquid enim nobis promisit, aut benefacit, non aliunde procedit, quam quod ex natura bonus est, suamque nobis bonam promisit. Per eandem hanc viam etiam ad Deum nobis redeundum est, videlicet ut per fidem & eius misericordiam & veritatem agnoscamus & apprehendamus: per spem in eadem eius misericordia & veritate confidamus: per charitatem autem ipsum super misericordia & veritate eius laudemus & diligamus. Ut cognoscamus in terra viam tuam. Cæterum via hæc Domini nusquam melius videtur, quam in Christo. In ipso enim misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. Per ipsum apparuit nobis gratia Dei. In ipso etiam sunt omnes promissiones Dei, Amen

Psal. 34.

Psal. 59.

Isa. 31.

Psal. 14.

Psal. 24.

Psal. 84.

Tit. 2.

2. Cor. 1.

& Etiam

& Etiam: Deinde etiam ipsum salutare Dei nihil aliud est, quam Christus ipse. Per ipsum enim solum nos ducit ad salutem. Et ob eam causam etiam ubique in Scripturis nominatur solus vel salutare Dei. Huc pertinet, quod Simeon dixit: Nunc dimittis Domine seruum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Et Isaias: Videbit omnis caro salutare Dei. Et iterum: Exultabimus in salutari tuo. Et Deus ipse: Salus mea non morabitur. Isaia 46. Et iterum: Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. Et Dauid: Redde mihi lætitiā salutaris tui. hoc est, exhilara me per Christum filium tuum mihi promissum & reuelatum. Plura ad hanc rem pertinentia ex Scripturis possem adducere, in quibus Christus salutare, vel salus Dei nominatur. Hinc & Dauid hinc orat, ut via & salutare Dei, hoc est, ipsius misericordia & veritas per Christum nobis ostendatur, & inter omnes gentes & in omni terra cognoscatur. At dicet hic quispiam, Ecquid tantopere refert viam & salutare Dei, ab omnibus gentibus, & in omni terra cognosci? aut quid utilitatis inde consequitur mundus? Audi sequentia.

Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes. Latentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.) Sensus verborum est, Si via & salus tua ubiq; cognosceretur, fieri non posset, quin omnes nomen sanctum tuum magnificarent, omnesque gentes gaudio perfunderentur, propterea quod iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Ob
eam

eam causam summis votis exopto, vt omnes homines vbiq; terrarum, viam & salutare tuum cognoscant. Quod tamen fieri nō potest, nisi tua misericordia, benedictio, & illuminatio vultus tui præcedant, & viam ad hoc præparent. Atque hinc vides, quàm pulchrè Dauid seipsum magis ac magis declaret, & quid finaliter etiam quærat. Perierat lumen vultus Dei in eum finem, vt omnibus hominibus nota fieret via & salutare Dei: verum non in hoc consistit, ne quis putaret solam eum cognitionem exoptare: quemadmodum & Pseudochristiani nūc faciūt, q̄ de sola & nuda cognitione Dei, aut Christi, sibi placet omnia salua sibi esse iudicāt, seq̄ perfectos Christianos esse autumāt, si Euāgelium legere, de Christo loqui, aliisque viam salutis monstrare sciant: hic sibi ipsis persuadentes, imò seipsum miserè decipientes, quasi nulli vnquam fuerint, qui perfectiorem & absolutiorem Dei & Christi cognitionem habuerint: interim ne semel quidem cogitantes, non satis esse viam rectam cognitam habere, nisi per eandem incedamus, & salute per Christum nobis oblata rectè utamur. Duo hæc paucissimi huius temporis attendunt, sola & nuda cognitione & fide contenti. Atqui certissimè errant. Sanctus enim Dauid non tantum cognitionem, verum etiam fructus diuinæ cognitionis & fidei exoptat, & quærit. Et qui sunt illi fructus? Confessio & gaudium. Hoc (inquit) videre cuperè, vt omnes homines ex fide & cognitione tua, ô Deus, nomen tuum sanctificarent, te colerent, te glorificarent, te diligerent, & amarent, sibi ex animo ferrent in vera & omnimoda obe

dientia, seque in te solo, præceptisq; tuis oblecta-
 rent. Hinc enim nihil nõ boni sequeretur. Sic etiã
 in terra positi regnum tuum videre, habere, possi-
 dere possemus. Sic denique nihil honorum nobis
 defuturum esset. Cæterum fieri nõ potest, vt te ex
 animo glorificemus, & in te solo gaudeamus, nisi
 prius cognouerimus viã & salutare tuum, hoc est,
 misericordiam & veritatem tuam, in Christo no-
 bis ostensam. Ad quod tamen pertingere non pos-
 sumus, nisi diuino lumine tuo desuper illustrati
 fuerimus. Huius autem capaces non sumus, quã-
 diu in peccatis manserimus. Idcirco primò omniũ
 gratiam & misericordiã, deinde benedictionem
 tuã, postremò lumen vultus tui à te precatus sum:
 simulque ostendi, ad quid huius luminis indigea-
 mus & quales fructus inde cuperem exoriri. Deus
 misereatur nostri, & benedicat nobis. Illuminet
 vultum suum super nos, & misereatur nostri. Vt
 cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gen-
 tibus salutare tuum. Tunc enim confitebuntur ti-
 bi populi Deus: confitebuntur, inquam, tibi popu-
 li omnes. Tũ lætabũtur & exultabũt gentes, &c.
 Ex his, vt opinor, nemo non videre potest, quã-
 pulchrè David seipsum declarat, quãmq; concin-
 nè & in vero ordine verba sua inuicem cõnectat,
 vt reuera melius ordinari nõ potuerint. Iam quẽ-
 admodum veteres illi orare cogebantur & orabãt
 pro gratia, benedictione, & illuminatione, quæ in
 futurum illis promittebatur per Christum effun-
 denda: ita nobis eo tempore natis, quo iandudum
 ea gratia, & benedictio, & lumen illud diuinum
 mundo innotuerunt, faciendum est. Nullo enim
 non

non die legimus & audimus Euangelium Christi, quod nobis apertissimè & viam & salutare Dei ostendit. Restat igitur vt eisdem rectè vtamur. Tunc autem rectè vtimur lumine, via, & salutarri Dei, cum etiam in nobis exerimus fructus illos, quos David hîc recenset, cum dicit: Confiteantur tibi populi Deus, &c. Latentur & exultent gentes, &c. Si cognouisti viam & salutare Dei, vide vt confessio sequatur: confessio, inquam, peccatorum, & confessio diuinæ laudis. Hic primus fructus est fidei & cognitionis Dei, qui si in te non apparet, nondum verè cognouisti viam & salutare Dei. Si enim verè cognouisses, non erubesceres malum tuum confiteri, nec cessares laudare bonitatem Dei. Imò si perfectè cognoueris vias tuas, facilè videbis & te, & omnia tua nihileffe, eoque promptius ad solum Deum glorificandum confurges. Alioqui semper tibi ipsi placebis de tua ratione, viribus & operibus, eoque minus Deo gloriam sibi vni debitam dabis. Itaque David non solùm prædixit, veram Dei cognitionem in omnibus confessionem & gaudium excitaturam, verùm insuper orauit & optauit, vt id ipsum quàm primum fieret, idque in omni terra, & apud omnes gentes. Sed quænam est illa confessio, quam David tantopere in omnibus hominibus videre & audire cupit? Profecto nihil aliud, quàm sanctificatio nominis Domini, quam Christus & nos petere iussit, in precatone illa, quam discipulis suis præscripsit. Sic (inquit) orabitis, Pater noster qui es in cælis. Sanctificetur nomen tuum. &c. Ea, inquam, confes-

Matth. 6.

- sio est, de qua Dauid loquitur, cùm dicit: *Cantate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra. Cántate Domino, & benedicite nomini eius: annútiare de die in diem salutare eius. Et iterum:*
- Psal. 95.* *Laudate Dominum omnes gētes: laudate eum omnes populi. At dicit quis: Hoc quidē facilè peragitur, nec magno labore indiget. Hoc quidem facile tibi concesserim, frater, si Deus nudis verbis cōtentari vellet. Longè autem aliter res se habet. Multa enim ad hoc requiruntur, vt nomen Dei verè sanctificetur, ipsique vera laus tribuatur. Vera enim laus Dei à confessione peccatorum incipere debet. Huius si exemplum quæris, audi Dauidem in alio Psalmo: Non nobis (inquit) Domine, sed nomini tuo da gloriam. In hoc vno verbo duplicem habes confessionem. Primùm enim peccata nostra confitetur, cùm dicit, Non nobis Domine adscribatur gloria: deinde laudem Dei confitetur, cùm dicit, Nomini tuo da gloriã. Hoc idem & aliquantò clarius, in aliis Psalmis videre licet: vt cùm dicit, Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Et híc quidem præponit laudem Dei. Cæterùm vt eam bonitatem Dei perfectius laudare possit, statim addit: Peccauius cū patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus, &c. Consimile exemplum habemus & in Daniele: Tibi (inquit) Domine iustitia, nobis autem confusio faciei nostræ, quia recessimus à te, & non audiuius vocem tuam, &c. Hoc cupiebat Dauid videre & audire, vt omnes gentes simul & peccata sua, & laudem gloriãque Dei confiterentur. deò confessionis verbum*

verbum bis repetit: Confiteantur (inquit) tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. Domine da lumen tuum, ostēde viam & salutare tuum: imò quandoquidem omnia hæc iandudum dedisti, da vteisdē bene vtamur, vt te omnes perfectè laudemus, colamus, tibi soli seruiamus, tibi omnia bona accepto feramus: ante omnia autem nosipfos perfectè cognoscamus: in summa vt te vnum & solum magni æstimemus, nobis autem ex corde displiceamus. An non autem pia hæc & verè necessaria oratio esset, cū semper, tum maxime hoc tempore, quo nihil minus, quàm veros illos fructus fidei, diuinæque cognitionis attendimus? An non aperta nobis esset via ad pacem, concordiam & reformationem Ecclesiæ restaurandā, si omnes & singuli, pro suo quisque statu & conditione, errores, peccata, miseriam, cæcitatem, superstitiones, abusus, vitamq; nihil minus quàm Christo dignam, agnoscere, confiteri & damnare in animum duceremus? An non verè beata & angelica vita esset, si omnes vno ore Deum super misericordia & veritate sua glorificaremus, vt Paulus monet? Reuera enim nihil hætenus obstitit, omnemque Ecclesiæ pacem concordiam & reformationem impediuit, quàm quod nemo errores, peccata, miseriam, cæcitatem, superstitiones, abusus, & impiam vitam suam agnoscere & confiteri voluit. Tātū enim quid aliis desit, cōsideramus, atq; adeò plerunq; festucam in oculis aliorum videmus, ipsi trabem in oculo nostro non attendentes. Quomodo autem Deo placere potest, si ore ipsum laudes, interim miseriam tuā nō agnoscens?

Roma. 15.

Luca 8.

Roma. 3.

Planè erras, si hoc credis. Si autem Deum verè laudare & glorificare cupis, non erubescas confiteri peccatum tuum. Quò enim minus de te sentis, eò maiorem gloriam Deo tribuis. Solius enim Dei gloria est, quòd errare non potest, mentiri & fallere nescit, nihil iniustum agit, imò quòd solus iustus, sanctus & verax est. Hic honor soli Deo competit. De nobis ipsi longè aliter sentiendum: imò aperte nos confiteri oportet, quòd in multis errare, fallere, mentiri, & quòd malum est facere possumus: nec tantùm possumus, sed indies malum facimus. Confiteantur igitur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes. Da gratiam, vt omnes & singuli, cuiuscunq; status & conditionis sumus, nos ipsos errorésq; & peccata nostra agnoscamus, tibi que vni omnem gloriam adscribamus, &c. Hæc esset regia via ad veram laudem Dei, si nos ipsos peccatores & miseros agnosceremus. Nec parum etiam facere posset ad concordiam & reformationem Ecclesiæ. Quàm diu enim quisque sibi ipsi placet, & errores peccatâque sua erubescit confiteri, imò eadem nititur excusare, nulla spes erit vel concordia vel reformationis, sed nec ad perfectam vniformémque Dei laudem peruenire poterimus. Eò fortius & feruentius à Deo petendum, quòd ex nobis non habemus.

S E R M O S E X T V S.

Vdiuimus suprâ in prioribus huius Psalmi sexagesimisextiversibus, quàm feruenter sanctus Dauid optet & oret, vt omnes homines, omnes gentes, in omni terra, viam & salutare Dei agnoscant: obq; eam

eam causam summè admoneat Deum, vt dissimulatis peccatis nostris, dignetur misericorditer nobiscum agere, nos benedicere, vultúmque suum super nos illuminare: simul subindicás pius ille Dauid, quid in hoc quærat, & inde speret. Vult enim dicere: Domine Deus, video nihil aliud nobis deesse, omniáque bona impedire, quàm quod nimium nobis ipsis tribuimus, propriæ rationi plus credimus, quàm verbo tuo, nósque ipsos, tuo regimini diffidentes, regere & dirigere volumus. Da igitur lumen gratiæ tuæ, vt viam tuam & salutare tuum cognoscamus: imò vt omnes populi non sibi, non suæ prudentiæ, non suis viribus, aut iustitiæ, sed vni tibi gloriam dent, tuam viam pro certa & vnica, tuúmque salutare pro vera & indubitata salute teneant, omnémque fiduciam non in seipsis, sed in te ponant, &c. Hoc sibi vult Dauid, hoc quærit, nec immeritò. Reuera enim iam inde à principio conditi hominis in hunc vsque diem, summum nobis damnum intulit, & etiam nunc infert, quòd non in omnibus Deo gloriam cedimus, sed plus æquo nobis ipsis tribuimus. Hoc ipsum enim primum hominem è Paradiso eiecit. Hoc ipsum gentes in tam varios errores horrendaque peccata coniecit, Hoc ipsum Iudæos ex filiis Dei, meros hypocritas, Deo abominabiles fecit. Hoc ipsum etiam in Ecclesia tot sectas & hæreses excitauit, & adhuc excitat. Si primi parentes nostri hanc Deo gloriam dedissent, quòd quæ ipsis comminatus fuerat, certò euentura essent, nunquam serpenti cōtrariū persuadēti credidissent, atque ad eum nec in hanc miseriam incidissent.

Gene. 3.

Roma. I.

Gene. 3.

Rom. I.

Cùm autem serpenti plus crederent, quàm Deo, propriáque ratione sedulò sibiipsis persuaderent, vetitum illum cibum non posse tantum damnum inferre, præceptum Dei transgrediétes, ac minas eius paruiquentes, statim in seipsis senserunt, quod prius ignorabant, etiam antequam Deus iudicio suo eos premeret. Hoc idem in gentibus videre licet. Si enim Deum, quem, ex creaturis nosse poterant, vt Deum glorificassent, legique naturæ hominis insitæ obtemperassent, nõ in tot errores & peccata incidissent, nec ita in reprobum sensum dati essent. Quia autem propriam rationem sequebantur, & quilibet contempto Deo & lege naturæ, suo sensui & capiti innitebantur, in non numerãdos errores, maximáq; vitia corruerunt. Adeundem modum si Iudæi in eo perstitissent, quod Deus ipsis per Moysen denũtiauerat, nempe quòd verbo suo nihil vel addere, vel minuere, & ab eodem nec ad dexteram, nec ad sinistram declinare deberent: nunquam in tantam Dei indignationem incidissent. Quia autem non perstititerunt, cultum & religionem ipsis à Deo præscriptam fastidientes ac magis gentilium ritus probantes, cœperunt gentiles cultus immiscere cultui diuino: ob quam rem Deus palàm testabatur, & ipsos & cultus eorum sibi nequaquam placere, sed abominationem esse, donec tandem ipsos ex toto abiiceret, & in interitum daret. Similia videmus etiam apud nos. Si enim Christiani nos Deo gloriã dantes, & intellectũ propriũq; iudiciũ, in obsequium Dei captiuantes, in doctrina Christi & Apostolorũ simplici animo p̄st̄issemus, nunquam

quam

quàm Diabolus tantum malorum in Ecclesia excitare potuisset. Quia autem plerique suo sensu nimium credentes, propriæq; rationis subtilitati & perspicacitati plus æquo confidentes, plus volebant scire, quàm oportebat, factum est vt mundus Rom. 12. erroribus & hæresibus plenus sit, sempérq; error errorem pariat. Quòd si vel hodie Deo debitá sibi gloriam dare, nostrámq; vanam gloriam, mundanam laudem, propriúmque commodum se ponere in animum induceremus, iam consultũ esset Ecclesiæ. Cæterùm hi sunt scopuli illi, in quos vel maximè impingimus. Nemo non sua quærit, vnde cunq; etiam ea corradat. Nemo non sibi placet, cùm dicere potest, Nos vicimus, nos rectè sensisse probamur. Vereor autem ne hæc duo, diuitias videlicet, & gloriam mundanam, plus quæramus, quàm gloriá Dei. Et quid boni inde sequi posset? Bone Deus, an non Hieremias perquam diligèter Hier. 9. admonuit, ne quis in sua sapiétia, fortitudine, aut diuitiis cõfidat? Quòd si pergimus tēporalia pluris æstimare, quàm veritatem & spiritalia, doctique plus suam, quàm Dei gloriam, quærere non desistent, actum est de Ecclesia. Quis autem nõ videt, quàm nos hoc dedebeat? Christus dicit, se Ioan. 8. non venisse, vt suam, sed vt Patris gloriá quærat. Hoc exemplum si non sequimur, cuius tandem discipuli sumus? Christus non sibi placuit: at nobis Rom. 15. vel maximè placent imaginationes, adinventiones, dogmata & scripta nostra. Si hominibus placerem (dicit Paulus) Deo placere non possem. Idẽ Gal. 1. Paulus nullam quærit laudem ab hominibus, & 1. Cor. 4. pro minimo ducit mundi de se iudicium. Sed nec

Petrus erubuit aut iniquè tulit, cum à Paulo re-
 dargueretur. Diuus Augustinus, tantus videlicet
 Doctor, cupiebat etiam à puero discere. Idem etiã
 sua sponte multa ex scriptis suis vel retractauit,
 vel omnino aboleuit. Quàm indecorũ igitur no-
 bis est, vbi gloriam nostram gloriæ Dei paciq; &
 tranquillitati Ecclesiæ præferimus? Vt interim ta-
 ceam, quòd probatus non est, qui vel se ipsum cõ-
 mendat, vel ab hominibus commendatur. Si vera
 in nobis esset dilectio Christi, nec gloriæ huma-
 næ, nec diuitiarum rationem haberemus, sed sim-
 pliciter cum Dauide diceremus, Non nobis Do-
 mine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et
 iterum: Confiteantur tibi populi Deus: confitean-
 tur tibi populi omnes. Itaque quantacunq; san-
 ctitate præditus es, semper tamen dicere debes, Si
 iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis
 sustinebit? Quantuncunq; diuitiis abundas, sem-
 per tamẽ illud Davidis in ore habeas, Ego autem
 mendicus sum & pauper. Quantacunq; fortitu-
 dine polles, semper tamen dic. Domine, tua est po-
 tentia, tuum est regnum, tua est magnificentia &
 gloria &c. Sic & quantacunq; eruditione prædi-
 tus es, semper tamen illud Salomonis apud te co-
 gita, Difficile æstimamus, quæ in terra sunt: & quæ
 in prospectu sunt, inuenimus cū labore: quæ autẽ
 in cœlis sunt, quis inuestigabit? &c. Et illud Pauli,
 O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei,
 quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & in-
 peruestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sen-
 sum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? &c. Et
 quid multis opus est? Quantuncunq; tibi bene-
 consc

2. Cor. 10.

1. Cor. 10.

Psal. 114.

Psal. 129.

1. Par. 29.

Sapient. 9.

Rom. 11.

conscius es, quantuncunq; laboras, semper ta-
 men dic, Domine, seruus tuus sum, feci quod po-
 tui. Non autem certus sum in seruitio meo, quòd
 omnia rectè perfecerim, quemadmodum Angeli
 in suo seruitio: quin potius planè confiteor, quòd
 in pluribus cessauerim, & plus æquo fræna laxaue-
 rim, aliquando nimium, aliquando minus, quàm
 oportebat, fecerim, nunc inuidia erga alios, nunc
 inordinato erga me ipsum amore ductus, nunc in
 meum commodum, nunc in aliorum damnum lo-
 quutus sim & scripserim. Ideo tibi cedat omnis
 honor. Verbo tuo plus tribuèdum est, quàm meis
 scriptis. Tu verax es, omnis autem homo mēdax.
 Tibi debetur omnis honor, mihi cōfusio, qua glo-
 ria augeatur tua. En hoc esset Deo gloriam dare.
 Hoc volebat Dauid, vt omnes homines sic affecti
 essent, nullus in sua sapiētia, scientia, potentia, cō-
 fidat: sed agnosceremus, q̄ nostra iustitia nihil est,
 nisi pannus menstruatæ: nostra sapiētia, nihil nisi *Isai. 64.*
 stultitia: nostra potētia, nihil nili bulla: atq; adeò
 omnes tuam iustitiã, sapientiam, potētiam, magni
 æstimarent, omnes illuc confugerent, & in eis cō-
 fiderent. Confiteantur tibi populi omnes: quia
 quàm diu vel iustitia, sapientia, & viribus nostris
 confidimus, nos ipsos fallimus. Ideo ò Domine da
 gratiam, vt nobismetipsis non cōfidamus, neq; de
 sapiētia, iustitia, viribus nostris, superbiamus, sed
 ex corde nos agnoscamus peccatores, cecos, & in-
 firmos, & in te vnū nos coniciantes, tuam iustitiã,
 sapientiam, potentiã glorificemus. Cōfiteatur tibi
 populi Deus. En hoc vult sibi versus hic: & hoc
 voluit Dauid, tot verbis dicere & repetere. Hoc
 enim

enim est præcipuum in Psalmo hoc, & ideo semel atque iterum repetit, quemadmodum postea audietis. Deinde hoc ipsum est, quod minimè omnium ponderamus: quia homo vult semper aliquid esse: & humana ratio semper sibi persuadet, se aliquid scire. Cõtra hoc pugnat Spiritus sanctus vbique. Contra hoc etiam Pius Augustinus hunc versum specialiter exposuit: Si vis (inquit) hunc versum rectè intelligere, & tibi vtilem facere, confitere peccatum, confitere gloriam Dei, te accusa, illum glorifica, vt ipse veniens & videns quòd te ipsum damnes, se tibi saluatorem ostendat. Insuper addit exclamationē: O miseri homines, quid timetis confiteri vestram miseriam, qui auditis, Spiritum sanctum hoc exigere in omnibus gentibus? Si te vis abscondere, & non cõfiteri, nihil certius habes, quàm quòd tua superbia damnaberis. Quid times confiteri, qui nō potes esse occultus? Etiam si non confitearis, certè tacens damnaberis, qui posses liberari, si confitereris: quia talis cõfessio non est ad perditionem, sed ad salutē: id quod indicat sequens versus, vbi Dauid dicit:

Latentur & exultent gentes, quoniam indicas populos in equitate, & gentes in terra dirigis.) Hic est quartus versus, quem exponit Augustinus, & alij, sicut iam audistis, de confessione peccatorum, & miserix nostræ: quamuis propriè loquēdo etiam alium sensum habeat: id quod aliàs ostendisse me memini. Nunc volumus ipsum de cõfessione peccatorum intelligere, vbi homo confitetur peccatum suum, & miseriam. Hoc enim præcedere debet. Quàm diu enim aliquos peccatum celas,
Deo

Deo gloriam suam non tribuis : contrà quò magis te humilias, accusas, contemnis, eò magis Deū glorificas. Verùm hoc opus, hic labor est, seipsum pro nihilo ducere, & propriam miseriam confiteri. In mundo quidem hoc parum commodi præstat. Qui enim non semper magnifica de se prædicat, ab omnibus contemnitur : qui mala de seipso confitetur coram mūdi iudicio, is certò punietur. Imò mundus exigit cōfessionem à malis, vt postmodum eo duriùs puniantur. Sic etiam quis hīc cogitare posset, cūm audit à nobis exigi cōfessionem, posset retrocedere & dicere, Durus est hic sermo. Posset formidare ne fortè sibi contingeret, vt latroni contingit in iudicio humano, postquam peccatum suum confessus est. Hoc igitur excludit hic versus. Non, dicit David : peto quidem & opto, vt omnēs homines peccatum suum confiteātur, verùm non in eum finem, non ideo, vt confessi puniantur, sed vt in Deo gaudere possint. Confiteantur, præcedit: Letentur sequitur, coram Deo. In mundo aliud agitur. Si malefacta nostra cōfitemur, nihil certius expectare possumus, quā pœnā. Qui autem coram Deo confitetur, nihil certius habet, quàm gaudiū conscientie. Lætentur & exultent gentes. Si flere cogūtur, dicit Augustinus, qui corā iudice homine fatētur peccata: gaudendū nobis est, cūm coram iudicio Dei peccata confessi sumus. Illam confessionem extorqueri oportet timore pœnæ. Ideo non pōtest talis confessio gaudium afferre. Quia antequā cōfiteatur, torquetur: postquam cōfessus est, ducitur ad mortem. Vtrinque miser est, ant: & post confessionem. Quid au-

rem Dauid? Latentur, & exultent. Vnde? In confessione. Cur? Quia bonus est, cui confitetur. Ad hoc exigit confessionem, vt humilem liberet. Ergo esto tristis ante confessionem: post exulta, quia sanaberis. Antequam confitearis, vlcus intumescit quod in conscientia sauit, & te quietum esse non patitur. Venit autem Deus, vult remedium prestare. Adhibet autem primum verba. Vbi his nihil proficit, accipit cauterium, excindit ipsum vlcus, immittit tribulationem. Agnosce tamen, quod omnia facit, vt medicus. Confitere igitur: aperi os in confessione: quod reliquum est, facile sanabitur. En hoc vult Dauid cum his duobus verbis, Latentur, & exultet: quasi diceret, O Domine, da gratiam, vt omnes peccata sua confiteantur, se humilient, veniam petant, vt sic etiam possint latari in conscientia, in tuo iudicio. Ita exponit Augustinus: & bene quidem. nam in hoc laudem Dei incipere nos oportet. Et secundum hoc possemus nunc hic videre, ad quid confessio peccatorum utilis sit, nempe vt Deum minus timeamus in iudicio. Vbi enim confessio praestit, non est formidabile iudicium. Is autem timere potest, qui non per confessionem veniam accepit. Ideo praeposit Dauid, Confiteatur: postea, Letentur. Fratres, non cuius datum est, de Dei iudicio gaudere. Impiis summus terror est, qui Deum iudicem habere coguntur. Nam quod iustior iudex est, eò minus spem habere possunt. Mallent enim Deum esse, quem vel minister terrere, vel muneribus placare possent: nunc autem sperare non possunt, vel euasione poenae, vel gloriam beatitudinis aeternae. Iudicat in aequitate populos:

pulos: nullum damnat innocentem: nullum malum finit impunitum. Hoc autem impiis non admodum gratum est. At piis summum gaudium.

Propterea quòd aliàs in mundo & iniustitiam patiuntur, & rarò inueniunt iustos iudices, qui ipsorum causam agant: quandoquidem nesciunt adulari, nec habent quod donent etiam. Ideo ipsis summum gaudium est, quòd Deus eorum iudex esse vult, & est. Hic enim ipsis præsens adest, etiam si omnes homines derelinquant. Ipse nouit eripere, & si omnes homines contra eos pugnent. Hunc iudicem quærebat Dauid, vbiq; in Psalmis suis: Deus (inquit) in nomine tuo saluũ me fac, & in virtute tua iudica me. Iudica me Deus & discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo & doloso erue me. Sic Hieremias: Tibi reuelauí causam meã, Domine Deus meus. Sic Zacharias: Videat Dominus & iudicet. Hæc est igitur causa, quòd Dauid dicit, Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Sic & in alio Psalmo dicit: Lætetur mōs Sion, & exultent in rege suo. Quia enim sciunt Deum iudicare in æquitate, certi sunt de salute sua. Nam alioqui nulla certa spes salutis esset, quia semper timendũ esset, ne iudex fauore, vel dono, vel ira, vel indignatione, à iustitia auerteretur. Quia autem iustus iudex est, timor ille sublatus est. Lætentur & exultent gentes: quoniam iudicas populos in æquitate. Sic igitur hunc sensum haberet versus hic: Domine da lumen, vt primò viam, & salutẽ videamus: secundò, vt nos ipsos & miseriam nostram confiteamur, & humiliemur:

*Psal. 53.**Psal. 42.**Hier. 11.**2. Paralip.**24.**Psal. 47.*

mur:

mur: vt finaliter videamus ad lætitiã cordis, & non timere habeamus iudiciũ tuũ. Nemo enim potest coram iudicio tuo consistere, nisi prius senserit gaudiũ consciẽtiã. Nemo gaudiũ habet consciẽtiã, quàm diu peccatum in ipso latet. Nõ est igitur aliud medium peccata expurgandi, quàm per confessionem humilem. Dixi confitebor (inquit ille) contra me peccatum meum Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. En hic esset vnus sensus exponendi hunc Psalmum, qui ad hoc seruire nobis debet, vt eò minus erubescamus coram Deo humiliari, quandoquidem audimus, quòd certum gaudium & securitas sequatur.

S E R M O S E P T I M V S.

Sic Dauid nos hætenus orare docuit: Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultũ suũ super nos, & misereatur nostri. Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteantur tibi populi Deus, confiteãtur tibi populi omnes. Latentur & exultent gentes, quoniã iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Huc vsque progressi sumus in Psalmo hoc: sed tamen nondũ omnia verba satis exposita sunt. Obseruandum igitur primò, quòd verba præmissa nõ tantũ vt oratio accipienda sunt, sed q̃ diuinus Psalter nò solũ sic orauit & optauit, verũ certò in spiritu præuidit, q̃ Deus humano generi misereri & suam benediçionẽ tam abundanter effundere, tamq; apertè faciem suam detegere decreuisset, q̃ in tota terra inter omnes gentes

gentes ipsius via & salutare cognosceretur: vnde futurū esset, vt in omnibus populis & gloria Dei celebraretur, & nomen eius sanctificaretur, atque adeò omnes gentes gaudio perfundendæ essent. Hoc, inquam, certò præuidit Dauid in spiritu, hocque ceu fundamentum posuit orationi suæ: quasi diceret, O Domine, quādo quidem mihi reuelasti per Spiritum tuum, quantam gratiam olim ostendere decreuisti, eò certius & maiori cum fiducia orare possum. Imò quandoquidem (neq; enim ausus fuisset tale ne sperare quidem: nimirum indignum me agnoscens) tu ipse promisisti, & sic tibi placet, volo fiducialiter orare vt propositum hoc tuum re ipsa adimplere digneris. En sic, & hæc & aliæ Dauidis orationes accipiendæ sunt. Non enim in hunc modum oportet & hanc ipsam, & alias item Dauidis preces acceptare. Non super incertum aliquid preces suam constituit: sicut nos aliquando magna quidē & oramus & optamus, & tamen ipsi non credimus, quòd possibile sit id quod petimus. Dauid habuerat reuelationem. Est hic Psalmus oratio talis, qualem alibi legimus, vbi Dauid etiam promissionem Dei sibi cōtemplandam ob oculos ponebat. Assidebat ad arcam, sedulò admodum secum voluēs quæ Deus ad eum dixerat verba: Domine Deus (inquiens) quis sum ego? Et quæ domus mea, quia adduxisti me, hucusque? Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiā de domo serui tui in longinuum, &c. In hunc modū Dauid promissionē sibi factā considerabat: deinde orationem suam subnectit: Nunc ergo Domi-

ne Deus, verbum quod loquutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum, & fac, sicut loquutus es, vt magnificetur nomen tuum. In eum modum etiam Dauid hinc fecisse credendus est. Primum apud se voluens promissionem de futuro Messia sibi factam prorupit in verba laudis & orationis. Iam quando nobis etiam reuelatum est illud propositum Dei de futuro Messia, nec in alium finem, quam vt omnes homines ad laudem Dei & orationem inducerentur: conuenit etiam nobis, vt similia faciamus. Scimus enim Isaiam dixisse, Videbit omnis caro salutare Dei. Et Ioëlem, omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Scimus Deum dixisse, Posui te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terrarum: & Simeonem: Viderunt oculi mei salutare tuum. Eò maiori fiducia possumus & debemus orare, vt omnes homines cognoscant salutare Dei, in hoc gaudeant & ob hoc gratias Deo decantent. Hi enim sunt veri fructus, qui sequuntur, vbi hoc salutare Dei perfecte cognoscitur, nimirum confessio oris, & lætitia cordis. Dauid vtrunque coniunxit, & mox post cognitionem Dei. Vbi enim vterque fructus non sequitur, illic Deus non perfecte cognoscitur. Hoc autem non abs re dico: quia sunt, qui Deum quidem ore laudant, & tamen lætitiã non sentiunt in corde: id quod certum indicium est, eos necdum verè cognouisse salutare Dei. Alioqui fieri non posset, quin ex animo gauderent. Quid prodest autem ore profiteri, & non sentire gaudiũ cordis? Dauid quidem non solum preuidit, quòd omnes gentes hoc salutare Dei confi-

tere

Isai. 40.
Ioel. 2.

terentur ore, verum & corde inde gauderent. Denique non tantum orat, ut omnes gentes confiteantur, sed ut omnes populi latentur, omnesque in Deo gaudeant. In hoc rei cardo vertitur. Illud enim nonnunquam faciunt & mali, hoc vero non nisi electi: illud Deo acceptoferendum, hoc cedit ad nostram utilitatem. David utrunque petit: Domine (inquit) labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Redde mihi lætitiã salutaris tui. Et iterum: Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuavi. De hoc ultimo loquitur etiam in alio Psalmo: Domine (inquit) signatum est super nos lumen vultus tui. Et quid sequitur? Dedisti lætitiã in corde meo. Et qualis est hæc lætitiã? Multo alia, quàm in mundo experimur. Illic enim gaudent mundani, cum fructus terræ, frumenti, vini, & olei multiplicantur, cum omnia prosperè cedunt cum temporalia affatim cumulãtur. Quod autem est gaudiũ pij hominis? Quod dicere potest, in pace in idipsum dormiam & requiescã, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me: hoc est, tu solus facis me securũ. Hoc est gaudiũ piorũ, quod etiã in aliis ponitur locis, ut cum dicit: Dabo pacẽ in finibus vestris: dormietis & non erit qui exterreat. Et in Isa. Sedebit populus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & requie opulenta. Hæc dicta sufficiant de duobus illis fructibus, confessione videlicet oris, & lætitiã cordis, quæ ex cognitione Christi & prædicatione Euãgelij sequi debent. Cõfiteãtur tibi populi Deus: lætẽtur & exultent gentes. Vult enim dicere: Domine scio,

*Psal. 50.**Psal. 35.**Psal. 4.**Leui. 26.**Isai. 32.*

quòd olim omnes te populi laudabunt & lætabun-
 tur in salutari tuo. Da vt re ipsa impleatur, & no-
 stris temporibus, & vt mox impleatur. Sed dicis:
 Quid tantopere refert, vt omnes gentes & populi
 ad laudem & gaudium inuitètur? Quia tum sciūt
 se: & iustum iudicem, qui eos ab omni malo eripe-
 re, & fidelem ducem habere in cœlo, qui eos diri-
 gere ad omne bonum nouit. Atque hoc est, quòd
 Dauid in sequenti verbo subindicare voluit. Ideo
 (inquit) gentes & populi confitebuntur tibi, & læ-
 tabuntur, quoniam iudicas populos in æquitate,
 & gentes in terra dirigis. Hoc esse debet nostra
 laus, & gaudium, quòd iudicem habemus iustum,
 qui nos non sinit perire, & fidelem ducem, viæque
 comitem, qui nos errare non patitur. An non au-
 tem videtur tibi hæc res laude, gaudio, & omni
 exultatione digna? Quid enim miserum magis,
 quàm cum homo multos aduersarios habet, nul-
 lum autem iudicem qui ipsum vindicet? Quid pe-
 riculosius, quàm cum quis ignota via incedit inter
 syluas & paludes, inter latrones & bestias, nec vi-
 det aliquod effugium, nec fidelem ducem habet?
 E contra quantum etiam pauper gaudere potest, in
 illis suis aduersis, cum cogitat, iudicem se habere
 in cœlis, qui iustitiæ fauet & iuste iudicat! Quàm
 secure etiam ignota & periculosa via incedimus,
 cum fidelem & potentem ducem habemus! Iam
 nobis dictum esse putemus, fratres, Nos sumus qui
 & iudice & fideli direttore opus habemus. Sumus
 enim hic peregrini in aliena terra, & inter igno-
 tos. Christus enim suos è mundo elegit. Ideo odit
 eos mūdus: coguntur multa pati & neminē habent
 inter

inter homines, qui eos vindicare velit. Quid verò dicit Dauid? Gaudete gētes, quia Dominus ipse iudicium sibi assumet, & iustus iudex erit: qui nullum piū relinquit inultum, nullum impium impunitum: cui nihil occultū est, quem nemo fallere potest, qui nullius altitudinem veretur. Hic est iudex ille, de quo Dauid, Tibi (inquit) derelictus *Psal. 9.* est pauper: orphano tu eris adiutor. Huic iudicium tam crebrò causam suam commendat Dauid, tam *Psal. 42.* frequenter ipsum appellat. Hic est iudex, de quo Sapiens ait: Non subtrahit personam cuiusquam, qui est omnium dominator. Nec verebitur magnitudinem cuiusquam & æqualiter illi cura est de omnibus. Qui & de seipso loquitur: Mihi vindictam, & ego retribuam: Et cum accepero tempus, *Deute. 32.* ego iustitias iudicabo. En hæc est vna causa gaudij nostri. Si enim verè cognouisti viam, & salutare *Psal. 47.* Domini, meritò gaudes. Tunc enim & vides & habes iudicem tuum, qui te & vindicare & eripere potest, idque non temporaliter solū, verū etiam spiritualiter. Et quidem non tantū hostes externos habemus, verū etiam alios, qui potentiores sunt & nocentiores. Qui hi? Nimirum peccatum, lex, diabolus, mors, infernus, qui omnes nos in æternum exitium conicere nituntur. Primò enim nascimur omnes filij iræ: iram autē Dei sequitur maledictio. Vbi autem lex maledicit, ibi diabolus habet potestatem. Vbi iuris quicquam ille acquirit, nihil aliud expectandum, quàm mors, & infernus. En in hac miseria detinebātur omnes gentes, ibique nullus erat assertor, liberator, vindex. Non poterat homo sibi ipsi opitulari, nec ali-

qua creatura. Ibi sanè fletus & planctus fuerint oportet, apud eos præcipuè, qui hoc quatum sit periculum & malum, intelligebant. Quomodo autem dicit David? Latentur gentes, quia non finis diabolus suum in nos semper exercere tyrannidem: sed tu ipse & iudex, & saluator, adiutorque, & liberator esse vis. Et quidem non vnum tantum populū iudicare & saluare vis, sed omnes cum Iudæos, tum gentes: & vero iudicio, non ex favore, aut personarū respectu, eos vis iudicare. In æquitate quippe iudicabis pauperem æquè ac diuitem, indoctum iuxta ac doctum, nullo excluso. Et hoc tandem est iudicare in æquitate. Hoc est iudicium illud, quod David ille sanctus, tam crebro tamq; ardētibus votis petit. Deus (inquit) in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me. Itēmq; Deus iudica me, & libera me, à peccatis nempe, & morte. Et alibi: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis, iudicare populum tuū in iustitia & pauperes tuos in iudicio. Quasi diceret: Domine en pauperes vim patiuntur: diabolus exercet tyrannidem: peccatum omnia aufert: mors interimit omnes: infernus omnia deuorat. Ibi nullū auxilium, quàm in te vno & solo. Nunc autē promissisti regem Messiam redemptorē. O Domine, mitte eum: da iudicium tuū regi: mitte Christum, vt pugnet contra diabolus, tollat peccatum, aboleat mortem, destruat infernum. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Qui sunt autem, quos iudicat & liberat? Populū suū, pauperes suos, filios pauperū. Sūt quidē omnes homines sententię mortis subiecti: nō tamen omnes liberat, sed solos pauperes.

Psal. 53.

Psal. 43.

Psal. 11.

Ioan. 8.

peres. Qui sunt illi? Qui agnoscunt peccata sua, qui nihil viriū habent, qui sibiip̄s nō possunt opē ferre, qui in nulla creatura spei quicquā collocāt, sed in solo Deo. Hi sunt pauperes, hic popul⁹ eius: hos iudicat: his parcit: his solis diuinæ miserationis sin⁹ patet: horū animas liberat ex vsuris & iniquitate, hoc est, ab exactiōe & dānatione legis: horū nomē erit honorabile corā illo. En hoc vnū est, vnde gaudere, & debemus & possum⁹: nimirū q̄ Christus iudex noster est, qui & tēporaliter & spiritualiter liberat à diabolo, mundo, peccato, morte, adeóq; & inferno. Secūda causa est, q̄ etiā dirigit eos in terra, ne errēt. Qui sequitur me, nō *Ioan. 8.* ambulat in tenebris, sed habet lumē vitæ, Itémq;: Oves meę vocē meā audiēt, & nō peribūt. Hoc est, quod Dauid dicit: Sedes tua Deus in seculū seculi: *psal. 11.* virga directionis virga regni tui. Verbum Dei est virga directionis. Sic, inquam, orauerūt veteres p̄ hoc iudice. Quod autem ipsi orauerunt, hoc nos accepimus. Pater (inquit) Christus dedit omne iudiciū filio. Quid est omne iudiciū? Nimirū, quòd non tantum in sua persona potuit vincere aduersarium, sed suos etiam eripere potest: & non tantum eripere, sed etiam iustos facere. Ad hoc Deus misit Christum in hunc mūdum, vt rectē nos ducat, & dirigat, adeóq; & regat. En hoc prēuidit Dauid in spiritu, nimirum quòd Christus suos liberaturus esset, & ad felicitatem ducturus. Ideo admonet omnes gentes ad laudem & lætitiā: orat denique, vt omnes hunc saluatorē, iudicē, & ducem agnoscāt, se ei dedāt de eius saluatione, & iudicij æquitate gaudeant. Et quid tandem melius ora-

re possemus? Quid denique magis consolatorium & habere & audire possemus, quàm hoc ipsum, quod David hic agit? Si igitur in mundo penuriã pati te oportet, gaude quòd habes iudicem. Si videntur peccata, mors, gaude. Vides plerosque errare, perire: adhære tu duci tuo, & gaude te talem habere, & habere posse. Proinde adhuc semel idem reperit dicens, Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes: terra nostra dedit fructum suum. En nostra terra talem fructum protulit, quòd è Maria talis iudex natus est, imò quòd vel semel tandem verum fructum attulit, non, sicut ab exordio, labruscas, sed fructum labiorum, imò & cordis quoque confessionem.

S E R M O O C T A V V S.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra nostra dedit fructum suum. Hic mansimus, & hunc versum etiam aliqui veterum intellexerunt ad literam quoque de virgine Maria: volueruntque, quòd David per hoc instituerit omnes gentes ad laudem Dei prouocare, quòd nobis talem fructum Christum, nẽpe ex nostra etiã terra, id est, virgine quæ nostræ naturæ fuit, provenire & nasci permisit. Sunt alij, qui versum hunc latius extendunt. Ego sanè vtrunque simul absolvam. Primò tamen ostendere volo, quomodo aliqui verba hæc in genere exponunt: deinde ad beatam virginem ea referam. Et primò intelligunt quidam hunc versum, quasi hunc habeat sensum, ac si diceret David: Domine Deus da gratiam, ut omnes

omnes populi tibi confessionem & laudem persoluant, vt te vna fide, vnóque animo omnes adorent & prædicent, non tantùm ob id, quòd miserus nostri, benedixisti nos per lumen vultus tui, nobis viam & salutare tuum ostendisti, vnde tandem gaudium in corde nostro exortum perpetuũ est: sed etiam, quòd terra foris, etiam ex tua benedictione, fructum dat ad sufficientiam omnibus populis. En hi intelligunt penes terram & fructũ eius, omne id quod Deus extrà dat dignũ gratiarum actione. Et huius gratia non esset malus intellectus, super hæc verba, Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. At necdum satis. Quid enim est, etiam si terra dat, quod debet; si quidem nos ipsi infructiferi simus & maneamus? Iam autem audiistis, quòd David in hoc toto Psalmo non aliud quicquam petiit, quàm vt terra nostra, id est nos ipsi, qui antehac nihil quàm spinas & tribulos protulimus, & etiam nunc proferimus, vel semel tandem fructum bonum adferret, nempe gaudium in conscientia, laudem Dei in ore, & timorem Domini in opere, & omni vita. Ad hoc Dei misericordiã, benedictionem, adeóq; & illuminationem poposcit, sperãs, q̃ si quando nos Dei viam & salutare cognosceremus, hos fructus certò certius sequuturos. Nò sanè inanis petitio, & votum vsq; irritum. Nam certè terra nostra, id est, homines super terram, nihil nisi spinas germinauit, prius quàm Deus benedixit, & vultum suum illuminauit, vt viam eius & salutem cognosceremus. Quæris, quæ sint spinæ illæ, quas terra nostra protulit? Nimirum omnes:

declinauerunt: simul inutiles facti sunt: non est
Psal. 13. qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Sepul-
 chrum patens est guttur eorum: linguis suis dolo-
 sè agebant: venenum aspidum sub labiis eorum.
 & sic per integrum Psalmum. Vis adhuc aliquatò
 accuratius scire vel audire, quas qualèsq; spinas
1. Cor. 6. terra nostra quondam protulerit? Audi quid illu-
 strissimus ille Paulus de hoc dicat: Nolite (inquit)
 errare. neque fornicarij, neque idolis seruientes,
 neque adulteri, neque molles, neque masculorum
 concubitores, neque fures, neque auari, neque e-
 briosi, neque maledici, neque rapaces regnū Dei
 possidebunt. Et hæc ait aliquando fuistis, sed ablu-
 ti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in
 nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu
Ephes. 2. Dei nostri. Et alibi, Et vos, ait, conuiuificauit, cum
 essetis mortui delictis & peccatis vestris, in qui-
 bus aliquando ambulastis iuxta seculum mundi
 huius, iuxta principem, cui potestas est aëris, qui
 est spiritus nunc agens in filios diffidentiae, inter
 quos & nos omnes conuersabamur aliquando in
 concupiscentiis carnis nostræ, facientes, quæ car-
 ni & menti libebant, & eramus natura filij iræ,
 quemadmodum & cæteri. Et eratis aliquando te-
 nebræ, nunc lux in Domino. Hi erant fructus illi
Ephes. 5. putridi, propter quos Deus etiā aliquoties ad ira-
 cundiam commotus, nunc hoc, nunc alio supplicij
 genere in eos animaduertit. Quid verò Dauid ad
 hæc? Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur
 tibi populi omnes: terra nostra dedit fructū suum.
 Verum propterea & conditi sumus, nempe vt co-
 gnoscamus, colamus, deniq; & timeamus Deum.

Hic

Hic est, & quidē deberet esse, fructus noster: ideo
 homines facti: ideo Christiani sumus, creati ad o-
 pera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambule- *Eph. 2.*
 mus. Quæ autem opera? Induite nouum hominē, *Eph. 4.*
 qui iuxta Deum conditus est, per iustitiam & san-
 ctitatem veritatis. Et iterum: Sitis igitur induti, tā *Colo. 2.*
 quam electi Dei, sancti ac dilecti, viscera misera-
 tionū, comitatem, modestiam, mansuetudinem,
 lenitatem, sufferentes vos inuicem & condonan-
 tes vobis mutuò, si quis aduersus aliquem habet
 querelam. Quemadmodum & Christus cōdonat
 vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc habete
 charitatem, quæ est vinculum perfectionis. Et ite- *Philip. 4.*
 rū: Quod reliquum est fratres, quæcunq; sunt ve-
 ra, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq;
 pura, quæcunq; accommodata, quæcunq; boni no-
 minis, si qua virtus, & si qua laus, hæc cogitate, quæ
 & didicistis & accepistis, & audistis, & vidistis in
 me. Hæc facite & Deus pacis erit vobiscum. Ta-
 les fructus dedit terra nostra. Quomodo autem,
 David? Domino (inquit) da benedictionem, vt co-
 gnoscamus, & tunc dabit terra fructum suū: pro- *Ioan. 15.*
 pter quod & omnes te laudabūt populi. Quod &
 factum est. Lege acta Apostolorum & Ecclesiasti-
 cam Historiam: videbis impleta hæc. Cui autē hæc
 acceptoferenda? Confiteantur tibi populi Deus,
 Ipse agricola, ipse euulsit spinas, ipse iniecit se-
 men, ipse dedit pluuiam. Quomodo enim ziza-
 niæ, quæ tam altè radices in naturam nostram ege-
 rāt, obuiam iri potuisset, nisi Deus ipse manū suā
 admouisset? Quomodo terra nostra daret fru-
 ctum suum, nisi complueretur, nisi ipse, nempe
 Deus,

Isai. 55. Deus, dedisset pluuiam? Quam pluuiam? Verbum
 nempe suum, Spiritum suum, Sicut enim imber
 & nix descendit de cœlo, & illuc non reuertitur,
 sed inebriat terram, & infundit eam, & germina-
 re eam facit, & dat semen ferenti, & panem come-
 denti: sic erit verbum meum, quod egreditur de
 ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed fa-
 ciet, quæcunque volui, & prosperabitur in his, ad
Psal. 67. quæ misi illud. Et iterum: Pluuiam voluntariam
 segregabis Deus hæreditati tuæ. Vis exemplum
 habere, quòd verbum Dei id ipsum operetur in
 cordibus fidelium, quod imber in terra? Imple-
 tum est tempus (dixit Ioannes) & appropinquauit
Mar. 1. regnum Dei. Pœnitementi igitur, & credite Euânge-
 lio. Hæc erat pluuiam, imò pluuiam iuxta ac tonitrus.
 Vnà cum terribili quodam fragore pœnitentiam
 in clamat: quia hoc ipso omnia, quibus homines
 inniti possent, pessundabat: sed placidam admo-
 dum pluuiam huic superuenire sinebat: nimirum,
 Credite Euangelio. Item: Appropinquauit regnū
 Dei: Tempus impletum est. Vis exemplum habe-
Luc. 7. re, quis fructus sequutus sit? Venit mulier pecca-
 trix, adferens alabastrum vnguenti, stansque ad
 pedes à tergo flens, lacrymis cœpit rigare pedes
 eius, & capillis capitis sui extergebat, & osculaba-
 tur pedes eius, & vnguento vngebat. Terra dedit
 fructū suū. Vis deinde audire etiam, quòd Spiritus-
 sanctus id ipsum etiam operetur in cordibus no-
 stris, quod pluuiam in arida quapiam operari solet
 terra? In die Pentecostes venit Spiritus sanctus su-
 per Apostolos, qui antea nihil quàm timere, fuge-
 re, negare, nouerant. Quem fructum imber ille
 cœlit

cœlitus demissus atrulit? Loquebantur variis lin- Acto. 1.
 guis Apostoli magnalia Dei. Et erant eis omnia cō Act. 4.
 munia. En hîc etiam impletum. Terra dedit fru- Psal. 48.
 ctum suum. Huc etiam allegare possumus, quod
 David ait, Benedixisti Domine terram tuâ. Quo-
 modo benedixit? Misericordia & veritas obuia-
 uerunt sibi. Ostendisti, quòd misericors quòd &
 verax fuerit. Et quid sequitur? Iustitia & pax. Id-
 que tam opulenter, sicut alicui videtur in magna
 aliqua frugum vbertate non tantum terrâ ipsam
 frugiferam esse, sed & è cœlo quoque frumentum
 & vinum instar pluuiæ defluere. Sic hîc veritas de
 terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Om-
 nia hæc comperta habemus in Apostolis ipsis, a-
 deoque & fidei nostræ primoribus, & etiam com-
 periuntur in veris Christianis. Vbi enim via Dei
 & salutare agnoscitur, vbi Euangelium & Spiri-
 tus sanctus accipitur, ibi creditur Deo, ibi inserui-
 tur proximo, ibi denique diuites efficimur in om-
 nibus bonis operibus. Et hoc tandem præcipuum
 est, pro quo David ille sanctus tam ardētibus vo-
 tis orat, & optat, vt vniuersi viam Dei, & salutare
 eius agnoscant, vt in omnibus gentibus Deus lau-
 detur, & in Deo lætemur, & terra nostra fructum
 det. Confiteantur tibi populi Deus. O bonam præ-
 cationem, ò salutarem orationem, & ò rem verè
 necessariam nostro tempore! Si autem oportet
 nos Deo acceptum ferre, cùm terra nostra dat fru-
 ctum, & si quid boni operamur: quantò magis o-
 portet nos Deo adscribere, quòd Maria protulit
 omnibus nobis fructum salutis. Ecce ita tandem
 ad alteram huius concionis venimus partem.

Quo

Quomodo possem autem breuibus verbis cōmo-
 diorem admonitionem facere, quàm vt cum Da-
 uide dicam: Confiteantur tibi populi Deus, con-
 fiteatur tibi populi omnes: terra nostra dedit fru-
 ctum suum. Imò ô Domine, da gratiam, vt cogno-
 scamus in terra viatuum, in omnibus gentibus
 salutare tuum. Fructus hic de cœlo quidem venit:
 atqui ex terra tamen exortus est. Terra nostra de-
 dit fructum, ait David. Et rectè quidem beata vir-
 go Maria terra nostra vocatur: eò quòd nostræ na-
 turæ fuit, præter quòd tanto antè tempore præ-
 nuntiata, præmonstrata, & præfigurata fuit. Et
 quomodo terra talem potuit cœlestem fructum
 ferre? Dominus (inquit) dabit benignitatem. Et
 hoc non debet ita intelligi, quod tantùm per Spiri-
 tum sanctum Dominus eam fœcundam fecerit in
 corpore, sed in super omnibus virtutibus, & donis
 spiritualibus ornauerit in anima. Dominus (in-
 quam) prius eius mentem donis suis, quàm ven-
 trem impleuit: Arcam prius splendidissimè deco-
 rauit, quàm in ea manna illud cœleste reponeret.
 Dedit benignitatem, vt terra nostra benigna es-
 set, quæ talem ferret fructum, & tam sancta terra
 tam sanctum pareret fructum, vt delibatio sancta,
 perinde ac massa: vt denique radix esset sancta, si-
 cut ramus qui hinc processurus erat, à principio
 fuit. Postremò, vt virga sancta esset de Radice Ies-
 se, vnde processurus erat flos Nazareus, super
 quem requiesceret Spiritus Domini, Spiritus sa-
 pientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudi-
 nis, Spiritus scientiæ & pietatis, quem & reple-
 ret Spiritus timoris Domini. Etenim Dominus
 dabit

dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructū suum. Atque est, quod hīc dicit, Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. En hoc tandem est, quod pius quisque & facere, adeoque & mente secū volvere debet, vt nempe miserationum eius recorde mur, eūque laudemus super his, hęc & fecit, & dedit nobis per Mariam. Hoc autem cuius deuotioni commendatum esse volo. Nunc & semper Dominus suam gratiā nobis impertiri dignetur, qua adiuti eum rite laudare, & opera eius, vt dignum est, perpendere possimus. Faxit Deus.

S E R M O N O N V S.

IN præcedente Sermone verba hęc, Terra nostra dedit fructum suum, ad Diuam Virginem retuli, propterea quod aliqui veterum hunc versum de fructu virginei uteri exponunt: & quidem in ea sententia satis cōcinnè. Quanquā ego iuxta hoc paucis ostendi, quid præterea Spiritus sanctus in his verbis velit, nēpe innuere, quod ex agnitione Dei & Christi, certò sequatur, quod terra, hoc est homines, alios allatura sit fructus, quā inde ab exordio attulisset: & propter hoc omnes gentes, & populi Deo gratias agendi occasionem satis quidē pōderosam habituri essent. Et hoc idem omni quoque tempore re ipsa compertum est, vbi Christus prædicatus & cognitus fuit. Et etiam nunc quoque cōperitur, vbi veri Christiani sunt. Vbi enim via Dei, misericordia, & salutare agnoscitur, vbi

Tit. 2.

Euangelium & Spiritus sanctus accipiuntur, ibi cer-
 to sequitur, quod Deus colitur fide, spe, charitate,
 & proximo inseruitur, & quod voluntati diuinæ
 adimplendæ in omnibus studetur. Et in summa, &
 sobriè, iustè, & piè viuitur in hoc seculo. Est au-
 tem hinc diligenter obseruandum, quod Dauid ver-
 bum hoc, Confiteantur, bis ponit, in vtroque autè
 loco specialem causam assignat. Primò enim om-
 nes ad laudè Dei inuitat, propterea quod Deus,
 & vindex, & dux esse vult, hoc est, vult nos vindi-
 care ab iniuria, & ad bonum nos dirigere. Hoc au-
 tem reuera gratiarum actionem exigit. Nunc ite-
 rum omnes populos ad laudem Dei inuitat, hanc
 causam subnectens, quod terra nostra dedit fru-
 ctum suum, quasi diceret: Non modò Deo gratias
 agere tenemur, quod plus curæ iam in nos impen-
 dit, quàm prius, sed quod nos ex eius gratia nouæ
 creaturæ facti sumus, & omnino alij, quàm prius
 eramus. Quando enim Deus manum suam sub-
 trahit, Diabolus maiorem habet potestatem. Nunc
 quando Christum agnoscimus, habemus iudicè,
 qui nostri curâ gerit. Et cui habemus hæc accepta-
 ferre? Deo. Prius eramus omnes filij diffidentia:
 ambulabamus in vanitate sensus, tenebris, obscu-
 ratum habentes intellectum, alienati à vita Dei
 per ignorantiam, quæ erat in nobis per cæcitate[m]
 cordis nostri qui desperantes nosmetipsos trade-
 bamus impudicitia in operationem immunditiæ
 omnis, in auaritiã. Nunc post agnitum Christum,
 incepit etiam terra dare fructum suum. Prius era-
 mus tanquam oves errantes, Nescitis (inquit)
 quod cum gentes essetis ad simulachra, prout du-
 ceba

Eph. 4.

cebamini, ibatis? Nunc autem habemus pastorem & ducem. Effet adhuc, vnde gratias ageremus, si terra nostra, id est homines, vbique darent fructū suum. Quis non videt autem quantum in hoc à nobis cessatum sit hactenus, & etiam nunc cessatur? In alio Psalmo loquitur David, tanquā Prophetā: Dominus, inquiens, dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Hoc erat futurum. In hoc Psalmo autem, futurum illud in præteritum mutatum est in nostra translatione: Terra dedit fructum suum. Oremus Deum fratres charissimi, nunc vel maximè, pro eius gratia, benedictione, & lumine, vt hoc præteritum in præsens mutetur: hoc est, vt terra nostra etiam nunc det fructum suum, & homines etiam nūc Deo credant: fidant, eum timeant, diligant, tam solertes sint in omnibus bonis, vt fuerunt in primitiua Ecclesia. In hoc negotij cardo vertitur. Non satis est, quòd terra nostra dedit fructum, id est, quòd boni & integri Christiani quondam fuerunt, nisi & etiam nunc quoque probi Christiani sint & fiant. Quem autem fructū terra nostra nunc ferat, quales modò Christiani simus, plus iusto ad oculum, heu, patet. Vis vno verbo, quod volo, dicam? Vox est, præterea nihil. Nominales, vt vocant, aut verbo tenus Christiani sumus, & vltra nihil. Verbū Domini in manica, fidem in ore, Diabolum in corde & in vita gestamus. Quò magis viam agnoscimus, hòc longius ab ea discedimus. Quò frequentius nobis Christus prædicatur, hoc magis contra Christum viuimus. Quando igitur in nobis implebitur, Confiteantur tibi populi Deus? Quis

propter vitam nostram Deo gratias agat? Quinimo omnes hanc deplorare habent, quòd terra nostra etiam post agnitionem Christi, & diuinæ voluntatis, peiores & deteriores fructus adfert, quàm aliàs vnquam. Hòc ardentius orare conuenit id, quod Dauid in vltimo versu precatur & repetit:

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terra.) Hæc est conclusio huius Psalmi, bene quidem cœpti, at melius tandem finiti, Deus Misereatur nostri, erat exordium: Deus benedicat, est conclusio. Vtrinque positus Deus: vtrinque Dei gratia & operatio postulantur. Et quanquam in primo versu etiã orauerit pro Dei benedictione: nihilo minùs tamen id ipsum denuo in hoc vltimo versu precatur: Benedicat (inquiens) nos Deus, Deus noster: aliquantò feruentius hoc faciens, quàm priùs fecerat: nobis ostendere volens, permagni hanc Dei benedictionem nostra interesse, inò omnia in hac sita esse. Dei namque benedictio præcedat oportet, siquidem Christum agnoscere velimus. Deinde si cognitio Christi in nobis fructum operari debeat: iam iterum benedictio Domini hoc efficiat necesse est. Postremò, si in bono quod felicibus auspiciis cœpimus, perdurare velimus, hoc quoq; benedictio Dei opererur necessum est: propterea non semel tantùm Dauid orat pro benedictione, non bis, sed tertidò. Quoniam in hoc vltimo versu, benedicat, bis ponitur. Ad hæc nomine etiam Dauid in hoc breui versu nomen Dei, idque non semel, sed ter, Deus (inquit) Deus noster, benedicas nos Deus. Et sanè certum indicium est, quòd
 Dauid

David hæc verba ex magno adfectu dixit. Nam sancti Dei homines, sanctum hoc Dei nomen nõ frustra, aut incassum in os acceperunt: taceo ita vanè, ita blasphemè, vt (heu) nunc fieri comperimus. Vbi illi Deum nominabant, non nisi Spiritus deuotio erat, & magnus affectus, adeoque & fiducia: id quod notatu dignum est, in hoc loco, vbi David non satis habet, quòd Deum bis suo nomine expressit, sed addit, Deus noster: id quod verum argumentum est magnæ in Deum fiduciæ: quemadmodum nos Christus in Euangelio, in oratione dominica facere iussit: nimirũ Deum non solũ Patrem nominare, sed nostrum Patrem. Hoc præbet magnam fiducia. Quid enim me gaudio adficere potest, cum audio, quòd Deus pater est, si mihi non satis prospicere possum, quòd etiam pater meus est? Sic etiam hîc. Quamuis veteres nostri altius quiddam perspexerint, & hæc verba ita acceperint, quasi David hîc mysterium trinitatis indicare voluerit: nempe quòd tres personæ sint, & vna diuina essentia. Ideo ter Deum nominat. In fine autem adiungit, Et metuant eum omnes fines terræ: palàm subindicans, quòd hæ tres personæ, non tres Dij, sed tantum vnus verus Deus est. Ad hoc etiam hoc notatu dignum est, quòd mediam personam, id est filium, non simpliciter Deum, sed nostrum Deum nominat. Quod propterea factum esse constat, nõ tantum quòd ea persona singulari quodam modo se nobis vniuit, naturam nostram assumendo, & tali vnione id consecutum est, quòd etiam Pater & Spiritus sanctus noster quoque proprij

Ioan. 14. sunt. Ipse (inquit) Pater amat vos, quia vos me
 amastis, & credidistis, quia à Deo exiui. Et iterū:
 Ioan. 16. Mundus non cognouit Spiritum sanctum: vos au-
 tem cognouistis eum, quia apud vos manebit &
 in vobis erit. Merito proinde dicitur Christus, no-
 ster Deus. Huius gratia possumus versum istum
 hunc in modum interpretari: Deus Pater, Deus
 Filius, qui noster proprius est, Deus Spiritus san-
 ctus, benedicat nobis. Ecquid iam tempore noui
 Testamenti tandem potuisset pius quisque Chri-
 stiano homine dignius vel cogitare, vel loqui de
 de hac sanctissima, adeoque indiuidua Trinitate,
 quàm Dauid hic locutus est? Quid petit autem
 à sancta Trinitate? Benedictionem. At quid opus
 illi erat petere benedictionem, cum prius dixerit,
 Terra dedit fructum suum? Atqui non satis ei est,
 quòd semel dedit: iam nunc vellet, vt semper da-
 ret, & non vno in loco, sed vbique. Per hanc igi-
 tur vltimæ benedictionis repetitionē nihil aliud
 intendit, quàm vt Deus velit augere & conserua-
 re, quod semel cœpit. Benedicere igitur idem est,
 quod multiplicare: sicut aliàs etiã sæpenumero
 in hunc modū accipitur: id quod dilucidè satis vi-
 dere est, in libro Genesis. Illic enim crebrò hæc
 dictio inuenitur. Sed plerunque nihil aliud signi-
 ficat, quàm augere rem aliquã. Propterea in prin-
 cipio in prioribus tribus diebus, cum Deus fecis-
 set lucem, firmamentum, solem, lunam, stellas,
 denique ab aquis terram segregasset: illic dictio
 hæc, benedixit, non ponitur. Non enim volunta-
 tis Dei erat, quòd lumen, firmamentum, terra,
 aqua, sol, luna, stellæ augeri debeant, sed ita per-
 petuò

petuò manere, sicut à Deo ab initio creata fuerunt.

Cùm verò quinto & sexto die crearet Deus omnem herbam virentem, pisces, volucres, & omnis generis animantia, demum & hominē ipsum, illic perpetuò additur, Benedixit Dominus illis. Voluit enim Deus, vt omnia talia crescerent & multiplicarentur. In hunc sensum accipitur verbum hoc, etiā in aliis locis: vt cū Dominus ad Abraham diceret, Egredere de terra tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi: faciā que te in gentem magnam: & benedicam tibi. Quomodo benedicam? Sequitur, Et magnificabo nomen tuum. Sic in Psalm. Ecce sic benedicetur homo. Qualis benedictio? Vxor tua, sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: filij tui, sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Sic quoque hoc in loco nihil aliud David cū hoc verbo, benedicat, vult, quàm vt Deus hoc quod bene & felicibus auspiciis in nobis cœpit, augeat, adeoque conseruet. Primum quidem fructū vt cunq; delibauī. Ex benedictione tua, ô Deus, nos te agnoscimus: adauge eam benedictionē, vt etiā gentes incipiant ferre fructum, sicut Israëlita, Exo. i. Ad hunc modum Christianus quisque pro se ipso orare potest: O Domine, tu me benedixisti, quòd te agnoui, quòd fidem tuam confessus sum. Auge nunc benedictionem, vt instituam vitam Christiano homine dignam, vt constans sim in fide, denique in finem vsque perseuerem. Et quidnam quisquam melius queat orare pro se? Quid etiam melius orare possemus pro tota Ec-

clesia? maximè hoc periculofissimo tempore. Nunc autem iam inde ab exordio nostis, quòd ideo hunc Psalmum incepti, quando pius Cæsar, denuo cum statibus regni consilium iniit, qualiter collapsæ Ecclesiæ succurri possit, ut & nos quoque interim sciamus orare pro iis, quæ negotio huic inseruire possunt. Et quam tandem meliorem orandi formam habere, aut optare possemus, quàm hunc Psalmum: Deus misereatur nostri, &c. Deficit me tempus, non possum hoc vltimum verbum ad liquidum excutere. Nam proprium exposcit sermonem, & quidem hoc ipso dignum, Dominus det gratiam.

S E R M O D E C I M V S .

Pervenimus nunc tandem in Psalmo sexagesimo sexto ad vltimum vsque versum: quem quidem nuper incepti, at non finiui. Omnia quidem hæc tribus aut quatuor sermonibus complecti potuissem. Quando autem nullum adhuc finem concionandi mihi polliceri possum, nolui festinare, sperans, nihil, nimium aut superuacaneum adhuc dictum fuisse, imò scio adhuc multa circa hæc dicenda esse, sicut Psalmi non satis & ad viuum excuti possunt. Quotiescunque enim eos quis legendos in manum acceperit, semper aliquid repositum inuenit, prius non obseruatum: id quod quilibet fatebitur, qui cum diligentia eos legerit. Sed est modus in rebus, sunt certi denique fines. Nolo me amplius in eo explanando remorari. Hunc honorem Spiritui sancto habere volo, & me agnoscere,

scere, cui impossibile sit omnia perspicere, & cō-
 monstrare, quæ idem Spiritus sanctus est per hunc
 Dauidē loquutus. Sex versus habet Psalmus hic:
 nouem iam ex eodem feci sermones: hic iam de-
 cimus est: & hoc ipso receptui canere institui: uti-
 nam tāto fetuore & spiritus ardore, quo ipsemet
 Dauid eundē cōclufit. Verba ipsius audistis: Bene-
 dicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus,
 & metuant eū omnes fines terræ. Hic fuit vltimus
 versus. Ad hoc dixisse me memini, quod nulla ra-
 tione hæc incassum dicta, à quoquā æstimetur: ni-
 mirū, quod nomē Dei ter in vno breui verbo ex-
 primit. Pariter nequaquā incassum putādū, quod
 in hoc ipso versu iterū petit benedictionē, & hoc
 nō semel tantū, sed bis: cū id ipsum ipse nec in
 primo quoq; versu fecerit. Apud mūdi sapientes
 vitio datur tautologia, hoc est vnius verbi frequēs
 repetitio. Nunc autē Dauid in hoc breui Psalmo
 ter dixit, Benedicat nos Deus, quater, Confitean-
 tur tibi populi Deus. Si quis hoc corā mūdi huius
 sapientibus faceret, rideretur ab omnibus, quod
 in tā breui spatio idē verbū toties repeteret. At-
 qui Spiritū sanctum huius neutiquam pudet. Ete-
 nim verba sua nō eò instituit, vt suauē reddāt so-
 nū auribus, sed vt corda penetrarent. Ad verba, quæ
 docti huius mūdi aliquādo loquūtur, præstaret au-
 res obturare: taceo, quod in cor immitti permit-
 tatur. Hic autē summa vtilitas, cū, quā fieri potest
 altissimè, in cor sermo penetrat. In ambobus ni-
 hil nouum, nam similia quoque in aliis locis legi-
 mus. Sic enim Moyse ait: Audi Israël, Dominus
 Deus tuus, Deus vnus est. En hic etiā tertio repe-

titur nomen Dei. Etiam in vno versu Isaiæ canūt
 Is. 6. angeli ter, Sanctus, sanctus, sanctus. David quoq;
 Sedes (inquit) tua Deus in seculum seculi: virga
 directionis virga regni tui. Dilexisti iustitiam, &
 odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus
 tuus. En hīc habes etiam in vno versu bis no-
 men Dei. Eò minūs mirari conuenit, quòd hīc si-
 militer facit. Spiritus sanctus voluit vbiq; indica-
 re mysterium Trinitatis: ita tamen, vt pijs tātūm
 manifestum esset, impijs verè occultum maneret.
 Ita etiam nulli mirum esse debet, quòd David ter
 petit benedictionem Dei. Et quid tam nobis ma-
 gis necessarium? Qui essemus nos? quid sciremus?
 quid possemus? vbi denique inueniremur? quo-
 modo postremò cōsisteremus, nisi benedictio Dei
 præcederet, cooperaretur, & tandem subsequere-
 tur? Talem autem Dei benedictionem parui æ-
 stimas? David sanè eā magni æstimat. Huic enim
 Deus oculos aperuerat, vt videre posset, quomo-
 do homo ex seipso nihil sit, & possit, & quòd Dei
 gratia, & auxilio maximopere egeat. Vt autem
 ad finem tandem veniamus, vt quoque vniuersi
 sciant, cur tantopere Dei benedictionem petat,
 subiungit David, Vt metuant eū omnes fines ter-
 ræ. Non equidem mala exoptatio: imò super ter-
 ram melius optari à quoquam nihil posset, quàm
 vt omnes & vbiuis locorum Deum timerent. Ibi
 enim nihil esse posset mali, ibi quoque nihil com-
 mitteretur mali, ibi nemo quicquam iniustum fa-
 ceret alij: ibi nullum locum obtinere posset ido-
 latria, blasphemia, adulterium, furtum detra-
 ctio, falsum testimonium, homicidium. Quin-
 imò

imo ibi nihil aliud conspiceretur, quàm omne bonum. Ad hoc enim plurimum, vt si quid aliud, valet timor Domini. Initium enim sapientiæ timor Domini. Per timorem enim Domini declinat omnis homo à malo. Nam timor Domini odit malum. Et iterum: Qui timet Deum, faciet bona, &c. Non igitur sine causa David optat, vt omnes fines terræ Deum metuant. Signanter autem notandum, quomodo tam pulchrè omnes fructus recenset, qui ex agnitione Dei & Christi merito sequi debent: nempe, Primò, vt Deus laudetur: Secundò, vt pax & gaudium in conscientia sequatur: Tertio, vt terra nostra fructum det: Quartò, vt Deum timeamus. Hi sunt veri fructus Euangelij, cum & Deum & proximum incipimus agnoscere. Et vbi horum vnus aut plures defuerint, certò Euangelium necdum verè auditum est. Imò quisquis diuini verbi prædicatoris nomine censetur, si huiusmodi paruipendit, aut eis non incumbit, is sanè nequaquam Euangelici Concionatoris nomine dignus est. David non sinit ibi gradum figere quemquam. Non satis esse putat, vt cognoscamus viam & salutare Dei, sed etiam lætemur, Deum cõfiteamur, vel laudemus, bonos feramus fructus, & in timore Dei persistamus. Proinde nec nos quidem ibi gradum sistamus. Quis autem non videt, quòd modò maximus in hoc sit defectus. Facile quidem reperiuntur, qui graphicè quidem sonare sciunt, semper in ore habentes Dei viam & salutare, idque in non modicum commodum sibi vertere nouerunt, communis populi ora latissimè, vt dici solet, diducentes: sed in

Psa. 110
Prov. 15

Prov. 8

hoc vno perpetuò consistunt, non vltra ad fructus etiam progredi contendunt, qui subsequi deberent. Hinc vulgus illud ignobile opinatur satis esse, viam Domini, adeòque & Christum ipsum cognouisse, nihil vltra cogitans: imò pro ludibrio & blasphemia habet, quando ad vltiora etiam se adigi videt: id quod vbiuis locorum, iam videre est. Iam enim non aliud quicquam audire volunt, quàm de sola illa fide. Et cui tandem hoc acceptofendum, quàm immodestis illis prædicatoribus? Eia fratres, si ita negotio huic satisfactum esset, quando quis & Deum & Christum agnosceret, Dauid: planè Psalmo huic iamdudum summam manum imposuisset. Nam fructus haberet & non vnum tantum, sed quatuor. Et hoc verbo iterum nos tangit. Ita enim iam plerique nostrum adfecti sunt, vt quamuis maximopere contendamus, vt Evangelium fructum tandem proferat, ad duos tamen priores tantum tendunt, nempe vt Deus laudetur, & conscientia consoletur: alios duos nimirum, quòd terra nostra det fructum, & quòd timeamus Deum, non putamus necessarios. Nemo amplius quid quærit. Dauid autem alium habet spiritum, huic non satis est, vt ex cognitione Dei & Christi in conscientia gaudium & lætitia oboriatur, & Deus laudetur: sed vult insuper, vt & terra quoque nostra fructum ferat, & porrò vita & conuersatio nostra in timore Dei deduca-

ducatur. Hic iam vide, quem Spiritum habes, si hos duos postposueris fructus. Scimus Spiritum sanctum per Dauidem loquutum fuisse. 2. Reg. 23. Huius quoque vestigiis hærere volumus, & nihil dubitare, quin simul esse oporteat, quo Dauid simul posuit. Qui aliter sentit vel agit, is pro se rationem reddet. Nos regiam viam teneamus.

En igitur, quisquis Christi nomine cense-ri velis, scire debes, quòd etiam boni fructus, & timor Dei ad Euangelij prædicationem requiruntur. Dauid non te seducet. Benedicat nos Deus noster. Hic sanè, hinc, inquam, noua opus est benedictione, vt terra det fructum, & metuant eum omnes fines terræ. Ideò bis ponit, benedicat, vt omnes videant, quòd etiam in his quoque non nihil situm sit. In summa, vltimum, quod Dauid petit in hoc Psalmo, est, vt omnes timeant Deum. Et hic iam pius quisque cogitare haberet. Primò quòd dicit, Metuant eum: non simpliciter dicit, Metuant, sed vt eum metuant. Alioqui nihil nouum est, si homo timeret. Multò quoque aliud est Deum timere, & pœnam timere. Dauid non patibuli, sed Dei timorem subindicat. Ille seruilis, hic est filialis. Ideò dicit, Metuant eum. Verè enim multò aliud est, Deum timere, & pœnam timere & (vt inquit Dauid Psalmo 18.) Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Vbi verò timetur pœna, is timor non diutius periculo ipso permanet. Hoc tandem

dem est Deum timere, cum quis eum propter se ipsum timet, non eò quòd puniturus sit, & damnationi quenquam adiudicaturus est, sed propter se ipsum, ne videlicet eum aut offendat, aut totum amitat: sicut filius patrem, vxor maritum timet. Hic timor prouenit ex amore. Qui filius patrem amat, semper timet, ne fortè eum offendat: id quod seruus non facit. Timet quidem & ipse Dominum, sed tantum, ne vapulet. Alioqui nihili facturus irasceret, aut rideret. Sic de proba vxore: quia diligit virum, timet semper ne offendat, & eum perdat. Hoc non facit adultera: timet quidem & ipsa quoque virum, sed tantum ne malitiam suam resciscat, & pœnam de ipsa sumat. Illa, quæ proba est, timet ne maritus foris maneat: hæc autem quæ adultera est, timet ne veniat. Hoc exemplum & Augustinus quoq; dat, quo agnosci possit, quis sit verus timor Dei: Deus vult timeri, sicut filius patrem, bona vxor maritum timet. Non vult timorem seruilem, vt in lege: Non hypocriticum & simulatum, sicut in tribulatione & periculo, sed filialem. Non accepistis (inquit) Spiritum seruitutis, iterum in seruitutem: sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Hic timor filialis, nihil aliud est, quàm reuerentia & cultus Dei, vbi Deus præ oculis habetur, illi seruitur, eius voluntati adimplendæ opera impeditur, cauetur ab omni eo, quod ipse prohibet, sit quod iubet. Hoc est timere Deum propter se. Hic est timor Dei, de quo scriptura tot bona prædicat. Quis det, vt timeant Deum. Item:

Deut. 5.

Eccle. 12.

Tob. 4.

Deum time, & mandata eius obserua. Multa bo-

non habebimus, si timuerimus Deum. Beatus vir, *Psal. 111.*
 qui timet Dominum. Et iterum : Timete Domi- *Psal. 33.*
 num omnes sancti. Hunc timorem Dauid libèter
 habere, & videre vellet in omnibus hominibus.
 Da benedictionē, ô Domine, vt omnes te cogno-
 scant, omnes te timeant, colant, diligant, obediāt,
 ob oculos habeant, tui nunquam obliuiscantur,
 nunquam contra te agant, omni tempore tuam
 voluntatem faciant. Et quid potuisset melius ora-
 re? Quomodo potuisset melius concludere? Eset
 sanè iam nunc Ecclesia reformata, hoc vno & so-
 lo impetrato, nempe quòd omnes homines Deū
 timerent. Vnde tandem quicquid mali est in mun-
 do, prouenit, iniustitia leuitas, &c. nisi hinc, quòd
 Deum nō timemus? Non est timor Dei ante ocu- *Psal. 13.*
 los eorum (queritur Dauid) propterea os eorum
 amaritudine plenum est, pedes veloces ad effun-
 dendum sanguinem. Igitur non frustranea ora-
 tio est, quòd Dauid omnibus hominibus optat
 Dei timorem. Hoc enim complectitur omnia: hoc
 propellit ad omne bonum, seruat ab omni malo.
 Vbi hic, nempe timor Domini, non sequitur, in-
 cassum fit, quicquid tandem de Deo, Dei via, aut
 de Christo dicatur. Deus misereatur nostri, &c.
 Tantum dictum volui de hoc psalmo. Pius quisq;
 & cognosceret, & præter hoc etiam penes se
 hæc meditabitur. Ego hîc Colopho-
 nem (vt dici solet) adpo-
 situm volo, & fi-
 nem faciam.

Amen.

SOLI DEO GLORIA.

~~Handwritten scribble~~

DOWN A LANE
MARRIAGE

W. 11/20/22

W. 11/20/22

W. 11/20/22

THE OLD

Handwritten text, possibly a list or index, with several lines of illegible script.

Handwritten text, possibly a date or a specific entry, appearing as a single line.

Handwritten text, possibly a signature or a title, appearing as a single line.